

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav etnologie

Diplomová práce

Bc. Simona Rulcová

Proměna identity slovenské menšiny po roce 1989 – Sociální
integrace v rámci České republiky

The transformation of identity of Slovak minority after 1989 – The
social integration in the Czech Republic

Praha 2015

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Leoš Šatava, CSc

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na uvedené téma vypracovala samostatně a vyznačila v ní obvyklým způsobem všechny prameny, které jsem ke své práci použila.

V Praze dne 11. 8. 2015

Anotace

RULCOVÁ, Simona. *Proměna identity slovenské menšiny po roce 1989 – Sociální integrace v rámci České republiky*. Praha: Filosofická fakulta Karlovy univerzity, 2015. 144 s. Diplomová práce.

Slovenská menšina je považována za nejvíce integrovanou minoritu v České republice. Práce nabízí analýzu kulturní diverzity zaměřenou na slovenskou menšinu a proměnu její identity. Shrnuje příklady sociální integrace Slováků na území České republiky a hodnotí její úlohu v reálném životě. Slovenská otázka v českém prostředí je představena v historické perspektivě, ale je kladen důraz i na rozbor současné situace. Práce je doplněna vlastním terénním výzkumem, který mapuje reálnou situaci proměny identity a sociální integrace zástupců slovenské menšiny včetně funkčnosti instituce, která se zabývá integrací slovenské minority.

Klíčová slova: identita, slovenská menšina, integrace, Česká republika, migrace

Annotation

RULCOVÁ, Simona. *The transformation of identity of Slovak minority after 1989 – The social integration in the Czech Republic*. Praha: Faculty of Arts, Charles University, 2015. 144 pp. Master Degree Thesis.

The Slovak minority is considered to be the most integrated minority in the Czech Republic. The work offers an analysis of the cultural diversity, focusing on the Slovak minority and the transformation of its identity. It summarizes examples of the social integration of Slovaks in the Czech Republic and assesses its role in a real life. The Slovak question in the Czech environment is also presented in a historical perspective, but the main emphasis is put on the analysis of current situation. The work is complemented by own filed research that it maps the real situation of transformations of identity and the social integration of the representatives of the Slovak minority, including the functionality of the institution which deals with the integration of the Slovak minority.

Keywords: identity, Slovak ethnic minority, integration, Czech Republic, migration

Děkuji vedoucímu práce Prof. PhDr. Leoši Šatavovi, CSc. za odborné vedení diplomové práce. Dále děkuji Obci Slováků v Praze za pomoc s terénním výzkumem, za cenné rady a kontakty, Mgr. Vladimíru Skalskému za cenné rady, kontakty, pomoc při zpracování odborného materiálu a za pomoc s výzkumem, panu PhDr. Pavlovi Vranovskému a PhDr. Heleně Noskové, CSc. za poskytnutí odborných materiálů z vlastních sbírek a v neposlední řadě všem respondentům, kteří mi pomohli s vyplněním dotazníků a uskutečněním rozhovorů.

Simona Rulcová

Obsah

1. Úvod.....	8
1.1 Stanovení hypotéz.....	14
2. Teoretická část	15
2.1 Historický exkurz vztahů mezi Čechy a Slováky	15
2.1.1 Období do druhé světové války	15
2.1.2 Období do roku 1989	26
2.1.3 Období od roku 1989 po současnost.....	29
2.1.4 Mezinárodní kontext česko-slovenských vztahů	42
2.1.5 Dílčí shrnutí	46
2.2 Identita slovenské menšiny.....	50
2.2.1 Kritika konceptu.....	54
2.2.2 Státní příslušnost Slováků v České republice	56
2.2.3 Vlastní sebeidentifikace Slováků jako menšiny.....	57
2.2.4 Proces zachování identity	59
2.2.5 Dílčí shrnutí	59
2.3 Typologie integrace	60
2.3.1 Úvod.....	60
2.3.2 Indikátory míry integrace.....	66
2.3.3 Základní rysy integrace přistěhovalců v rámci České republiky	67
2.3.4 Statistiky přistěhovalectví v České republice	69
2.3.5 Dílčí shrnutí	74
3. Analytická část	77
3.1 Rozhovory	77
3.1.1 Rozhovor s předsedou Světového sdružení Slováků v zahraničí – panem Mgr. Vladimírem Skalským.....	77
3.1.2 Rozhovor se zástupkyní slovenské menšiny – paní Márií D.	80

3.1.3 Rozhovor se zástupkyní slovenské menšiny – paní Bronislavou K.....	82
3.1.4 Rozhovor se zástupkyní slovenské menšiny – paní Helenou S.	83
3.1.5 Výsledky rozhovorů.....	85
3.2 Dotazníková akce	87
3.2.1 Praha	88
3.2.2 Čechy	92
3.2.3 Morava a Slezsko	96
3.2.3 Výsledky dotazníkové akce	101
4. Závěr: návrhy, opatření a doporučení	105
4.1 Celkové shrnutí do návrhů a doporučení	105
4.2 Návrhy a opatření	106
4.3 Závěrečná vyhodnocení diplomové práce	107
5. Resumé	111
6. Seznam použitých zdrojů	112
7. Seznam zkratk	117
8. Seznam příloh.....	118

1. Úvod

V současném světě se jako nové téma objevuje vize multikulturní společnosti a její plánování do blízké budoucnosti.¹ Hlavním východiskem dané společnosti je migrace obyvatelstva, jež by probíhala po celém světě. Rozhodnutí k migraci jsou obtížná, ale zároveň jsou společná pro všechny migrující lidi. Toto rozhodování je složitý proces, který je podmíněn vzájemně propojenými faktory.²

V České republice je neustále aktuální otázka vlastní české občanské společnosti, která v dějinách vedla k demokracii a svobodné společnosti.³ V dnešní době se setkáváme s nepochopením a negativním postojem k cizím státním příslušníkům. Tím vznikají nejruznější rozepře a konflikty z pohledu různých kultur.

Pojem kulturní konflikt se v poslední době používá velmi často v diskuzích o vztahu mezi tradiční většinovou společností a přistěhovalci, kteří pocházejí z odlišných náboženských a kulturních okruhů. Kulturní konflikty jsou často spojovány především se stavbou minaretů a mešit v evropských městech, s potrestáním trestných činů ze cti, nošením šátků (burek) apod. Kulturní odlišnosti jsou především typické pro tradiční menšiny v Evropě.

A právě vývoj ochrany těchto národnostních menšin na vnitrostátní i mezinárodní úrovni ukázal velmi dramatický náboj, který nastává v konfliktech mezi zástupci národnostních menšin a politickou reprezentací majoritní společnosti. Když se podíváme na začátek 90. let minulého století, můžeme vidět mnoho etnických konfliktů, které při rozpadu Sovětského svazu a také bývalé Jugoslávie, konfrontovaly politické reprezentace v Evropě. Nastala doba, kdy bylo nutné právně i politicky zformulovat postavení týkající se národnostních menšin a jejich příslušníků.

Díky této potřebě vznikla komplexní úprava práv příslušníků národnostních menšin, která je součástí ochrany lidských práv a základních svobod. Tato úprava vznikla také na základě dilematu mezi suverenitou stávajících států a sebeurčením národů. Vzniklé spory mezi národnostní menšinou a majoritní společností nezmizely ani díky této úpravě.

V rámci všeobecné politické debaty o postavení přistěhovalců, integraci migrantů na základě asimilace či ohrožení tradičních evropských hodnot se ukázalo, že účastníci se při vytváření názorů řídí vlastními pocity a intuicemi a používají pojmy jako kulturní konflikt

---

¹ Srov. RULCOVÁ, S. (2013). *Transkulturní komunikace v české praxi – kulturní diverzita v České republice a její výzvy*, s. 8.

² Srov. ŠIŠKOVÁ, T. (ed). (2001). *Menšiny a migranti v České republice*, s. 17-18.

³ Srov. MÜLLER, JR., K. (2003). *Češi a občanská společnost: Pojem, problémy, východiska*, s. 14.

a dominantní kultura velmi nepřesně. Z praxe v posledních letech je zřejmé, že se v debatách vyskytuje nadměra emocí, která ztěžuje jakoukoli racionální argumentaci.⁴

V současnosti je v České republice stále přistěhovalectví chápáno jako něco okrajového, i přes to, že jeho význam stále narůstá. Nelze tudíž opomíjet, že v posledních desetiletích se počet přistěhovalců zvýšil. Velmi často jsme svědkem toho, že se u nás otázkou migrace nikdo příliš nezabývá, i když její tradice přetrvává dodnes.

Abychom mohli pochopit současné problémy, je nutné nastínit dlouhodobý vývoj včetně historie. Je ale třeba upozornit, že celá tato problematika je spjata s právním a správním systémem. Samotná správa a právo se v českých zemích objevuje na přelomu 18. a 19. století a právě v této době se stát začíná formovat do podoby, jakou známe dnes.

České země byly v prehistorii i historii ovlivněny migračními vlnami. Než přišli Slované, obyvatelstvo se zde mnohokrát prostřídalo. Slované se v českých zemích usadili zhruba v 6. století, kdy představují majoritu. V této době se migrace považují za poměrně častý jev.⁵ Často měly také charakter nucených migrací, jako bylo například násilné přivádění obyvatel z Polska.

Složitým problémem do dnešních dob zůstává fakt, že české země byly součástí různorodých mnohonárodnostních soustátí. Na základě tohoto faktu můžeme říci, že se jednalo především o vnitřní migraci. Objevují se názory, že příchod přistěhovalců a jejich dominance v oblasti církve vedla k výraznému posílení archaického národního uvědomění, především u české šlechty.

Svědkem odchodu mnoha Čechů do ciziny jsme byli především v období Bílé hory. Ti se již do českých zemí nevrátili a jejich potomci se plně asimilovali do většinové společnosti. S asimilací se setkáváme i u početných českých emigrantů, kteří odcházejí z ekonomických důvodů. Emigrace tedy má charakter oslabení či ohrožení vlastního národa. Pro pochopení současných názorů v ČR s problémem migrací, je důležité tento aspekt také zahrnout do celkového uvažování.

V druhé polovině 19. století stále převládá mezi obyvatelstvem nacionalismus, který ovlivňuje i otázku přistěhovalectví v ČR. Důležitým prvkem je význam národa, kde je jedinec považován za bezprávného páriu, pokud není jeho součástí. V období vrcholícího nacionalismu, v polovině 19. století, převládají představy o akutním ohrožení velmi

---

⁴ Srov. SCHEU, H. Ch. (2011). *Migrace a kulturní konflikty*, s. 17-20.

⁵ Tamtéž.

početnými národy Němců či Maďarů. Méně zastoupené menšiny, jako Litevci či Slováci, jsou donuceny k asimilaci.

V současné době, kdy ožívají i zaniklé skupiny, například Cornwallané, je tento fakt spíše k zamyšlení a působí obavu nejen v České republice. Snahy nejrůznějších odborníků o splnutí státu a českého národa či nové vymezení cizinců naráží na nedůvěru a multikulturalismus je tím odmítán.

V souvislosti s problémem přistěhovalectví v českých zemích je důležité zmínit i uzavřenost české společnosti, která není zvyklá na cizí příslušníky. Příčin této situace je hned několik. Za připomenutí stojí fakt, že od 18. století je počet přistěhovalců v českých zemích minimální. Často se jednalo o osoby nacionálně bezpečné. Tím máme na mysli Čechy vracející se z Chorvatska, Vídně či Volyně, Slováky po roce 1945 a Romy. Dalším významným faktorem je dlouho převládající uzavřenost české společnosti. Tento fakt byl silný především v období komunistické éry, ale i více v historii. S uzavřeností českého prostředí významně souvisí sociální struktura, která byla v 19. století spjata s českým venkovem, kdy šlo o potomky homogenních rolníků.

Po nastínění těchto faktů je zřejmé, že v českých zemích, stejně jako jinde v Evropě, probíhaly složité migrace obyvatelstva, které měly různorodý původ. V posledních staletích se setkáváme s přistěhovalectvím pouze na minimální úrovni, kdy česká společnost byla poměrně uzavřená, a kontakty byly omezené.

Současný přístup k migracím nabízí zlepšení vztahu k této problematice. Můžeme říci, že k tomuto faktu přispívá i vcelku pozitivní postoj společnosti, kdy jsou novoty chápány jako něco pozitivního, jako přirozený a vítaný vstup do Evropy.⁶

Rok 1989 znamenal mezník v oblasti migrace. České země se staly součástí demokratického Západu a jeho prosperity. Zamířili sem uprchlíci z politických důvodů, ale především nastala migrace z důvodů ekonomických. Jednalo se i o trvalé přistěhovalectví celých rodin. Díky přibližování vstupu do EU se v ČR stala migrací otázkou číslo jedna. Avšak po roce 1989 se Československo rozpadlo a ustalo tak přistěhovalectví Slováků a Romů, kteří naráželi na problémy ve snaze získat české občanství.

Je důležité konstatovat, že rok 1989 a devadesátá léta znamenala zásadní přelom v oblasti migrací v českých zemích, převážně z hlediska právních aspektů. V období od 17. století byly české země převážně regionem se silným vystěhovalectvím, avšak na druhé straně přistěhovalci přicházeli jen omezeně a z blízkých regionů.

---

⁶ Tamtéž.

Vývoj po roce 1989 můžeme označit za období ekonomického neoliberalismu, který byl charakteristický tím, že nepotlačoval ani neusměrňoval migrace, ale pouze evidoval cizince, kteří porušovali právní řád. Toto bylo vyjadřováno zákonem č. 123/1992 Sb., o pobytu cizinců na území České a Slovenské Federativní Republiky. Tato právní úprava přetrvala v České republice až do roku 1999. V období od druhé poloviny devadesátých let byla tendence přistěhovalectví regulovat, což bylo důsledkem politických změn ve státě.⁷

V západních zemích se stále více v tomto období projevuje problém migrací, který souvisí s vysokou nezaměstnaností, s obavami z islamizace a se selháváním integrace. Samotná koncepce multikulturalismu tak více než kdy jindy vyvolává spíše rozpaky. Za druhé musíme konstatovat, že vzhledem ke členství České republiky v EU, jsou možnosti migračních politik států spíše omezené, přičemž vývoj evropské integrace a postoj k migracím není jednoznačnou otázkou. Za třetí je nutné naznačit vnitropolitickou situaci v České republice za posledních několik let, která komplikuje utvoření dlouhodobé politiky, což je případ integračního řešení. Význam problematiky v migraci ovšem bude stále růst, protože tomu napomáhá i demografický vývoj.⁸

Cizinci jsou v České republice novým fenoménem. Jak bylo již uvedeno v předešlém textu, byla migrace do Československa v období komunismu omezena a kontakt s cizinci byl minimální. Statistiky cizinců existují, avšak nejsou komplexní. Cizince v České republice můžeme rozdělit do dvou skupin. Do první patří cizinci, kteří již získali české státní občanství. Do druhé řadíme cizince, kteří české státní občanství prozatím nemají.

Sociální geograf Dušan Drbohlav rozlišuje čtyři fáze migrační politiky po pádu komunistického režimu v ČR. V období 1990-1992 se objevují první návrhy na legislativu. V tomto období se také objevují první imigranti. V letech 1993-1996 v České republice dochází k ekonomickým změnám a Česká republika se řadí mezi nejvyspělejší země střední a východní Evropy. Z tohoto důvodu se zvyšuje počet ekonomických migrantů.

V letech 1997-1999 se projevuje ekonomická nerovnováha, kdy se vlády snaží zrychlit transformační proces a vyřešit ekonomické problémy. S tím souvisí zpřísnění imigrační politiky, což má za následek snížení růstu imigrantů. V období 2000-2004 ekonomika získává opět lepší výhled. Od roku 2000 jsou také zaváděna víza pro některé země, jako je Ukrajina, Rusko, Moldavsko apod. V následujícím roce však opět počet registrovaných cizinců stoupá.

---

⁷ Tamtéž, s. 138-141.

⁸ Tamtéž.

V současné době samotné řízení migrační politiky závisí na politické reprezentaci a zaměstnávání cizinců spadá pod Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo zahraničních věcí a Ministerstvo průmyslu a obchodu. Veřejná správa v České republice je již dlouhou dobu kritizována různými autory, publicisty a veřejností pro mnoho nedostatků, které sahají od rozsáhlé korupce k plýtvání veřejnými prostředky.⁹

Díky rozmělnění kompetencí jednotlivých správních útvarů je velice obtížné vytvořit koherentní politiku, která by zohlednila zájmy i potřeby státu, trhu a také cizinců.¹⁰

V minulosti jsem se zabývala třemi nejpočetnějšími komunitami na území České republiky, a to Ukrajinci, Vietnamci a Rusy. Úmyslně jsem vynechala slovenskou komunitu, a to z důvodu jazykové, kulturní a geografické blízkosti. Vzhledem k faktu, že této problematice není věnována velká pozornost, věnuji se jí v této práci. Slovenská menšina je také blízká společnou historií, která formovala a formuje vzájemné vztahy a tím jsou Slováci v České republice považováni za tzv. našince a bratry.

Z výše uvedených skutečností se celá diplomová práce zabývá Slovenskou menšinou. Jejím hlavním zaměřením je otázka jejich identity a integrace. Vzhledem k tomu, že mi rozsah práce nedovoluje rozebrat téma z hlediska politického, ekonomického, psychologického apod., dovolím si tato hlediska nechat pro další studium, které zajisté doplní tuto diplomovou práci o další relevantní data k dané problematice.

Celá diplomová práce je koncipována tak, že za každou podkapitolou je krátké shrnutí hlavních informací z příslušné podkapitoly a každá kapitola je ukončena navazujícím dílčím shrnutím. Toto rozdělení práce nabízí čtenáři lepší orientaci v diplomové práci a probírané problematice.

Vzhledem k malému množství odborné literatury a dalších zdrojů pro tvorbu práce v rámci sledované problematiky, jsem byla nucena vycházet z několika stěžejních knih, které byly, dle mého názoru, pro mou práci velice důležité a pomohly mi zpracovat vybrané téma.

Díky provázanosti jednotlivých oblastí v rámci diplomové práce jsem některá témata prostudovala dohromady a použila v práci jako celek tak, aby získané informace z rozličných okruhů života Slováků dávaly ucelený soubor informací.

---

⁹ Srov. POTŮČEK, M. (2008) *Capacities of governance in the Czech Republic*, s. 55.

¹⁰ Srov. SCHEU, H. Ch. (2011) *Migrace a kulturní konflikty*, s. 141-199.

V první kapitole teoretické části se zabývám dějinným vývojem vztahů mezi Čechy a Slováky. Podávám zde stručný přehled vývoje vlastních vztahů v období do druhé světové války, v období do roku 1989 a nakonec v období od roku 1989 po současnost. Vzhledem k tomu, že vztahy souvisí s uvědoměním vlastní identity, věnuji se v druhé kapitole proměnou identity Slovenské menšiny rozdělenou do dvou časových etap.

Na začátku kapitoly nejdříve vysvětluji samotný pojem identita k lepšímu pochopení studované problematiky, poté se již věnuji vnímání slovenské identity před rokem 1989 a v období po roce 1989 až po současnost. Ve třetí kapitole se věnuji typologii integrace Slováků, která je v České republice charakteristická.

Analytická část je tvořena dvěma kapitolami, které doplňují teoretickou část z pohledu reality každodenního života. První kapitolou jsou rozhovory s příslušníky slovenské menšiny, kteří odpověděli na předem připravené otázky. V této kapitole je také obsažen rozhovor s představitelem instituce, která pomáhá Slovákům v lepší integraci a zajišťuje rozmanitý kulturní život pro Slováky na území České republiky.

Na žádost dotazovaných občanů Slovenské menšiny uvádím pouze jejich křestní jména a město, kde žijí. S laskavým dovolením představitele instituce pro Slováky uvádím i jeho životopis, který ukazuje, jak dotyčná osoba figuruje v kulturním životě Slováků na území České republiky.

Druhou kapitolou analytické části je dotazníková akce. Dotazníky byly rozdány přes Obec Slováků v České republice a webové systémy, jako Facebook a Survio. Podrobný průběh a výsledky jsou uvedeny v kapitole 3.3. V této kapitole jsou uvedeny i konečné výsledky analytické části, kde jsou shrnuty hlavní závěry v komparaci mezi dotazníky a rozhovory.

Diplomová práce je zakončena závěrem, ve kterém shrnuji cíle práce, její hypotézy a formuluji návrhy a opatření na řešení problematiky do budoucnosti.

Vzhledem k takto strukturované práci jsem si vytyčila následující cíle:

1. Provést sběr dostupných dat a vytvořit z nich ucelený soubor informací pro lepší pochopení problematiky.
2. Na základě vlastního výzkumu s příslušníky slovenské menšiny a představitelem Světového sdružení Slováků v zahraničí zjistit, s jakými problémy se při migraci a následné integraci do společnosti potýkali a jakým způsobem se realizuje kulturní život Slováků v České republice.

3. Zjištěná fakta zformulovat do závěrů a návrhů s výhledem do budoucnosti.

1.1 Stanovení hypotéz

Na počátku diplomové práce jsem si vytkla cíl pomocí výzkumu zjistit, s jakými problémy při migraci a následné integraci do společnosti se obyvatelé Slovenské republiky potýkali a jak se realizuje kulturní život v České republice. Pro potřeby výzkumu jsem si na základě cíle stanovila hypotézy, které provedeným výzkumem potvrdím nebo vyvrátím.

Hypotéza č. 1:

Domnívám se, že zástupci slovenské menšiny netvoří enklávy.

Hypotéza č. 2:

Předpokládám, že při integraci slovenské menšiny do české majoritní společnosti nenastaly žádné problémy, které by tuto integraci nějakým způsobem ovlivnily.

Hypotéza č. 3:

Předpokládám také, že vztahy mezi Čechy a Slováky jsou nadstandardní.

2. Teoretická část

2.1 Historický exkurz vztahů mezi Čechy a Slováky

2.1.1 Období do druhé světové války

Při bližším prostudování dané problematiky jsem zjistila, že tematické oddělení kapitol historického exkurzu vztahů mezi Čechy a Slováky a identity je naprosto nemožné. Z tohoto důvodu jsem obě témata spojila do logického celku, který jsem nastínila v kapitole 2.1. V kapitole 2.2 již pouze shrnu základní charakteristiky a modely identity. Další součástí bude kritika samotného konceptu identity z pohledu dvou významných autorů. Na závěr se pokusím ve zkratce shrnout základní specifické charakteristiky státní identity a sebeidentifikace slovenské menšiny. Než přistoupíme k samotnému studiu historického exkurzu vztahů mezi Čechy a Slováky, je důležité si na začátek vymezit termín vzájemnosti a slovenskou komunitu jako takovou.

Samotný pojem vzájemnost je chápán jako vzácná a historicky vytvořená možnost pozitivního vnímání, obohacování a ovlivňování dvou národů, které vzniklo na základě jejich jazykového, kulturního i historického vývoje. Paradoxně však někteří Slováci byli v ČR označováni jako nacionalisti a na Slovensku byli hozeni do koše čechoslovakismu. U některých se setkáváme i s názorem, že člověk, který je vroucně slovenský, musí být zároveň i nacionalistický. Vzájemnost nám ale dává možnost se jazykově a kulturně obohacovat, aniž bychom měli větší problém.¹¹

Studium slovenských příslušníků na českých školách naráží na mnohá úskalí. Z výzkumu vyplývá, že slovenské komunity na území České republiky jsou nejhůře podchytilnou a jasně vymežitelnou skupinou. Zde si uvedeme několik charakteristických vlastností slovenské komunity v České republice:

1. Slováci patří mezi nejpočetnější komunity, které se v České republice vyskytují a nedeklarují se jako Češi. Jsou tedy i současně druhou nejpočetnější cizineckou menšinou. Podle sčítání z let 2011 žije v České republice přes 200 000 občanů slovenské národnosti, zde také bylo evidováno více než 76 000 občanů Slovenska s trvalým nebo dlouhodobým pobytem v České republice. Tato statistika se může zdát jako výrazně podhodnocené

---

¹¹ Srov. VRANOVSKÝ, P., LIPTÁK P., PROKOP R., ŠRAJEROVÁ, O. (1999) *Quo vadis, slovenská menšina?*, s. 98.

vzhledem k výše uvedenému sčítání, ve kterém někteří nevyplnili všechny potřebné údaje. Nejvíce Slováků pak najdeme v Praze, a to okolo 17 000 a Moravskoslezském kraji, kde se jejich počet přibližuje 42 000.

2. Slováci se také řadí mezi nejvíce diverzifikovanou skupinu osob. Můžeme mezi nimi nalézt dělníky, kvalifikované střední vrstvy, ale i lékaře, intelektuály nebo velmi bohaté podnikatele. Dále zde najdeme i početné zastoupení studentů, kteří obývají převážně velká města České republiky.

3. Slováci jsou rozmístěni po celém území České republiky, jak na venkově, tak i ve městech. Nejvíce jich najdeme v Praze. Slováci přicházejí do České republiky z různých oblastí. Proto zde najdeme Slováky z Bratislavy, ze slovenského venkova, z Maďarska, ale i Zakarpatské Ukrajiny nebo Rumunska. V České republice dále žijí i Romové, kteří jsou považováni za Slováky, dále Rusíni nebo Maďaři. Díky tomuto faktu je zřejmé, že pojmenování Slovák se stává velmi vágním pojmem.

4. Díky početnosti, rozmanitosti a blízkosti k Čechům, Slováci netvoří jednoduše komunitu. Často mají příbuzenské a rodinné vazby nebo zájmy, které charakterizují jejich cíle.

5. Slováci jsou velmi špatně rozeznatelní od Čechů. Je to způsobeno vzájemnou blízkostí Čechů a Slováků, jak kulturní, jazykovou, tak i historickou. Bez problémů se totiž učí mluvenou formu českého jazyka, potíže však mívají s gramatikou. V České republice existuje mnoho slovenských spolků, které vydávají řadu periodik a časopisů, jako jsou Korene, Listy, Slovenské dotyky, Slovenské rozhľady a další.

6. Vedle osob, které se hlásí k slovenské národnosti, žijí v České republice i potomci těchto Slováků. Slováci do Čech a na Moravu migrovali převážně v době rakouské monarchie a v období meziválečného Československa, kdy přicházeli jako pracovní síla. Zde chodili do škol a také byli součástí československé armády. Po roce 1945 přicházeli do pohraničí a v roce 1989 byli vedle dělníků a vojáků velmi důležitým migračním prvkem. Po roce 1992 do České republiky přicházeli podnikatelé a intelektuálové z obav státu pod vedením Vladimíra Mečiara. Většina z těchto příchozích svůj vztah ke Slovensku nijak nezměnila a stále navštěvují své příbuzné a známé a zajímají se o společenské dění i kulturu ve své zemi původu.

Dalšími specifickými rysy slovenské menšiny je to, že v reálném životě bylo nutné řešit otázky jejich vzdělávacích, společenských, ale i kulturních potřeb. Díky tomuto faktu vznikl v Praze v r. 1969 Místní odbor Matice slovenskej, který byl v roce 1977 z legislativních

důvodů transformován na Klub slovenskej kultúry. Národnostní menšinou máme na mysli skupinu osob, která žije na území daného státu a je jeho občany, nebo udržuje dlouhotrvající a pevné svazky. Může také mít specifické kulturní, etnické i jazykové charakteristiky či jsou méně početně zastoupené ve společnosti a jsou odhodlané zachovávat si vlastní identitu. Všechny tyto charakteristiky Slováci v České republice bez sebemenších pochyb splňují, ale i oni mají své specifické znaky, které je nutné brát v úvahu.¹²

Slováci díky vzájemné blízkosti mají velmi vysoký asimilační potenciál. Potomek dvou Slováků se již zpravidla bude cítit jako Čech. V rámci smíšeného páru smíšeného česko-slovenského páru je již zpravidla potomek stoprocentně považován za Čecha. Avšak i rodilí Slováci, kteří žijí dlouhodobě na území České republiky, se již deklarují jako Slováci, ale napůl jsou Češi či Čechoslováci.

Právě na Slovácích na území České republiky je vidět, že v případě změny deklarace národnosti, se nemusí v ohledu jejich hodnotové orientace, zájmů a jiných věcí nic měnit. Velmi často Slováci komunikují na základě náboženské orientace, nikoli však na základě etnické rozdílnosti. Významy rodinných vazeb jsou u Slováků zcela odlišné od Čechů, jelikož jsou situované od tzv. Hajnalovy linie, která je odděluje od západního evropského sňatkového modelu. Ten je charakterizován nuklearizací rodin a fragmentací kontaktu s příbuzenským okruhem. Je tedy zřejmé, že u Slováků častěji přetrvávají pevné příbuzenské vazby v rozšířené rodině a generační soudržnost. Tento fakt umožňuje lepší mezigenerační udržování sítí a kontaktů. Změna národnosti pak znamená změnu rodičů, hodnot, přátel i zájmů. Z výše uvedených charakteristik vyplývá, že Slováci jsou mnohem těsněji svázáni s českou společností, než je zřejmé.¹³

Nyní se již přesuneme k samotnému studiu historie vzájemných vztahů. Společenství, která jsou formována jako národní, přejímají stereotypy, které jsou prověřené v kmenových formách. Od 40. let 19. století tak nacházel moskevský panslavismus odezvu u Slovanů, kteří chtěli obhajovat vlastní národní práva. K takové obhajobě byla potřeba síly, která by pojala národ jako pokrevní společenství. Toto společenství znamenalo celé Slovanstvo. I Štúrovci přijali slovanství. Ačkoliv se Kollár se Štúrovci v otázce, zda přijmout češtinu za vlastní jazyk rozešli, zakotvilo přijetí jazyka v povědomí Slováků více než u Čechů. Tato idea však stmelila usilování Čechů a Slováků o jeden národ.¹⁴

---

¹² Tamtéž, s. 30-33.

¹³ Srov. BROUČEK, S., et al. (2010) *Česko-slovenské vztahy a krajané*, s. 18-22.

¹⁴ Srov. REIS, V., KINTNEROVÁ J. (2006) *Kultura mezi Čechy a Slováky*, s. 7-25.

Kromě rozdílného přístupu ke slovanské vzájemnosti se na vztahu mezi oběma národy podepsalo také rakousko-uherské vyrovnání z roku 1867. Oba národy byly zasazeny do rozdílného hospodářsko-politického klimatu, se kterým se musely vyrovnat. Dualismus tak posílil hranice mezi českým a slovenským národem. To mělo za následek například četné celní a cenzurní nařízení při zasílání novin a časopisů či rukopisů a korespondencí. Tím se také ztěžovala výměna duchovních hodnot. Zatímco v Čechách i na Moravě 70. léta znamenala dobu stoupající činorodosti a sebevědomí v politice i ve vzdělání a hospodářství, na Slovensku nastala nejtěžší doba. Tím bylo postavení se proti útlaku uherské feudální moci v roce 1868, kdy nesměli používat slovenský jazyk, což vedlo de facto k popření existence celého národa.

Vyjma toho u Čechů korunovace Ferdinanda Dobrotivého za českého krále znamenala povznesení národního a historického vědomí a díky samosprávě obcí a okresů jakož i zemí jim bylo umožněno využívat spolkové činnosti a růst průmyslu dával nové pracovní příležitosti. Větší společenská a názorová diference dala vzniknout politickým stranám. Naproti tomu pro Slováky byla revoluce v roce 1848 ztrátová, protože uherští magnáti převedli své velkostatky přes revoluci, takže lidé byli dále bezzemky a při malém počtu slovenských novin pojetí osvobozenického boje spíše vznikaly rozpory mezi slovenskou inteligencí.¹⁵

Na rozdíl od jiných národů existovalo u Čechů a Slováků vědomí vzájemné blízkosti, které působilo vždy integračně. I u nás, stejně tak jako jinde ve světě, do 18. století nebyla etnická příslušnost nijak důležitá. Za důležitou se spíše považovala příslušnost stavovská. Ale v Čechách existovalo vědomí českosti, které však bylo chápáno pouze zemsky. Vzhledem k tomuto faktu, existovalo vedle českosti i zemské moravanství, která skrývala zemské i etnické rozdíly. Komplikovanější situace byla na Slovensku, kde stále přežívalo uherské státní vědomí, což znamenalo, že obyvatelé tvoří tzv. nedělitelnou a jedinou uherskou národnost. I přes to existovalo u obyvatel jakési vědomí slovanskosti. Na etnické rozdíly na konci 18. století a začátku 19. století začala teprve poukazovat až etnografie, která se zrodila jako nová vědecká disciplína. Zde jistě nebylo náhodou, že řada českých i slovenských obrozenců byli právě národopisci.¹⁶

Proces vytváření slovenského i českého národa probíhal současně. Tento proces doprovázelo ještě formování moderního národa i u maďarského a německého obyvatelstva.

---

¹⁵ Tamtéž, s. 7-25.

¹⁶ Srov. RYCHLÍK, J. (1997) *Češi a Slováci ve 20. století: Česko-slovenské vztahy 1914-1945*, s. 15-39.

Přiklonění se buď k české, nebo německé orientaci bylo osobní věcí každého občana a to bez ohledu na jejich původ. Tím je vysvětlen velký počet českých jmen u německého obyvatelstva a samozřejmě naopak.

I když česko-německé i slovensko-maďarské oddělování probíhalo rychle, vyhraňování Slováků vůči Čechům bylo o dost komplikovanější. Prvním krokem dělení bylo rozhodnutí mezi Slovanem/Neslovanem, ve které se šlo opřít o velkou jazykovou odlišnost. Česko-slovenský vztah byl daleko komplikovanější. Jak u Čechů, tak i u Slováků existovalo současně dvojí vědomí, pocit odlišnosti i blízkosti. Blízkost byla způsobena neexistencí jazykové bariéry, která byla umocněna používáním staré češtiny u evangelíků. Před definitivní slovenskou jazykovou odlukou po r. 1843 byla také důležitá neexistence kodifikované formy slovenského spisovného jazyka. Odlišností bylo to, že oba národy se vyvíjely v jiných státních útvarech, i když po roce 1490 spojených do personální unie, které mělo za následek jinou sociální strukturu a odlišné historické vědomí.

V období první poloviny 19. století se národně-emancipační proces Čechů a Slováků odehrál na rovině jazykové a literární. Zejména u Čechů se zvolení jazykově chápaného národa objevil slovenský problém. Protože tamní obyvatelstvo hovořilo podobnými dialekty, věřilo se, že jde o obyvatelstvo české. Odlišení bylo pouze takové, jako místní dialekt mezi Čechy a Moravany. A tak představa jazykové jednoty vedla k myšlence o existenci jednotného československého národa. V této době se ještě nejednalo o československý národ.

I když v první polovině 19. století měly česko-slovenské vztahy podobu spíše jazykovou a literární, revoluční rok 1848 tyto otázky přenesl do politické roviny. V Praze na Slovenském sjezdu zasedali Štúrovci společně s Čechy, přičemž byla schválena rezoluce, kdy Slováci a Rusíni byli uznáni v Uhrách za národ a používali práva jako ostatní národy.¹⁷

Není na místě odhadovat, jak by vypadal český a slovenský vývoj, kdyby nenastala I. světová válka. Právě její vypuknutí v létě 1914 nepochybně posunulo vývoj Čechů i Slováků novým směrem. Znamenalo východiskovou situaci ke změně státoprávních poměrů a k postupnému vítězství vize společného státu. A právě v souvislosti se světovou válkou se česko-slovenské vztahy dostávají do nové roviny.¹⁸

Názory na vznik Československa dne 28. října 1918 jsou protnuté faktografickými i ideovými spory. Jinak tomu není ani při hledání příčin a zásluh za vznik tohoto státu. Variabilita názorů je dána nejrůznějšími zájmy, odlišnými světonázory jednotlivých ideových

---

¹⁷ Tamtéž, s. 15-39.

¹⁸ Tamtéž.

táborů, ale i rozdílným ideologickým ukotvením. Nejdříve je to neexistence samostatného českého a slovenského státu, kde by oba národy mohly svobodně a bez útlaku naplňovat své potřeby a cíle. To se také stalo jako základní kámen pro vznik Československé republiky. Život českého národa, který byl pod vládou Rakouska a který se musel vypořádat i s centralistickými tendencemi Vídně a početnou německou menšinou, se vůči snahám o emancipaci stavěla velmi odmítavě.

Češi by v případě realizace představ o tzv. Velkém Německu nemohli vzdorovat německému tlaku, který směřoval proti snaze o rovnoprávnost, ale bylo by nutné, aby bojovali o zachování národní existence. O této situaci byl v roce 1914 přesvědčen i Tomáš Garrigue Masaryk (dále jen T. G. Masaryk). Situace na Slovensku, které patřilo původně Uhrám, byla ještě svízelnější, protože snahy o rozbití národního vědomí a hrozba útlaku ze strany maďarského národa byly holou realitou. Slovenský národ musel čelit tvrdé maďarizaci. Vytvoření československého státu se jevilo, jak českým, tak i slovenským politikům jako nejschůdnější varianta pro zajištění životaschopného státu. Češi díky spojení se Slovenskem a tím oslabením Uher zvětšili území státu a významně upevnili jeho pozici v mezinárodních vztazích do budoucna. Zároveň díky sloučení obou států došlo k navýšení slovanského obyvatelstva, získal československý stát větší mezinárodně-politickou stabilitu a lepší podmínky pro přežití v mnohonárodnostním konglomerátu, ve kterém byla německá menšina početnější než ta slovenská.

Dalším faktorem se pro zrod Československa stala I. světová válka. Umožnila naplnit podvědomou a přirozenou touhu obou národů po samostatnosti. V důsledku odlišné vnitropolitické situace obou států, se Slovensko chtělo vymanit z maďarské nadvlády a bojovat za zachování národní svébytnosti.¹⁹

Při 30. výročí splnění osvobozovacího poslání Sovětské armády na bojišti II. světové války, napsal Gustav Husák v článku Velký mezník světových dějin následující slova: *...,K nesporným úspěchům socialistické výstavby v Československé socialistické republice patří vyřešení národnostní otázky, především ve vztazích mezi Čechy a Slováky. Uplatnění leninských principů federativního státoprávního uspořádání vytvořilo optimální podmínky pro plné rozvinutí tvůrčích sil a schopností dvou bratrských národů a všech národností ve společném státě. Za pomoci bratrské české dělnické třídy vybudoval slovenský lid vyspělou průmyslově zemědělskou základnu. V současné době je průmyslová výroba na Slovensku více*

---

¹⁹ Srov. LUKÁŠ, R. (2013). *Rozdělení Československa: dvacet let poté*, s. 18-22.

než třiatřicetkrát vyšší než roku 1937. Podíl Slovenska na průmyslové výrobě Československé socialistické republiky se zvýšil z necelých 8% na více než 25% a dále roste. "...²⁰

Československá republika, jako společný federativní stát dvou národů, vznikla před zhruba sto lety, tedy na podzim 1918. Vznikla po několika stoletích nacionálního nátlaku jako stát na dvou odlišných částech rakousko-uherského národa. Nepříznivé podmínky politického vývoje, zvláště slovenského národa, vedl po roce 1918 k tomu, že oba státy vstupovaly do jednoty se zcela rozdílnou ekonomickou, kulturní, politickou a sociální úrovní. Český národ roku 1918 získal plnou národní svobodu, zatímco slovenský národ i bez muzeí, škol a pevného společenského základu se stal moderním národem, ale s velmi zaostávající sociálně ekonomickou strukturou. Zatímco v českých zemích průmysl zaměstnával zhruba 40,7% obyvatelstva, na Slovensku to bylo pouze 17%. I když za vlády měšťanstva se oficiálně popírala existence dokončení vzniku moderního slovenského národa. Z osudové odkázanosti mezi Slováky a Čechy a Čechy a Slováky, se vytvořila teorie čecho-slovakismu, a tak buržoazní Československo bylo budováno po celých dvacet let jako centralistický stát fiktivního československého národa.²¹

I když ústava Československa prohlašovala jednotný československý národ a jeden jazyk ve dvou zněních, uvedení některých zvláštností na Slovensku, které byly prý jen přechodné, nemohla podpořit u českého národa myšlenku jednotného československého národa. Již Edvard Beneš se k tomuto faktu vyjadřoval v roce 1947, když na otázku Comptona Mackenzieho, zda Češi a Slováci jsou jeden nebo dva národy, odpověděl: „*Většina Čechů věří, že je jeden národ*“.²² Bohužel součástí národního vědomí velké části českého lidu byla ideologie čechoslovakismu, i když rozličné intenzity a charakteru.

Úplné zkonstituování Slováků v moderní národ za podmínek nacionální nerovnosti způsobilo, že se součástí vědomí velké části slovenského lidu byla ideologie nacionalismu, i když rozličného charakteru a intenzity, jako tomu bylo u českého národa.

Díky vině české vládnoucí šovinistické buržoazie se součástí národního vědomí českého lidu stala ideologie čechoslovakismu a naopak vinou slovenské zase nacionalismus. Hrozilo, že ve vzájemných vztazích dojde k odcizení národů blízkých jak jazykem, tak i územím, tak i dějinami a povahou.²³

---

²⁰ GOSIOROVSKÝ, M. (1979). *Češi a Slováci: Historie vzájemných vztahů ve 20. století*, s. 159-162.

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž.

²³ Tamtéž.

Slovenské národní povstání v roce 1944 se tak stalo začátkem národní a demokratické revoluce v obnoveném Československu a vtiskovalo novou formu národního vědomí nejen slovenskému, ale i českému národu. Nejde tak tuto věc považovat za zcela malou.

Národní a demokratická revoluce v Československu musela být jako symbióza, což znamená, že musela být určitým kompromisem na obou stranách. Na jedné straně byla ústupkem teorie čechoslovakismu, a to v otázce uznání existence dvou samostatných národů, a na druhé zase nedovedení uznání do státoprávního vyjádření cestou federace, způsobilo, že formování národního vědomí ještě dlouho svádělo boje. Vlastní doformování národního vědomí nejen českého, ale i slovenského, záleželo na řešení národnostní otázky v Československu po roce 1945 i 1948, a to především na poli ekonomického vyrovnání českých zemí a Slovenska a také otázka socialistické industrializace Slovenska. V tomto úseku dosáhlo Slovensko velkých úspěchů. Především se změnila nepříznivá třídní struktura Slovenska. Ta měla za následek zvýšení počtu dělnické třídy a jejího významu v politickém životě. A tak začala přeměna slovenského buržoazního národa v národ socialistický.

Po osvobození obou národů v roce 1945 se demokratická revoluce podílela na politické moci, jak ze strany české tak i slovenské buržoazie, které měli vliv na dělnické třídy a další část české i slovenské inteligence.²⁴

Československo tak vzniklo na základě dvou pojetí. Masaryk hlavně zdůrazňoval etický prvek. „*Československo se zrodilo ve světové demokratické revoluci proti teokracii*“.²⁵ Československo pro Masaryka bylo státem demokratického ideálu. Zároveň Československo vzniklo jako národní stát Čechů a Slováků, který byl legitimizován jako český. Legionáři bojovali za českou nezávislost, takže nemohl ani jinak vzniknout. Pro velkou část obyvatelstva představovalo Československo sebeurčení politického českoslovenství.²⁶

Československo vstoupilo do svého života s dvojí státní ideou. Jedna byla masarykovská. Ta viděla Československo jako stát humanitního ideálu, lidských práv a demokracie, který poskytuje občanům možnost svobodného soužití a jehož občany mohou být lidé různých národností. Čechoslovák tak znamená přihlášení se k tomuto ideálu. Druhá idea byla nacionalistická, která zahrnovala i problém národnostních menšin.

Ve chvíli ohrožení v roce 1938 se většina německých a maďarských občanů postavila s nenávistí proti Československu. Ani velká poválečná denacifikační čistka nebyla konečným

---

²⁴ Tamtéž.

²⁵ RYCHLÍK, J. (1997). *Češi a Slováci ve 20. století (Česko-slovenské vztahy 1914-1945)*, s. 184-185.

²⁶ Tamtéž.

řešením. Národní stát Čechů a Slováků se rozpadl a vznikly dva národní státy. Národní stát Slováků dnes zápolí s myšlenkou, že velké procento jeho občanů je maďarské.

Věc, o kterou usiloval Masaryk v Rakousku a v co doufal Rádl (stoupenec Masaryka, biolog a filosof) v Československu, a to, že vytvořit nadnárodní společenství, které by nabízelo ochranu demokraticky smýšlejícím obyvatelům i národům a které by stálo na straně ekologicky a sociálně rozšířené demokracie, se v Československu nepodařilo vytvořit.²⁷

Shrnutí hlavních informací v období do druhé světové války

Dějiny Čechů a Slováků a jejich vztahy v období od prvních zmínek do roku 1945 ukazují obecné principy vzniku a rozpadu mnohonárodnostního státu. Vzhledem k tomu, že ve 20. století na zemi neexistuje neobydlené území, které by nepatřilo nějakému státu, znamená vznik nového státního útvaru zánik či oslabení jiného. Státy totiž nikdy nezanikají na základě právních aktů. Proto nemá cenu lámat si hlavu s tím, zda rozbití Rakousko-Uherska a vznik Československa byl legitimní a legální.

Výsledkem I. světové války mohla být i likvidace Rakousko-Uherska a vytvoření Uher jako maďarského národního státu. Tento pokus o realizaci neskončil ani porážkou Německa, protože revoluční pohyb měl demokratický záměr, což znamenalo sjednocení Němců a samostatnost Uher a jejich přeměna na Velké Maďarsko. Zmaření tohoto plánu a realizace programu tzv. menších národních států místo Rakouska-Uherska měla velký vliv i pro Čechy a Slováky a je dějinnou zásluhou 1. odboje T. G. Masaryka, Edvarda Beneš a M. R. Štefánika, když se jim tuto variantu povedlo prosadit u hlavních mocností. Jelikož Rakousko-Uhersko nevypěstovalo u svých občanů vědomí společné příslušnosti ke státu, nevytvořilo ani politický národ.

Vytvoření politického národa bylo nutnou podmínkou pro Rakousko-Uhersko, ale hlavně pro trvalou existenci Československa. V představách T. G. Masaryka tento politický národ měli vytvořit hlavně Češi a Slováci, ale i Němci, Polská a Maďarská menšina. Vzhledem k nepříznivým podmínkám, ve kterých se Československo vyvíjelo a špatná ekonomická situace jako výsledek poválečné a hospodářské krize, nevytvořily příhodné podmínky pro vznik takového národa.²⁸

---

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Srov. RYCHLÍK, J. (1997). *Češi a Slováci ve 20. století (Česko-slovenské vztahy 1914-1945)*, s. 257-260.

Češi a Slováci, i přes kulturní a jazykovou blízkost, nový celek v podobě politického československého národa nevytvořili. Příčinou se staly obavy na slovenské straně, že by se slovenská identita v takovém svazku postupem času ztratila a pak také neochota Čechů vzdát se své identity ve prospěch vyšší, té československé, a to nejen reálně, fakticky, ale i verbálně. Hlavní příčinou však byl nedostatek času, protože dvacet let, kdy Československo mohlo existovat, bylo málo. I přes nedostatky však nelze 20 let ČSR hodnotit zcela negativně, ani na slovenské a ani na české straně. Češi se s novým státem úplně ztotožnili a akceptovali jej jako realizaci vlastních státoprávních snah z 19. století.

U Slováků se však názory rozcházely. Pro jednu část představovala ČSR splnění národních aspirací a pro druhé, tzv. autonomisty, přinášelo Československo představy o federalizaci Uher, které se změnily na autonomní postavení Slovenska v Československu. Demokratické zřízení Československé republiky, neexistence jazykové bariéry mezi oběma národy, kdy se čeština se slovenštinou uplatňovaly paralelně ve všech úsecích státní správy i veřejného života, umožnily Slovákům kulturní rozvoj. Za dvacet let se dotvořil slovenský národ jako oddělený politický národ, který má stále vědomí sounáležitosti a blízkosti s českým národem.²⁹

Existence autonomistického hnutí byla jen odrazem procesu vývoje slovenského etnického národa v politický národ. Pohromou celého procesu bylo, že hlavní vůdčí politickou silou byla Hlinkova slovenská ľudová strana (dále jen HSĽS), která byla od začátku konzervativní a která zejména po r. 1936 otevřeně přechází k fašizující ideologii. Proto není akceptovatelné, což někteří autoři tvrdí, že kdyby se Slovensku poskytnula autonomie, upevnila by se celá Československá republika a že to vlastně byla neústupnost české strany, které autonomii neposkytla a oslabil tím republiku. Pokud se podíváme na zkušenosti ze 40. let 20. století, ukazuje se, že federace na národním principu není pro takové mnohonárodnostní státy trvalým řešením. Je tedy jasné, že autonomie, která by byla vedena totalitní stranou, nemohla nikdy Československou republiku upevnit, ale naopak ji rozbít. Tato vize se ukázala v letech 1938-1939, kdy se HSĽS nepodařilo po mnichovském diktátu autonomii prosadit. I když je pravda, že rozbití Československa v březnu 1939 bylo díky zásahu nacistického Německa, oslabení samotného ČSR a zrušení demokratického řízení hlavně na Slovensku by určitě zapříčinily rozpad tzv. druhé Československé republiky.

Vývoj českého a slovenského národa v období let 1939-1945 byl odlišný a oba národy z války vyšly s naprosto jinými zkušenostmi. Okupační režim tzv. Protektorátu Čechy

---

²⁹ Tamtéž.

a Morava byl pro Čechy, kteří považovali Československo za vlastní stát, zcela nepřijatelný. Vazalský slovenský stát, který vznikl z potřeby Německa, měl pro Slováky určité výhody a dokonce část Slováků se s ním ztotožnila. Slováci si totiž ověřili, že mohou žít i v samostatném státě, tedy odděleně od Čechů. Totalitní charakter „ľudáckého“ režimu a s ním potlačování lidských i občanských práv a dále účast slovenského státu ve válce proti SSSR a Polsku, podíl na vyvražďování slovenských židů a nakonec i uznání exilové československé vlády v Londýně Spojenci, vedly nakonec slovenské obyvatelstvo k úvahám o návratu Slovenska do československého státu.³⁰

Dokonce část Slováků po roce 1939 pokládala Československo za svůj stát a ani u většiny, která akceptovala rychle vzniklý slovenský stát, zůstalo vědomí blízkosti k Čechům. Idea československé vzájemnosti byla mnohem logičtější a hlavně reálnější než ľudácký propagovaný režim německo-slovenského přátelství, které se nemělo o co opřít. Myšlenkovým zdůvodněním německo-slovenského přátelství se měla stát ideologie nacionálního socialismu, kterou na Slovensku hlásali radikálové pod vedením Vojtecha Tuky a Alexandra Macha, avšak u širší veřejnosti neměla podporu.³¹

Slovenské národní povstání v roce 1944 bylo důsledkem zkrachovaného „ľudáckého“ režimu a jako odpor proti německým okupantům, a zároveň bylo přihlášením se k obnově Československé republiky. K Československu se povstalci hlásili kvůli jejímu mezinárodnímu uznání a také pro vědomí blízkosti k Čechům a nakonec také proto, že pokládali myšlenku obnoveného společného státu za zcela správnou. I přesto měli snahu využít i východ státu, kdy chtěli zapojit Slovensko do Československa na federální bázi. Snaha využít výhod samostatného státu i společného se projevovalo opakovaně v různých momentech poválečné historie.

Podobně jako Rakousko-Uhersko, tak i Československo při svém vzniku v roce 1918 bylo mnohonárodnostním státem a nedokázalo vytvořit jednotný politický národ. A pokud by byly tyto mnohonárodnostní celky ponechány bez povšimnutí, neexistence politického národa by nebyl na překážku existence samotných států. Kdyby však nastala mezinárodní krize, jednotlivé národy by dávaly přednost vlastním partikulárním zájmům před zájmy celého státu, který nepovažovaly za vlastní, aniž by bez něj nedokázaly žít. Mezinárodní krize měla v obou případech odlišný charakter. Příčinou rozpadu Rakousko-Uherska byla první světová válka, příčinou zániku Československa v roce 1939 byl tlak nacistického Německa a strach

---

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž.

z horšovského Maďarska. I slovenské události v roce 1944 ukazují, že ani existence národního státu není zárukou, že se veškeré obyvatelstvo ztotožní s tímto státem, bez ohledu na okolnosti, jeho vnitřní režim a mezinárodní vazby.

Vazby obyvatelstva na svůj stát vznikají rychle, ale i pomalu. Věda však zatím nedokáže odpovědět na to, co je podstatou upevnění těchto vazeb. Jisté je jen to, že tam, kde tyto vazby nejsou dost silné, stát zaniká.³²

2.1.2 Období do roku 1989

Česko-slovenská vzájemnost, která sahá do hluboké historie, vstupuje v roce 1918 do nové éry a nabývá nového formátu. Vzhledem ke světové válce se vzájemné vztahy dostaly do světového povědomí.

Přesto v prvním období realizace se spíše přistupovalo k neprolínání obou celků, konkrétně ve formátu výchovném, jak hospodařit, ve směru z Čech na Slovensko a ve smyslu jednotného národa československého. Zde nastal problém v nedorozumění, neznalosti a nepochopení minulosti a problém vzájemnosti česko-slovenského ducha v utužení jednoty a spolupráce, jež byla myšlena naprosto upřímně od českých slovakofilů. Začala se tedy rozvíjet dobrovolná, nadšenecká a dalekosáhlá kampaň pomoci Slovensku, propagace slovenské kultury, při níž bylo hlavní hledisko sjednocovací, vzájemnostní a poznávací.

Již v tomto období se vyskytují protichůdná stanoviska i zásadní rozpory mezi Čechy a Slováky, ale i mezi českými stoupenci a propagátory česko-slovenské myšlenky i mezi Slováky. Týká se to mecenášství českých kulturních pracovníků vůči slovenským, dále srozumitelnost cest k ní a vzájemné porozumění a nakonec otázka zachování svébytnosti v rámci československé jednoty, ať státní či národní. Zdá se, že toto vše mohlo být vyřešeno v období radosti z nového svobodného státu. K tomuto kroku nedošlo.

Léta 1918 až 1929 tak představují etapu vývoje česko-slovenských vztahů, která byla uzavřena. 30. léta však přináší určitou změnu. Nastala nová orientace a ta přináší 20. léta jako etapu nadějí, zatímco 1930 až 1938 přináší deziluzi a rozčarování. Vše, o co čechoslovakisté usilovali, se rozpadlo a ukázalo se jako naivní předpoklad. Česko-slovenská vzájemnost, která byla tak pracně budována, se znovu ocitla ve slepé uličce. A tak i přes nános naivity, léta 1918-1929 vyznívají s odstupem času daleko sympatičtěji, kdy konec 20. let představuje

---

³² Tamtéž.

konec konsolidace, i když jen na chvíli. Odpověď na další budoucnost dali 30. léta, ale definitivní řešení přinesou až budoucí desetiletí.³³

Při Slovenském národním povstání se Slovenská národní rada stala pánem nad povstaleckým Slovenskem. SNR byla slovenským parlamentem a pověřenci slovenskými ministry. Území mělo všechny instituce, které byly potřebné pro samostatný stát. O tom, jak by mělo vypadat postavení Slovenska v ČSR, se SNR oficiálně nevyjádřila. Avšak její požadavky z úst představenstva se daly shrnout následujícím způsobem: „*Edvard Beneš a vláda měli výslovně uznat existenci samostatného slovenského národa, uspořádání nového státu na principu „rovný s rovným“ a právo SNR být nejen dočasně, ale trvale, nositelkou zákonodárné i výkonné moci na Slovensku.*

Některými autory byl pro období od národního povstání Slovenska po rok 1989 používán termín omezená a limitovaná demokracie.³⁴

Na jedné straně docházelo k bouřlivému rozvoji každého národa a na straně druhé díky tomuto rozvoji probíhal proces sblížení národů. Všestranný rozvoj slovenského národa se projevil v jeho základních znacích. Území Slovenska se utvořením Slovenské socialistické republiky stalo státním územím slovenského národa a díky rozkvětu kultury a hospodářství a politickému ruchu, se Bratislava stala střediskem celého slovenského národního života. Začal se zde velmi rozvíjet hospodářský život jako odraz socioekonomického a historicky politického vývoje a také se měnilo psychické založení národa. Od základu se změnila sociálně-ekonomická struktura celého Slovenska. Spisovná slovenština se dostala na vysoký stupeň kultivovanosti, na níž už jiné jazyky dávno byly. Spisovný slovenský jazyk si tak stále více osvojovaly masy obyvatelstva, které dříve hovořily nejrůznějšími nářečímí.³⁵

Shrnutí hlavních informací období od roku 1945 do roku 1989

Zde je nutné si uvědomit, že právě tento všestranný rozkvět a rozvoj slovenského národa je právě jeho přínosem k rozmachu národů a sblížení jej především s českým národem, ale i s ostatními. Díky společnému státnímu životu s českým národem se slovenský jazyk stal omezeným na etnickém území slovenského národa, ale také rovnoprávným jazykem celé československé federace. Například v oblastech, jako je státní rozhlas a televize, kterými se

---

³³ Srov. KUČEROVÁ, H. (2009). *Česko-slovenské vztahy ve 20. letech XX. století: Podle materiálu kulturních publikací*, s. 187.

³⁴ Srov. RYCHLÍK, J. (1998). *Češi a Slováci ve 20. století: Česko-slovenské vztahy 1945-1992*, s. 11-21.

³⁵ Srov. GOSIOROVSKÝ, M. (1979). *Češi a Slováci: Historie vzájemných vztahů ve 20. století*, s. 166-172.

do Československa dostávaly informační prostředky. Dostávaly se jak české do Slovenské socialistické republiky, tak slovenské do České socialistické republiky. Jak ekonomické úspěchy a přírodní zdroje Slovenské socialistické republiky, tak i ekonomické úspěchy českého národa a jeho hospodářství vedlo k rozvoji jednotného československého hospodářství. Vzhledem k úspěchům slovenské vědy, vzdělání i literatury se staly v České socialistické republice slovenské výtisky. To samé se děje i na Slovensku, kde vyhledávanou literaturou se stává ta česká.³⁶

Na úplný závěr si zde pro lepší vysvětlení situace uvedeme základní dokument, který upravoval poměry mezi oběma národy v programu první vlády.

Úprava poměrů Čechů a Slováků v programu první vlády Národní fronty vyhlášené v Košicích dne 5. dubna 1945

...“Vláda se bude jako první domácí vláda Republiky pokládat za ztělesnění československé státní pospolitosti, založené na nových zásadách. Udělat konec všem starým sporům, které vycházející z uznání Slováků jako nacionálně samobytného národa. Vláda se bude od svých prvních kroků důsledně snažit, aby v česko-slovenském poměru byla uskutečněná zásada „rovný s rovným“ a aby tak uplatnění bylo zajištěné bratrstvo mezi oběma národy...

...Uznávajíc, že Slováci mají být pány ve své slovenské zemi, stejně jako Češi ve své české domovině, a že Republika bude obnovena jako společný stát rovnoprávných národů, českého a slovenského, vláda vyjádří toto uznání důležitými státo-politickými akty. Ve Slovenské národní radě, opírající se o národní výbory v obcích a v okresech, bude vidět nejen oprávněnou představitelku svébytného slovenského národa, ale i nositelku státní moci na území Slovenska (moci zákonodárné, vládní a výkonné). Též zodpovídá osobitě dohodě Slovenské národní rady s prezidentem Republiky a s československou v Londýně. Společné státní úlohy bude vláda, jako centrální vláda Republiky, vykonávat v nejužší součinnosti se Slovenskou národní radou a se Sborem komisařů jako výkonným orgánem Slovenské národní rady.

V rámci nově budované jednotné československé branné moci a na základě jednotných služebních pořádků budou tvořené národní slovenské vojenské útvary (pluky, divize, atd.), složené převážně z mužů, poddůstojníků a důstojníků slovenské národnosti a používající

---

³⁶ Tamtéž.

služební řeč slovenštinu. Důstojníci a gázisti bývalé slovenské armády, pokud se neprohřešili proti národní cti Slováků a nebudou podléhat trestnímu stíhání pro svoji činnost za bývalého zrádcovského režimu, budou převzati do československé armády ve své současné hodnosti, přičemž směrodatné bude názor a doporučení Slovenské národní rady.

Nová vláda Republiky se bude starat o to, aby při ústavním řešení poměrů konstituovaného národa slovenského a českého, byly slovenské orgány zákonodárné, vládní a výkonné moci, jako měl slovenský národ ve Slovenské národní radě.

O budoucím rozdělení kompetencí mezi ústředními a slovenskými orgány se dohodnou legitimní zástupci národa českého a slovenského národa. V ústředních státních úřadech, institucích a v hospodářských orgánech celostátního významu bude Slovákům zabezpečeno přiměřené zastoupení co do počtu, tak i do významu...“³⁷

2.1.3 Období od roku 1989 po současnost

S rozpadem komunistického bloku v 90. letech zavládla ve střední Evropě obava z masivního přílivu obyvatel z východu. I přes zvýšený počet pohybů v 90. letech 20. století mezi západem a východem, masová migrace nevznikla. Mezi významné důvody patřilo zejména omezení příležitostí na pracovních trzích na Západě, restriktivní migrační politika a rychlé zlepšení socioekonomických podmínek v některých postkomunistických zemích, a to v Maďarsku a Česku. Hlavním účelem imigrace se stalo podnikání a práce, která souvisela s rodinnou migrací.

Společným rysem migrační situace je nižší míra integrace imigrantů do většinové společnosti, díky kratší době, po kterou migranti pobývají v dané zemi. Prozatím se však nesetkáváme s přesvědčením, že by integrace imigrantů měla být chápána jako závažný sociální problém. Migranti se totiž koncentrují do hlavních měst, ale neutvořili zde žádné segregované formy.³⁸

Idea česko-slovenského státu dostala podporu domácí politické a kulturní elity, když se k ní na konci války přihlásili slovenští činitelé a společenské organizace. Na konci války se poprvé v dějinách potrestalo území Slovenska jako součást česko-slovenského státu. Slovinci se tak stali státoprávním národem.³⁹

³⁷ LETTRICH, J. (2012). *Dejiny novodobého Slovenska*, s. 284-285.

³⁸ Srov. DRBOHLAV, D., et al. (2010). *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?*, s. 130-134.

³⁹ Srov. TURČAN, V., et al. (2007). *Dejiny Slovenska – dátumy, udalosti, osobnosti*, s. 335-338.

Základními aspekty migračního vývoje a ovlivňování dalších oblastí života byla čtyřicetiletá vláda komunistické ideologie. Ta připravila zemi o demokratické řízení, svobodu slova a pohybu a také tržní ekonomiku. Z hlediska mezinárodní migrace byla země izolována od evropského migračního systému, právě díky své geopolitické příslušnosti. Otevření hranic v roce 1989 a transformace státního zřízení, společnosti a ekonomiky v průběhu 90. let 20. století, vedly k zapojení do středoevropských zemí a do základních migračních procesů. Tyto změny probíhaly různým způsobem a nakonec došlo k tomu, že Česko se ze země zdrojové posunuje na zemi cílovou.⁴⁰

Při pohledu do historie musíme konstatovat, že za vlády komunistické strany bylo Česko emigrační zemí s výraznými emigračními vlnami, které následovaly po politických nepokojích v letech 1948 a 1968. Imigrace byla zanedbatelná a jednalo se spíše o občany, kteří jezdili do Česka za studiem nebo rodinou. Československo se od 60. let 20. století se vyznačovalo ekonomicky orientovanou a řízenou imigrací, která byla pouze dočasná. Jednalo se převážně o studenty, pracovníky a učně ze spřátelených socialistických zemí, jakými byly například Polsko či Vietnam. Větší diferenciaci v migraci nastala po roce 1989.

Za další významnou změnou s vlivem na migraci měl pád komunismu a rozpad tzv. železné opony v roce 1989. Bez této realizace by se středoevropské země nemohly transformovat na země cílové. Také vstup do EU v roce 2004 pro zemi představoval důležitý geopolitický mezník a dokončení transformace, který se promítl do liberalizace pobytového a pracovního režimu pro občany EU a postupný vliv na imigraci, což znamenalo její mírný nárůst.⁴¹

Zániku Československa v roce 1992 se bude ještě dlouhá léta věnovat plno vědců i publicistů. Na otázku, zda Slováci chtěli v letech 1990-1992 samostatný stát, odpověděl předseda Slovenské národny rady F. Mikloško takto: „...„Byla tu vnitrostátní rozpolcenost. Lidé na jedné straně chtěli zachovat společný stát, ale současně chtěli vyhlásit slovenskou svrchovanost...“.⁴²

Mezi Čechy a Slováci totiž existoval schizofrenní vztah, který nemá obdobu u jiných národů. Slováci si uvědomovali blízkost k Čechům, kde nebyla jazyková bariéra, ani kulturní propast, ale i odlišný historický vývoj. Na jedné straně tak Slováci bojovali s myšlenkou žít

---

⁴⁰ Srov. BÁRTA, M., KOVÁŘ, M., a kolektiv autorů. (2013) *Kolaps a regenerace: Cesty civilizací a kultur, Minulost, současnost a budoucnost komplexních společností*, s. 527-530.

⁴¹ Srov. DRBOHLAV, D., et al. (2010) *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?*, s. 128-130.

⁴² BÁRTA, M., KOVÁŘ, M., a kolektiv autorů. (2013) *Kolaps a regenerace: Cesty civilizací a kultur, Minulost, současnost a budoucnost komplexních společností*, s. 527-530.

pospolu s Čechy a mít výhodu velkého celku a na druhou stranu je také velmi lákala myšlenka vlastní samostatnosti.

Shrnutí hlavních informací v období od roku 1989 po současnost

Po 74 letech zmizelo definitivně Československo z mapy Evropy. Postoj obyvatelstva se nedá zjistit, protože k rozdělení došlo o silvestrovské noci, kdy se lidé tradičně veselí a čekají na příchod Nového roku. To umožnilo vládě Vladimíra Mečiara na Slovensku hovořit o spontánním nadšení nad nezávislostí. Podobně bylo i v dalších letech veselí vykládáno jako radost z nezávislosti. Avšak ve skutečnosti vznik České republiky neoslavoval v Čechách, ani na Moravě nikdo. Naopak vznik Slovenska byl částí slovenské společnosti vítán, ale byla zde místa, kde pocity byly rozpačité a někde se ani oslavy nekonaly. Večer před zánikem Československa se slovenští stoupenčí Československa sešli v Bratislavě před pomníkem československé státnosti a stáli v tiché demonstraci, která byla rozloučením se se společným státem.

Do Slovenské republiky vstupovalo obyvatelstvo rozděleno a trpce akceptovalo nastalý stav, i když se v letech 1993-1998, s novým státem sžila a dále je považovala za samozřejmý. Zajímavým faktem však zůstala skutečnost, že Vladimír Mečiar se do podzimu 1992 ukazoval jako stoupenec společného státu, ale po roce 1993 se začal vydávat za dlouhodobého stoupence slovenské samostatnosti.

Zajímavým byl také český postoj k nové státoprávní realitě. Jedna zmizela rychle nostalgie po Československu a obyvatelstvo se identifikovalo s českým státem, ale na straně druhé nový český stát byl v českém vědomí pochopen jako pokračování Československa. Tomuto chápání pomohla i kontinuita v pozici prezidenta státu, kterým se od roku 1993, opakovaně v roce 1998, stal posledním československým prezident Václav Havel a také návaznost na odkaz první republiky, která se zakomponovala do preambule české ústavy. Zpětně se potvrdilo, že Češi opravdu pokládali Československo za vlastní stát a nový český stát považují za jeho pokračování. Politici z obou republik slibovali, že mezi republikami budou nadstandardní vztahy. Byla proto uzavřena dohoda o měnové a celní unii a dohoda o zaměstnávání občanů. Nakonec z nadstandardních vztahů nezůstalo nic.

Na život občanů mělo rozdělení státu velký vliv. Týkalo se to převážně obyvatelstva v pohraničí. Další komplikace vznikly z inkompability českého a slovenského zákona o státním občanství. Slovenský zákon byl liberálnější a umožňoval do 31. 12. 1993 získat

slovenské občanství všem československým občanům. Naopak český zákon umožňoval do 31. 12. 1993 získat občanství pouze slovenským občanům, kteří trvale žili na území České republiky nejméně dva roky a měli čistý rejstřík a vyvázali se z dosavadního občanství.

Od nástupu již třetí Mečiarovy vlády po volbách na podzim 1994 došlo k vzdalování se Slovenska kritériím Evropské unie a také bylo zřejmé, že Slovensko nebude přijato v první vlně do NATO, ani do evropských struktur. Z tohoto důvodu se ČR a SR začaly poměrně velkou rychlostí vzdalovat. I přes to, že vztahy zůstaly velmi dobré, o nadstandardu se mluvit nedá. Příklad Československa odkazuje obecně a několik věcí, a to, že etnicita zůstává i ve 20. století hlavním způsobem sociability a že demokratický řád, ani osobní svobody nejsou dostatečné, byť udržely mnohonárodnostní stát pohromadě.⁴³

Shrnutí hlavních mezníků slovenské historie

Dějiny Slovenska od svého osvobození se od nadvlády hitlerovského Německa v roce 1945 a do pádu komunistického režimu 1989 obsahují dvě období. Prvním je tzv. lidovědemokratické období, což vyjadřuje soudobý název pro osvobození území Slovenska do února 1948 a druhým je komunistické období od roku 1948 do roku 1989.

Slovensko tak vstupovalo do obnovené Československé republiky jako rovnoprávný a sebevědomý partner s vlastními národními orgány a politickou reprezentací. Československá republika se započala budovat jako národní stát Čechů a Slováků. Nová politická reprezentace se chtěla zbavit neslovenských menšin. Také ústavním dekretem prezidenta republiky č. 22/1945 Sb. z 2. srpna 1945 ztratili Maďaři i Němci československé státní občanství. Až v říjnu roku 1948 se Maďarům obnovilo československé občanství.⁴⁴

Vznik československé federace v roce 1968 Češi chápali jako ústupek slovenské straně a jako něco zbytečného a nežádoucího. Většina Čechů tak začala opět vzhlížet k Masarykově první Československé republice, jako vzoru svobody a demokracie, aniž by si uvědomovali, že na Slovensku není tak pozitivně vnímána, díky centralismu a čechoslovakismu.⁴⁵

I když Češi po II. světové válce uznali Slováky za svébytný národ, stále z toho nevyvodili státoprávní závěry. Pokud jde o federaci, Češi se domnívali, že Slováci na normalizaci vydělali. Čechům však uniklo, že díky sovětské okupaci a režimu tzv. normalizace v období 1969-1989 na Slovensku vlastní myšlenku federace zcela

⁴³ Srov. RYCHLÍK, J. (1998). *Češi a Slováci ve 20. století: Česko-slovenské vztahy 1945-1992*, s. 353-357.

⁴⁴ Srov. TURČAN, V., et al. (2007). *Dějiny Slovenska – dátumy, udalosti, osobnosti*, s. 472-480.

⁴⁵ Srov. BÁRTA, M., KOVÁŘ, M., a kolektiv autorů. (2013). *Kolaps a regenerace: Cesty civilizací a kultur, Minulost, současnost a budoucnost komplexních společností*, s. 527-530.

zdiskreditovalo. Slovensko tak sice získalo vlastní parlament a vládu, dále prosadilo vznik zrcadlově shodných českých národních orgánů a mělo záruku proti přehlasování vlastních poslanců, ale politika pro Slovensko se nadále uskutečňovala v Praze. Tento fakt Slovákům zásadně vadil a nezměnilo ho ani to, že vrcholné orgány federace a funkce prezidenta obsadili Slováci.

Skutečnému fungování federace bránil komunistický režim, což si Slováci neuvědomovali. Ten byl totiž založen na principu podřízení se vyšším složkám, zatímco federace vyžadovala dělbu moci. V komunistickém Československu tak reálnou moc mělo předsednictvo Ústředního výboru Komunistické strany Československa v Praze. Od roku 1948 netvořila Komunistická strana Slovenska (KSS) samostatnou stranu, ale jen územní organizaci KSČ. Bez ohledu na slovenského prezidenta Gustava Husáka a ministra zahraničí Bohuše Chňoupku bylo Československo stále v cizině považováno za český stát a Slováci byli považováni za Čechy. Za tento fakt nemohl ani komunistický režim, ani federace.⁴⁶

Nespokojenost Slováků s aktuálním stavem před rokem 1989 nebyla viditelná a ani Češi ji nevnímali. Je potvrzeno, že v Československu již před rokem 1989 existovaly dvě společnosti, existovala jejich vzájemná komunikace, ale nebyla nijak závratná. Existence těchto dvou societ způsobila to, že v období normalizace se vytvořila česká a slovenská opoziční hnutí, která sice spolupracovala, ale nebyla sjednocená. Samostatný slovenský pohyb se projevil před listopadem 1989 ještě jednou. Bylo to o rok dříve 1988, kdy s přípravou nové československé ústavy vystoupili slovenští intelektuálové a požadovali, aby byla veřejnosti předestřena formou diskuze na začátku 1989, ale i v tisku. Navzdory požadavkům ale 25. října 1989 vystoupil Alois Indra s tím, že předsednictvo ÚV KSČ rozhodlo, že připravovaná smlouva bude platit pro celý stát. Dne 31. října Česká i Slovenská národní rada SNR vyslovila souhlas s myšlenkou jedné ústavy, ale rada poslanců SNR ve skutečnosti nesouhlasila, což dala po pádu komunistického režimu důsledně najevo.⁴⁷

Od poloviny 80. let politické zřízení v Česko-Slovensku ztrácelo podporu nejen ve společnosti, ale i mezi členy ve straně. V listopadu 1989 se lidé na náměstích a ulicích otevřeně distancovali od režimu. Ten odmítal jak dialog, tak požadavky na demokratizaci systému. Z občanské společnosti postupně vyrůstala demokratická opozice, která program

---

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž.

světových změn směřovala k demokracii, duchovní, politické i hospodářské pluralitě a ke svobodě.⁴⁸

Listopad 1989 tak postavil slovenskou a českou společnost před vyřešení úloh, kdy na jedné straně byla potřeba se vypořádat s obdobím komunistického režimu a na straně druhé naopak realizovat základní cíle společenské změny v rovině sociální, ekonomické, politické a na Slovensku i státoprávní. Hnací silou demokratických změn na Slovensku bylo občanské hnutí Veřejnost proti násilí (VPN) a v České republice jí bylo Občanské fórum (OF) spolu se studenty. Parlamentní volby v roce 1990 byly ve skutečnosti referendem, kde občané hlasovali o demokracii. První vážnou rozepří mezi českou a slovenskou politickou reprezentací vznikl při změně názvu společného státu.

Proces neustávající diachronní konfrontace mezi Čechy a Slováky je ještě intenzivnější o etnické a jazykové příbuzenství. Že jazyk umožnil větší vzájemnost, si už všiml Miroslav Vlček v Dějinách české literatury: *„...,Slovensko totiž přejalo některé duchovní tradice české, pěstovalo je a do českých zemí je vracelo, jakmile politický útlak, panující například po Bílé hoře nebo za dusivé cenzury metternichovské opadl. Oba národní systémy tedy projevíly schopnost přejímat - v určitém kruhu - řízení uspořádanosti druhého systému, tak řečeno na střídačku.“*⁴⁹

Zřejmý pocit, že vlastní neschopnost nedokáže čelit odnárodňování, vyvolal potřebu slovenské inteligence opírat se o českou společnost, která byla, co se týče obhajoby národních zájmů, více úspěšná. Vlastní vyrovnání opozičních a integračních tendencí bylo složitější, protože české obyvatelstvo mělo odlišný typ vlastenectví než Slováci. Nyní se hodí citace, která tento fakt vystihuje: *„...,I když jsou si blízcí jazykově, etnicky, Češi a Slováci měli odlišné dějiny, vnucené jim jejich rakouskými a uherskými vládci. Čechy a Morava byly nejpokročilejší průmyslovou částí rakouské říše. Slovensko bylo zemědělským zaostalým koutem uherské říše...“*⁵⁰ Vlastenectví u Čechů spočívá v pocitu náklonnosti k zemi, která byla majetkem více národů. Proto byl nazýván obecně jako bémáctví.

Při bouřlivém politickém dialogu v době oddělování obou států, byli Češi nejvíce zasaženi ničením země, do jejichž budování tolik vkládali. Naopak pro Slováky bylo nutné, aby vytvořili vlastní národ a tím se zviditelnili v historii. Brzy po roce 1989 se česko-slovenský antagonismus stal obsahem slovenské politiky. V tomto období dějin obou národů ovládala jejich vědomí idea, kterou již v minulosti formuloval s Havlíčkem Ľudovít Štúr, a to

⁴⁸ Srov. TURČAN, V., et al. (2007). *Dejiny Slovenska – dátumy, udalosti, osobnosti*, s. 679-685.

⁴⁹ REIS, V., KINTNEROVÁ J. (2006). *Kultura mezi Čechy a Slováky*, s. 30-34.

⁵⁰ Tamtéž.

...„jestliže chceme něčím být, musíme sami něco začít, sami si zasloužit, jinak není možné, abychom se vysvobodili ze svého živoření a pozvedli se k větší hodnotě“.⁵¹ T. G. Masaryk pak k tomu dodává, „státy se udržují idejemi, z nichž vzešly. Idea státu národa "československého" byla ale stejně mytická jako Rukopisy“.⁵² Ovšem tyto pohyby myšlenek stále neskončili. Snaha o obnovení a zachování existujícího nadstandardního dialogu velmi sílí.

Z výše uvedeného vyplývá, že výpověď obou národních systémů se musí opírat o historiografii a její pomocné vědy. Problém lze tedy pochopit až poté, co si obyvatelstvo uvědomí, že se začalo rodit v kultuře, kdy podle Lévi-Strausse přešlo od přírody ke kultuře. Což ukazuje základní etnologický problém celé filozofie člověka. Máme tím na mysli to, že například určitá část etnika se začala považovat za Slováky a jiná nebo totožná za součást Čechů, aniž by používala termíny, které platí v současné době.⁵³

Do podvědomí veřejnosti se na jaře roku 1990 tak dostal jako tzv. pomlčková vojna (znaménko pomlčky mezi názvy obou států). Změna názvu státu měla dokumentovat konec totalitní éry a pro Slovensko měla vyjadřovat rovnoprávnost na federalistických principech. Cesta k všeobecně akceptovatelnému názvu státu se stala podmínkou pro vznik iniciativ, které směřovaly k vyhlášení slovenské státní svrchovanosti. Na konci roku 1990 vyvrcholil spor o rozdělení kompetencí mezi federací a republikami. Neslučitelnost českých a slovenských představ o společném státě a neschopnost najít jakýkoli kompromis, stupňovala napětí ve vzájemných vztazích. Konečné rozhodnutí přinesly parlamentní volby v červnu 1992, kdy za Čechy a Moravu vystupovala ODS a za Slovensko HZDS. Představitelé obou politických stran, Václav Klaus i Vladimír Mečiar, ani po několikerém jednání nebyly schopni dojít ke kompromisu.

Po přijetí Deklarace SNR o svrchovanosti Slovenské republiky v červnu 1992 a Ústavy Slovenské republiky dne 1. září 1992, se hlavní představitelé vítězných stran dohodli na rozdělení společného státu. Poslanci Federálního shromáždění přijali dne 25. listopadu 1992 ústavní zákon o zániku ČSFR a další zákony o rozdělení federálního majetku, o spolupráci, přátelství, o celní a měnové politice. Dne 1. ledna 1993 vznikli v Evropě dva samostatné státy: Česká republika a Slovenská republika.⁵⁴

---

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Srov. TURČAN, V., et al. (2007). *Dejiny Slovenska – dátumy, udalosti, osobnosti*, s. 679-685.

Když se Československo definitivně v roce 1992 rozpadlo, v novinách byla otištěna karikatura Čecha a Slováka, kteří se loučí u hraničního kmene „*Tak sbohem, a nashledanou v Evropě...*“.⁵⁵ Je třeba věřit, že dnešní Evropa bude právě dědičkou ideje československého státu.⁵⁶

Postavení Slováků v České republice v současné době

V 90. letech všechny české kraje vykazují aktivní migrační saldo se Slovenskou republikou. V období 1990-1993 se přistěhovalo do českých zemí celkem 37 423 osob a vystěhovalo 21 821 obyvatel ze Slovenska. Výrazný migrační pohyb převládal v roce 1992, kdy se do České republiky přistěhovalo 11 740 osob, avšak většina byli reemigranti ze Slovenska. V současné době do České republiky přichází všechny vzdělanostní a sociální skupiny.

Od 80. let vykazovala slovenská menšina v českých zemích růst a zvyšující se podíl zalidnění v rámci celé republiky. Při sčítání v roce 1991 byl zaznamenán pokles oproti roku 1980 o 44 493 osob slovenského původu. K největšímu úbytku došlo v Západočeském, Severomoravském a Severočeském kraji, nejméně naopak v Jihomoravském. Nárůst počtu Slováků byl zaznamenán v Praze, Brně, okresu Vyškov, v Jihlavě, Plzni, ale i v Kutné Hoře či Pelhřimově.⁵⁷

Nejvíce obyvatel žilo v Praze, Karviné, Ostravě, v ostatních okresech počet dosahoval 10 tisíc. Rozmístění Slováků se nijak výrazně nezměnilo. Samotný pokles počtu obyvatel slovenské menšiny nebyl ani zdaleka způsoben zpětnou migrací, ale příkloněním se k české národnosti. Další příčinou je deklarace národnosti dětí ze smíšených česko-slovenských rodin. Dříve se evidovala národnost slovenská podle matky, ale při sčítání rodiče uvedli národnost českou. Lidé, kteří se hlásili k československé národnosti, byli přiřazeni podle jazyka, kterým mluvili. Slovenské obyvatelstvo je charakteristické svou etnickou otevřeností a vysokou národnostní heterogamií. Slováci v ČR až v 70% uzavírají smíšená, nečastěji československá manželství. Tento faktor podstatně ovlivňuje proces národní asimilace z hlediska rodičů i budoucích dětí.

Počátkem 90. let se stále více projevují změny v charakteru migrace. Nejvýznamnějším důvodem stěhování byly rodinné důvody. Po rozdělení obou států se více objevují i politické

---

⁵⁵ RYCHLÍK, J. (1997). *Češi a Slováci ve 20. století (Česko-slovenské vztahy 1914-1945)*, s. 184-185.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Srov. SOKOLOVÁ, G., HERNOVÁ, Š., ŠRAJEROVÁ, O. (1997). *Češi, Slováci a Poláci na Těšínsku a jejich vzájemné vztahy*, s. 40-42.

důvody. Na vývoj slovenské menšiny v České republice měla vliv nová politická situace, která se vytvořila po 1. lednu 1993 a to rozdělením obou států a vzniku nových státních útvarů. Po rozdělení republik a oddělením Slováků se podstatným způsobem změnilo jejich postavení. Slováci se stali nejpočetnější národnostní menšinou v rámci České republiky. Vznikem novým státních útvarů byly pro Slováky vytvořeny nové podmínky k životu a vyvstala potřeba řešit jejich legislativní postavení.⁵⁸

V průběhu 90. let se formuje aktivní slovenská menšina z představitelů slovenské inteligence. V období na přelomu 1992-1993 vznikly společenské a kulturní organizace Slováků s centrem v Praze. Mezi tyto organizace řadíme Demokratickou alianci Slováků v ČR, Obec Slováků v ČR a Svaz Slováků. Dále svou činnost rozvíjí i Klub slovenské kultury a jako neformální diskusní klub funguje Fórum slovenských aktivit. V červnu 1994 začal svou činnost i Slovenský institut se sídlem v Praze a s podporou velvyslanectví SR. Jejich prioritou je prezentace národní kultury a vybudování informačního systému včetně knihovny, ve které bude slovenská literatura i tisk. Organizace Slováků v ČR vydávají časopisy k podpoře své kultury, které jsou dotované ze státního rozpočtu ČR. Mezi tyto časopisy například patří *Korene*, *Slovenské listy* a *Slovenské rozhľady*.

Slováci se neřadí mezi původní obyvatele českých zemí jako Poláci či Němci, i přes tento fakt tu má jejich přítomnost dlouhou historii. Zvýšení migrace Slováků do českých zemí se projevilo po osvobození v roce 1945 v souvislosti s osídlováním českého pohraničí a také s potřebou zvýšení počtu pracovních sil v průmyslových oblastech České republiky. Slováci, jež žijí na celém území České republiky, představují nekompaktní, mnohotvárnou skupinu nejrůznějšího teritoriálního původu, různého stupně vzdělání a náboženské příslušnosti, ale i životní úrovně a úrovně etnického povědomí. Slováci migrovali do České republiky v první řadě ze sociálně ekonomických, rodinných a dnes z politických důvodů.

Kulturní život slovenské menšiny je nejrozvinutější v Praze, kde vynikají svou početností, ale i jiným sociálním začleněním s převahou inteligence a zájmem o vlastní národní život, ale i s hlubším národnostním cítěním.⁵⁹

Budoucnost slovenskosti a kroky v 21. století

Z dlouhodobého vývoje vyplývá, že etnika jsou po celém světě v pohybu. A se slovenskou menšinou tomu není jinak. Již skončila doba masové migrace Slováků do ČR

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Srov. SOKOLOVÁ, G., HERNOVÁ, Š., ŠRAJEROVÁ, O. (1997). *Češi, Slováci a Poláci na Těšínsku a jejich vzájemné vztahy*, s. 40-42.

a potomci z první vlny migrantů již plyně hovoří česky a mnozí z nich se dokonce hlásí i k české národnosti. Slovenskost by v pravém slova smyslu měla stále zůstat v nezměněné podobě. Proto je nutné najít dostatek lidských sil a podporu rodiny, aby se mohlo svorně pracovat a spolupracovat na jejím udržení. A také vytvořit závěry, které budou charakterizovat specifické postavení slovenské menšiny v ČR, jako druhé největší slovenské menšiny na světě a první největší menšiny v Evropě, jak ze strany ČR, tak i SR.⁶⁰

Asimilační procesy, které probíhají na území ČR ve vztahu k slovenské menšině, jsou posuzovány jako přirozené procesy bez vlivu či účasti státního aparátu. Česká republika se totiž od svého vzniku snaží usilovat o pomoc národnostním menšinám ve snaze o eliminaci nivelizujících kulturních vlivů, jelikož jsou tyto snahy v rozporu s homogeností České republiky. Vlastní emancipace či existence slovenské menšiny má v ČR několik rovin, které je nutné správně charakterizovat. Mezi nejvýznamnější patří sociokulturní procesy, které probíhají přímo v ní, resp. ve smíšených česko-slovenských rodinách. Zde je namístě charakterizovat rozdíl mezi asimilací a integrací. Slováci v ČR se bezproblémově integrují do ekonomických a společenských struktur společnosti a poměrně rychle se i naučí česky. I přes toto může člověk zůstat Slovákem, který bude loajálním a aktivním českým občanem. Společným jazykem je v České republice samozřejmě čeština, avšak díky vzájemné blízkosti České republiky a Slovenské republiky, vystupuje i slovenština, jako velmi bezproblémový jazyk.

Nyní bych zde ocitovala základní předpoklady a možnosti oživení slovenské kultury podle P. Vranovského:

...,Demokratické prostředí je příznivě nakloněné kulturní odlišnosti příslušníků jednotlivých národnostních menšin. Znakem demokratičnosti společnosti je její vztah k menšinám. Tento předpoklad je v ČR naplňovaný. Projevuje se i v aktuální snaze ČR o zákonnou kodifikaci podpory národnostních menšin. Cílevědomá a cílená (ne plošná) státní podpora rozvoje kultury národnostních menšin. Cílená na základě systematického studia jejich specifík a potřeb. Legislativa ochraňující práva příslušníků národnostních menšin v duchu mezinárodně platných a Českou republikou ratifikovaných norem. Intenzivní výměna informací a kulturních hodnot mezi ČR a SR. Pro její organizování jsou v ČR dobře disponované slovenské občanské iniciativy a ze strany obou států je pro to potřebné vytvořit vhodné prostředí (ekonomicky podpořit). Podpora emancipačních procesů probíhajících ve

---

⁶⁰ Srov. VRANOVSKÝ, P., LIPTÁK P., PROKOP R., ŠRAJEROVÁ, O. (1999). *Quo vadis, slovenská menšina?*, s. 38-39.

vnitř slovenské menšiny, zvláště podpora rozvoje občanských aktivit, občanských sdružení Slováků žijících v ČR. Hledání nestandardních, nových řešení pro rozvoj školství národnostních menšin. Systematické studium přirozených asimilačních procesů a hledání faktorů jejich účinné eliminace. Tvorba specifických koncepcí a domovské krajiny (Slovenské republiky) na podporu a pomoc krajanům v ČR na základě poznání jejich reálných potřeb...“⁶¹

Při příležitosti přijetí dokumentu o možných a potřebných antiasimilačních opatřeních, předložila delegace Fóra slovenských aktivit v ČR následující otázky k řešení. Vzhledem k přesnému sepsání těchto bodů do přehledného celku, dovolím si tuto pasáž též ocitovat pro její reálnost:

1. *„Usilovat o udržení kontinuity všech pozitivních stránek vzájemnosti Čechů a Slováků. Usilovat o rozšiřování vzájemných kontaktů ČR a SR na bázi ekonomické, vědecké a kulturní spolupráce a na principu vzájemné prospěšnosti.*
2. *Usilovat o všestrannou výměnu informací ze všech oblastí společenského života SR a ČR.*
3. *Podporovat osvědčené formy spolupráce měst a regionů v ČR a SR.*
4. *Pokračovat v korektní diskuzi na téma zákona o národnostních menšinách s důrazem na aplikaci článku 15. Rámcového dodatku Rady Evropy o ochraně národnostních menšin.*
5. *Usilovat o to, aby při tvorbě zákona byli bez zbytečného urychlování dodrženy všechny legislativní postupy se zabezpečením co nejširší účasti zástupců národních menšin.*
6. *Rozvíjet společensko-vědní aktivity, které mohou být užitečné při hledání a aplikaci optimálních řešení ochrany práv národnostních menšin (především slovenské).*
7. *Podpořit rozvoj a prezentaci slovenské umělecké kultury, slovenského folkloru, společenských a sportovních aktivit Slováků v jednotlivých regionech ČR.*
8. *Podpořit rozvoj duchovního (náboženského) života Slováků v ČR.*
9. *Podporovat folklorní sdružení v ČR, které pěstují slovenské folklorní tradice.*
10. *Zasazovat se o to, aby kompetentně státní instituce ČR v návaznosti na konkrétní požadavky vytvářely možnosti vzdělávání ve slovenském jazyce.*

---

⁶¹ VRANOVSKÝ, P. a kol. (2001). *Slovenskosť v multikultúrnom svete*, s. 93-94.

11. *Prosazovat, aby slovenština, informace o Slovensku a Slovácích našli širší prostor ve veřejnoprávních médiích, aby o slovenské menšině a Slovensku byly poskytovány korektní a objektivní informace.*
12. *Usilovat o zvýšení dostupnosti slovenských novin, časopisů a knih na trhu v ČR.*
13. *Pokračovat v podpoře vydávání slovenských periodik v ČR.*
14. *Podpořit ediční aktivity občanských sdružení Slováků v České republice.*
15. *Iniciovat vybudování knihovny slovenské republiky v Praze, ale i v dalších městech ČR.*
16. *Podpořit rozšíření prodeje slovenských knih v ČR (Praha a další města).*
17. *Podpořit projekt „Domu národností“ anebo Slovenského domu“ v Praze, jenž je od podzimu 2014 v provozu (případně v dalších městech a regionech v ČR), především zázemí pro činnosti slovenských spolků...“.⁶²*

Česko-slovenské vztahy jsou charakterizovány dlouhou tradicí, která je protkána mnoha historickými zkušenostmi a peripetemi. Zrovna v nedávné době si oba národy připomínaly dvacáté výročí něžné revoluce a pád komunistického režimu. Tato událost nebyla jen politická, ale byla také začátkem procesu, který za tři roky vyvrcholil v rozdělení společného národu Čechů a Slováků a vznik dvou nezávislých republik. Vnitrostátní vztahy se změnily na mezinárodní a začaly se nově formovat.

V mnohém se však vzájemné vztahy staly rozdílnými a odlišnými od ostatních států. Češi a Slováci mají na společné úseky dějin nestejný pohled. To, co vytváří národní identitu, je rozdílný pohled na společně prožité dějiny. Proto je potřeba hledat společné prvky, které zlepší vzájemnou spolupráci, jak mezi republikami, tak i v rámci Evropské unie. Velice podstatným zde zůstává jazyková bariéra, která se stala základem a předpokladem pro nadstandardní vztahy obou zemí i na poli Evropské unie. Samozřejmostí už dnes je, že po zvolení prezidenta jedné ze zemí, míří jeho první cesta do té druhé.

Po rozdělení Československa v roce 1993 nastal jakýsi útlum i v médiích. Díky rozvoji techniky jako internetu, satelitu a televize se situace a informovanost zlepšila i v příhraničních oblastech západního Slovenska. Vyrostla nová generace, která už Československo ani komunistický režim nezažila, a to díky změně režimu, jim bylo umožněno studium kdekoli na světě. Díky počátečním limitům přijetí na VŠ, jak v Česku, tak na Slovensku, je možné vidět

---

⁶² Tamtéž.

asymetrii na českých vysokých školách, kde studuje velké procento občanů slovenské národnosti.

Vzájemné vztahy po rozdělení republik však nebyly úplně ideální, a ke zlepšení tohoto vztahu nedošlo dodnes. Na Slovensku vládla tzv. protičeská nálada, která byla navíc podporovaná i vládou i stranou. Češi, kteří v té době žili na Slovensku a ponechali si české občanství, byli vystaveni velkému tlaku. Podle statistických údajů si přibližně 2500 Slováků ponechalo české občanství. Vztahy obou republik se v současné době dostaly na standardní úroveň dvou sousedních států, které nemají vážnější problémy a mají mnoho společného. Dnes se tedy už nikdo nepozastavuje nad tím, že českým ministrem může být člověk, který pochází ze Slovenska. V minulosti toto bylo běžné, avšak podle zákona je na Slovensku tato situace nemožná.

Od roku 2010 oba státy nedělí žádná hranice, oba jsou členem Evropské unie. Vzájemné vztahy jsou nejlepší, jaké kdy mohly být, ať už oficiální či občanské. I přes to najdeme u mnoha starších občanů ČR i SR a především Čechů žijících na Slovensku citové strádání, hořkost a melancholii ze současné situace.⁶³

Nyní zde uvedu názory na reintegraci spolužití Čechů a Slováků od odborníků, kteří se touto problematikou zabývají. Prvním, kde o tomto tématu hovoří, je Ing. Vladimír Pavle, který tvrdí, že: *...„Není pochyb o tom, že Slováci pod tlakem protislovenské a odnárodněné politiky Rakousko-Uherska přestali věřit v plnohodnotný život v tomto státním útvaru. Na druhé straně T. G. Masaryk odevzdává vládě Francie memorandum Střední Evropa pangermánská, anebo samostatné Čechy. Vzniká Československá národní rada. Zánik československého-společného státu Čechů a Slováků jako i národností tady žijících přijetí tzv. ústavního zákona považují za nelegální a nelegitimní. Soužití Čechů a Slováků po II. světové válce považují osobně za příklad snahy nastolit rovnoprávné vztahy mezi oběma národy. Není naším vlastním přičiněním, že se z československých vlastenců stali vlastenci čeští a vlastenci slovenští. K připravované reintegraci je potřeba přistupovat společně. Nadstandardní vztahy mezi ČR a SR mají své historické opodstatnění“.*

Další vyjádření k tomuto tématu přikládá doc. dr. Jaroslav Štrait, který říká, že: *„Nadstandardní vztahy mezi ČR a SR nejsou. Na rozdělení Československa doplatili a doplácí zejména obyčejní občané. Mnohokrát jsem řešil otázky důchodců, zdravotní péče, českého, resp. slovenského občanství atd. Říkají – my jsme to nechtěli, rozhodli mocní, stejně tak, jak je o vstupu do NATO a později do EU. Budu-li moci v budoucnu ovlivnit proces*

⁶³ Srov. BROUČEK, S., et al. (2010). *Česko-slovenské vztahy a krajané*, s. 63-66.

sblížení Čechů a Slováků, rád tak učiním. Dnes je potřeba se vystříhat všech kroků, které budoucí vztahy mohou pokazit“.

Posledním, který se k tomuto tématu vyjadřuje, je PhDr. Pavel Vranovský a říká, že: *„Vítám tuto otázku. Když tohle píše, jsem před odjezdem na Duchovní parlament v Topolčankách (21.10.). Tam opět – jako již na jeho 147. zasedání v Trnavě v květnu 2000 – předložím: Výzvu k nové kvalitě vzájemnosti pro 21. století v duchu hesla Vedle sebe a spolu, pro Duchovní Unii vzájemnosti Čechů a Slováků, pro koordinaci úsilí sdružení a občanských iniciativ v ČR a SR jako možných partnerů státních orgánů obou republik. Vedeme o tom složitá a nelehká jednání. Ale připomínám sobě i všem: Patříme k sobě. Historie nás vyvolala na scénu a vydá o nás svědectví...“.*⁶⁴

2.1.4 Mezinárodní kontext česko-slovenských vztahů

Z geopolitického hlediska je Evropa brána jako rozštěpený region, který má různorodou historickou zkušenost s odlišnou ekonomickou situací. Od roku 1989 všechny státy střední Evropy spojuje snaha zbavit se středoevropské specifičnosti a připojit se k západoevropským institucím. A právě otázku ČR a SR je třeba řešit v celoevropském kontextu má své opodstatnění, i když je otázka obou zemí brána jako vedlejší zájem.⁶⁵

V samotných dějinách Evropy 20. století Československo představovalo jakýsi fenomén, který byl součástí několika zemí a s obyvateli, jež se skládali z několika národností, rozličně diferencovaných a vyspělých. Jejich společné soužití a identifikace s novým státním útvarem se mohla rozvíjet a zvládat jedině díky úspěšně fungující demokratické společenské soustavě, která byla podpořena vzdělanými a uvědomělými občany.

Současně byla nová republika fenomén silně angažovaný na mezinárodní scéně. Zde se ukázalo, nakolik významné byly demokratické pořádky v jejím základu, ale i v evropském měřítku, a to jako nově pojatá politická mapa a zajištění míru.

I letný pohled na 75letou uzavřenou periodu československých dějiny znamenala početnost velkých mezníků. Mezi ně patří roky 1918, kdy vznikla Československá republika, 1938-1939, kdy skončila První republika, 1945, kdy došlo k ukončení druhé světové války, 1948, kdy nastal komunistický převrat, 1968, kdy snaha o demokratizaci byla potlačena komunistickým režimem, 1989, kdy proběhla tzv. Sametová revoluce a 1992, kdy Československá republika zanikla. Tato plejáda dat nás nenechá na pochybách o krizových

⁶⁴ Soukromá sbírka článků p. Vranovského

⁶⁵ Srov. KREJČÍ, O. *Geopolitika středoevropského prostoru: Pohled z Prahy a Bratislavy*, s. 373-374.

situacích, nadějných obrozeních, kolísavých peripetiích, které republiku provázely a to ve velmi krátkém časovém úseku. Zhruba tři až čtyři generace prošly náročnými dramaty, která vždy měla dopad na jejich životy.

Ve všech dramatech nebyly určujícími prvky vnitřní problémy, i když jejich řešení vlastními silami nebylo vždy zdařilé. O Československu někdy rozhodovali samotní aktéři světových hlubinných i celoevropských procesů. V dějinách Československa nenajdeme období, kdy by se na jeho osudu nepodílely vnější mocnosti. Ti, kteří rozhodovali o československých záležitostech uvnitř státu, nemohli vnějším podmínkám uniknout, nebyli totiž nikdy zcela závislí. Otázkou však zůstává, nakolik se jim podařilo váhu mezinárodních faktorů ocenit a odhadnout.

V souvislosti s diskuzemi o výsledcích obou světových válek a jejich vlivu na Evropu se objevuje otázka, nakolik politici při rozbití Československa přihlíželi ke snahám a postojům či zámyslům zahraničních sil, kterým se Československo nelíbilo a kteří usilovali o jeho ponížení a potlačení.⁶⁶

Společný stát však neměl na různých ustláno a stále musel hájit své zájmy. Nelze však popřít, že i přes všechny bouře dějin se to podařilo. Po I. světové válce díky spojencům v čele s Francií, po II. světové válce opět pod vítězi se SSSR, se vize stala skutečností. Je však nutné dodat, že když se ČR stalo loutkou velmocenských her, upadalo do nebezpečství, neznamenal to, že by mělo rezignovat na své postavení v Evropě. A to také Československo neudělalo.

Po osvobození v roce 1945 vznikla unikátní situace, kdy vznikla reálná možnost nového společenského uspořádání Československa. V němž by se kloubily prvky tržní ekonomiky, sociálních reforem a politické demokracie. Úspěch závisel na soudržnosti stran ve svazku Národní fronty, a zda bude zachována poválečná spolupráce mocností, což se však nestalo. Evropa se tak rozpadla do dvou táborů, z nichž ČSR se souhrou vnitřních i vnějších faktorů ocitla v sovětském bloku.

Socialistická éra v Československu má jeden světlý bod a tím je vyžívání demokratických sil uvnitř totalitně deformovaného systému, který vrcholil v lednu roku 1968 rozvratem. Československo se stalo bodem pozornosti Západu, kde zatím ožívaly myšlenky konvergence politických systémů a kde socialisté a demokraté očekávali přínos československých zkušeností pro řešení krizových jevů u nich.

---

⁶⁶ Srov. KUČEROVÁ, S. a kol. (2004). *Česká a slovenská otázka v soudobém světě: Naše zájmy a základy naší hodnotové orientace*, s. 80-85.

Vztahy mezi státy a národy ve střední Evropě byly celoevropsky důležité. Nestabilita znamenala nestabilitu celého kontinentu. Významnou roli zde sehrály i vztahy mezi Čechy a Slováky vůči ostatním státům střední Evropy.⁶⁷

Češi a Slováci si jsou etnicky, historicky i sousedstvím tak podobní, že by mohli být pokládáni za stejný národ o dvou větvích. Společné českoslovenství a politické spojení v Československu roku 1918 čelilo germanizaci Čechů, zabránilo maďarizaci Slováků a zajistilo tři čtvrtiny století mnohostranného vývoje pro oba národy. Ale i toto příznivé období se neobešlo bez narušení, kterými byla léta 1939-1944 a po roce 1968. Je však důležité, aby se na emancipační a kooperační demokratické tradice československé vzájemnosti navazovalo i po vzniku ČR a SR dne 1. ledna 1993. Po druhém rozdělení Československa je co nejtěsnější spolupráce ještě naléhavější.

Zde vyvstává otázka, do jaké míry jsou národní, státní a životní osudy Čechů a Slováků, jako malých národů, výsledkem jejich sebeutváření či objektem mezinárodního dění. Na rozdíl od Slováků však Češi byli díky svému státu v historii v situaci, kdy bylo důležitým a mocným faktorem vůči druhým. Častější byly ale situace, kdy měly oba národy naprosto stejnou pozici, a to například v období Habsburské monarchie či expanzi nacistického Německa. I tak byly mezinárodní situace, které byly příznivé, avšak nebyly náležitě využity a došlo k rozdělení Československa, jako tomu bylo počátkem 90. let 20. století.

Češi ani Slováci nemohou a ani nemohli vývoj v Evropě ovlivňovat nad své možnosti, ale mohou přispět k její stabilitě. Takovou šanci poskytovalo demokratické Československo. V dnešní době je tato aktivita realizována pomocí integračních struktur, jako je Visegrád a další projekty. Podmínkou pro tuto situaci je kvalitní úroveň vlastních vzájemných vztahů. V počátcích po rozdělení Československa však vzájemné vztahy zaskřípaly a hlavně stagnovaly.

K důležitému posunu dochází až v závěru 90. let minulého století. Nejdříve se uznalo, že pozitivním vlivem pro rozvoj vzájemných vztahů je sdílená státní československá tradice a vše kolem ní. Druhou skutečností je pak vědomí, že vzájemné vztahy v mezinárodní oblasti nejsou izolovány jen ve vlastním úzkém rámci, ale jsou zakomponovány do komplexního rámce zahraničněpolitické koncepce. Vzájemné vztahy ve všech zahraničněpolitických dokumentech byly považovány za nejvyšší prioritu.⁶⁸

---

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Tamtéž.

Současné vzájemné česko-slovenské vztahy charakterizuje výraznější rozsah a dynamika. Dokonce se podařilo dořešit i majetkové vypořádání mezi oběma státy po rozdělení Československa. Vlastní dělení majetku tu v krátkosti ocitují:...,*Dělení majetku České a Slovenské Federativní Republiky, Federálního fondu národního majetku a Státní banky československé podle ústavního zákona ukončené, a potvrzují, že souvislosti s tímto dělením neuplatňují a ani v budoucnu nebudou uplatňovat žádné další majetkové nároky...*⁶⁹A nakonec ve zprávě z června 2000 o plnění programového prohlášení se uvádí, že vztahy se Slovenskem dosáhly nadstandardní úrovně. Avšak mnohé o této úrovni nesvědčí.⁷⁰

O tomto faktu vypovídá pokles významu Slovenska pro české hospodářství. Od roku 1998 je největším obchodním partnerem obou zemí Německo. Významným pojítkem mezi republikami ale zůstává celní unie. Její obsah byl nutný podporovat před společným vstupem do EU a rozšiřovat k politické česko-slovenské unii. V posledních letech se rozšiřuje i standardní hraniční režim proti nelegální migraci mezi zeměmi. Ovšem účinnějším by byla ostraha na východě SR. Stálou kultivací je nutné poskytovat i rozvoji kulturní spolupráce jako prevenci proti odcizení obou republik.

V posledních letech jsme svědky i politických tradic v zahraničí, které se pokouší definovat zahraničněpolitickou situaci České republiky i Slovenska. Spojení těchto dvou malých států a jejich přání obhajovat národní i humanistické zájmy, vyžaduje kombinaci následujících tří principů. Prvním principem je národní stát, který je pojímán jako sjednocení občanské ideje integrace emigrantů mezi majoritní společnost. Druhým principem je integrace, kde se jedná o adaptační motiv, jenž se snaží začlenit obě země do Evropské unie. A třetím je tzv. most, kdy představa obyvatel obou národů o propojení Západu s Východem byla mylná. Což znamená, že i přes malý mocenský potenciál obou zemí, můžou díky své etnické skladbě, geografické poloze i kultuře obohatit ostatní státy.⁷¹

Celkově je možné konstatovat, že ve vzájemných vztazích nastává určitý posun. Určité trauma z rozdělení republik již pominulo, ale bolest ze ztráty státu u některých obyvatel jak České, tak i Slovenské republiky, zůstává. Začíná se objevovat větší míra kooperace v celoevropských a regionálně evropských integračních strukturách. Česko-slovenské vztahy jsou vztahy sice zahraniční, ale Česká republika a Slovensko nejsou cizinou. Na dalším vývoji obou republik i jejich vztahů bude záviset, zda hranice mezi nimi budou spojovat Evropu

---

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Srov. KREJČÍ, O. *Geopolitika středoevropského prostoru: Pohled z Prahy a Bratislavy*, s. 385-386.

nebo po jejich vzájemné hranici povede i ta evropská, integrovaná a ostatní Evropa. Předpoklady pro spojování vztahů s Evropou jsou zcela příznivé.

Tím, že se ČR i Slovensko začlenilo do evropských integračních struktur, by intenzita vztahů neměla poklesnout, ale naopak by měla vzrůstat. I z důvodů, že v integrované Evropě má nezastupitelnou roli regionální kooperativně-integrační snahy skupin států v prosazování jejich vlastních zájmů a snah, které můžou být přirozené a pro udržení potřebné míry jejich identity a emancipace.⁷²

2.1.5 Dílčí shrnutí

Budoucnost národů je stále otevřená. Nejistou perspektivu mají hlavně ti, kterým chybí vůle stát se emancipovaným národem, který se druhým jen přizpůsobuje nebo se separuje. V globalizovaném světě mají nejlepší vyhlídky národy demokratické, které rozvíjí vlastní svébytnost i mezinárodní vzájemnost.

Vzájemná kulturní blízkost mezi Českou a Slovenskou republikou trvá odjakživa a nepřetržitě již nejméně sedm století. Kultura má schopnost přeměnit i největší zeměpisnou dálku na psychologickou blízkost a při tvorbě širšího světa i jeho uspořádání je zcela nezastupitelná.⁷³

Česká a slovenská otázka v současném světě není jen akademickou otázkou, ale je aktuální a perspektivní a jde v ní o reálnou pozici a roli ve světě, sebedůvěru i o celkovou kvalitu života obyvatel obou republik. Naše bytí však není zcela samozřejmé. Hlavně Češi by totiž neměli zapomínat na to, že jsou téměř poslední Polabští Slované. Jedinečné národní obrození v éře osvícení v 18. a 19. století dovršilo Masarykovo Československo ve století dvacátém. O tyto základy se opírají obě republiky. Těchto 60 let klidného vývoje jsme se nedočkali. Bylo to období 60 let otřesů a pohrom. Vzhledem k dějinným zvrátům jsme několikrát přišli o demokratické zřízení. Většina výzkumů potvrzuje, že České národní i občanské sebevědomí je velmi ochromené. Některým ani nevádí zkomolený název Česko, ani to, že vymíráme. Češi se za posledních několik let propadli mezi tři nejrychleji vymírající státy a tato tendence se neustále zvyšuje.

Nicméně alarmující je i ztráta zájmu o veřejné věci. Silí nechuť s přibývajícím nešvary a rozmáhá se i rezignace a zrada vzdělanců. Dvě třetiny občanů ani nevolí. Ve světle těchto

---

⁷² Srov. KUČEROVÁ, S. a kol. (2004). *Česká a slovenská otázka v soudobém světě: Naše zájmy a základy naší hodnotové orientace*, s. 85-87.

⁷³ Tamtéž., s. 180-181.

faktů se musíme ptát, zda ještě vůbec zůstáváme věrni odkazu T. G. Masaryka, F. Palackého, E. Beneše, J. Á. Komenského nebo Jana Husa? Demokratický stát, pokud nebude chtěn občany, bude odkaz T. G. Masaryka a jeho nástupců postupně zapomenut a tedy nerealizován v praktickém životě.

O vlastní českou identitu je nutné, aby se staralo samo obyvatelstvo, nikdo jiný to za ně neudělá, ani Aliance, ani Brusel. A to, že se nakonec slovenský a český národ stane pouhými dvěma procenty celkové populace Evropy, si nikdo zatím neuvědomuje.

Češi a Slováci se v historii několikrát rozcházel i setkávali jako středověká etnika, pak moderní národy, které se navzájem podporují v boji za národní osvobození a emancipaci. Vytvořili společný stát a posléze i federaci, aby se nakonec rozdělili na dva suverénní státní útvary.

Důležité však zůstává, že jejich vzájemné vztahy v posledních letech se nikdy nemohly redukovat pouze na oficiální politické elity a správní instituce. Jejich společný slovanský původ, sdílené geopolitické vlivy, mimořádná blízkost jazyka, zeměpisné sousedství, dlouholeté vzájemné soužití v nedávných dobách způsobilo, že si lidé vzájemně rozuměli a měli mnoho společných potřeb a zájmů. Byli tak spojeni do mnohotvárných neoficiálních a neformálních kontaktů mezi rodinami, odborníky, jednotlivci, intelektuály, elitami, regiony, podniky, církvemi a společenskými asociacemi i politických hnutí. Vzájemné vztahy se rozvíjely na ekonomicko-zaměstnanecké, politické, sociální a kulturní bázi, ale i příbuzenské či přátelské. Kontakty byly rozšiřovány a posilovány vzájemnými migracemi. Většina kontaktů spočívala na výměně hmotných a duchovních statků ve smyslu vzájemného obohacení.⁷⁴

Proti působení faktorů, které spojují oba národy, existovalo ovšem i oddělování. Z tohoto důvodu byly česko-slovenské vztahy ovlivňovány specifickými vnitřními vztahy, které byly na základě rozdílného ekonomického a kulturního rozvoje, rozdílné historické zkušenosti i jiných sociálně kulturních a psychických specifikách. Vlastní úlohu tu však měly i geopolitické tlaky. Nejvýznamnějšími byly rozdíly mezi Rakouskem a Uhrami, Německem a Ruskem a působení dalších mocností.

V této situaci je zřejmé, že se vztahy mocensko-správních orgánů českých i slovenských a politických reprezentací nemohly vyhnout vzájemným napětím a konfliktům. I vztahy prostých lidí byly zasaženy občasnou neinformovaností, lhostejností a nedorozuměním. Absence referenda v roce 1992 byla hrubou chybou. Jeho konání mohlo vnést lepší světlo do

---

⁷⁴ Tamtéž, s. 265-267.

rozdílů a promyšlení dopadu rozdělení republik, které znamenalo závažná ujednání po II. světové válce. Úzké politické reprezentace jak Čechů, tak i Slováků předznamenaly situaci, která narušila systém Versailleských smluv a otřásla celou Evropou, zejména Balkánem. Přes tyto sporné aspekty se rozdělení federace stalo faktem.⁷⁵

Novodobé soužití Čechů se Slováky trvalo podle mezinárodního práva tři čtvrtě století. Je zřejmé, že zkušenost z této doby ovlivnila oba národy a vnesla do jejich života významné inovace, které se týkají nejméně tří generací. Toto období tak nebývale ovlivnilo proces vzájemné emancipace mezi nimi.

Mezi střední a starší generací převládá neustále trvalý pocit vzájemné blízkosti a přání v ní pokračovat i do budoucna, jak ve spolupráci, tak v přátelství. Mladší generace jsou již indiferentní. Je zajímavé, že žádná významnější politická síle se nepokusila využít rozdělení jako nástroj politického boje. Vypadá to tak, že rozchod obou národů způsobil větší míru pocitu vzájemného přátelství a solidarity. Za jednu ze zvláštností mezi středoevropskými poměry lze považovat to, že se vynořilo spontánní hnutí, které cílevědomě buduje mosty mezi českými a slovenskými zájmovými skupinami z nejrůznějších oblastí života.

Po výměně vládnoucích elit na konci 90. let 20. století se budování mostů stalo součástí státních strategií. Tento fakt vedl k rychlému dořešení problémů při rozdělení republik. Česká a Slovenská republika jsou v současnosti členy EU i NATO. Vyřešila se i řada důležitých otázek pro lepší spolupráci. V případě obou republik se zdá, že spolupráce a sympatie přežily i přes společné neduhy a mrzutosti, které oba národy a státy potkaly.⁷⁶

Po výše uvedeném konstatování se jeví základní potřeby obou systémů ve zcela jiné formě. Během historického vývoje vznikla dvě etnická společenstva, kterými jsou česko-slovenské pospolitosti a kontext, které jsou součástí procesu přizpůsobování, který mezi nimi probíhal a stále probíhá. Nezáleží ani na skutečném etnickém příbuzenství či identitě, ale naopak na jejich utváření jako sociálních jednotek s vlastní subjektivitou.

Zákon vzájemnosti se promítal do mnoha jednání. Slováci požadovali, aby Češi rozuměli slovenštině, aby projevovali dělný zájem o slovenské potřeby a styl života. Češi měli naopak požadavky kulturního, ekonomického a jiného vyrovnání. Celý tento model, jehož tlak a vyrovnání v oblasti sociální psychologie nastával, vytvořil vlastní společenské instituce,

---

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Tamtéž.

jako byly Československá jednota či pravidelná setkání Čechů a Slováků v Luhačovicích, a zároveň se vyrovnával na přátelském základě.⁷⁷

Dosavadní vývoj historie ukazuje to, že už v počátcích styku byl zachován určitý odstup, který měl příznivý vliv na akulturaci, takže přijímali i dávali oba etnické celky. Všemmu nasvědčují i tři faktory nastíněné Thurnwaldem. A tím jsou odmítání nezvyklého, kontaktování v kanálech společných kódů a sklon k identifikaci. Tento fakt pomůže lépe osvětlit určité cykly, jako slovenskou přemíru nových dojmů z české skutečnosti po roce 1918 a v menší míře i českou ze slovenské skutečnosti. Dalším příkladem můžou být události kolem zlomu 19. a 20. století, kdy dochází ke střetu idejí, jakožto procesy vyplývající z participace obou národů, nastolování nového typu vzdělání, vzorů bojů o tajné a všeobecné volební právo. Zároveň z toho vyplývá, že ve společenství neprosazuje evolucionismus či snaha o rovnoměrnou inovaci cílící k určitému cíli. Nýbrž se usiluje o rovnovážnost, která může vyvolat i snahy o zachování stereotypů a tradicionalismu.⁷⁸

Abychom mohli na úplný závěr odpovědět na otázku, zda byla vzájemnost Čechů a Slováků utvářena mnoha generacemi, je nutné se poohlédnout zpět do minulosti. Díky vlivu Velké francouzské revoluce a zejména idejí Hegela a Herdera, které ohlašovaly zrození národních států, vznikl spor, zda na území od Šumavy k Tatrám žije pouze jeden národ s více nářečnými či dva se samostatnými jazyky. První linie, která se zde vyskytuje, je kollárovská, která považuje lid pod Tatrami za Čechoslovany jako jeden z národů slovanských, které mezi sebou mají určitou vzájemnost. Slovák Ján Kollár poprvé vnesl ve svém spisku „O literárnej vzájemnosti mezi kmeny a nářečnými slavskými“ termín vzájemnost. Druhou linií je linie Štúrovská, která je charakteristická tím, že stavěla vzájemnost zpočátku na samostatném nářečí, pak na národním uvědomění Slováků na základě spisovného jazyka a jejich místě v evropském i slovanském kontextu. Vzhledem k těmto faktům, je nutné pro 21. století vytvořit novou kvalitu vzájemnosti, která bude objektivní i subjektivní na základě samostatnosti a rovnosti partnerů.

Pro zkvalitnění vztahů mezi Čechy a Slováky je nutné vzít mezi nimi dobrou vůli na vědomí podstaty reality. To znamená, že dnes vedle sebe existují Česká a Slovenská republika, jsou zde vytvořené, jak kulturní, ekonomické, historické, ale i státní a hlavně mezilidské podmínky pro novou kvalitu vzájemných vztahů jako rovnoprávných subjektů. Dále je nutné se respektovat a cítit demokratickou volbu obou partnerů, což znamená, že

---

⁷⁷ Srov. REIS, V., KINTNEROVÁ J. (2006). *Kultura mezi Čechy a Slováky*, s. 62-63.

⁷⁸ Tamtéž.

slovenskou otázku si budou řešit obyvatelé Slovenska, českou otázku zase občané České republiky. Dále se vzájemně obohacovat o duchovní hodnoty, jako nám odkázali T. G. Masaryka a L. Štúr. Více využívat duchovní a jazykovou příbuznost pro oboustrannou komunikaci jak ekonomickou, obchodní, mezilidskou i mezinárodně-politickou či duchovní.

A v neposlední řadě vytvářet v obchodu republik prostor, kde se bude vytvářet nová kvalita s důrazem na nový historický fenomén a kde obě menšiny budou mít zájem na takovéto vzájemnosti a budou plnit poslání vlastních hlasatelů, průkopníků a spojení nadstandardních vztahů mezi oběma republikami a Čechy a Slováky. Pro tuto etapu se tak hodí nové heslo: „Vedle sebe a spolu“.⁷⁹

2.2 Identita slovenské menšiny

Dříve, než začneme zabývat samotnou problematikou identity slovenské menšiny, je třeba si vysvětlit, co daný termín znamená. Identitu je však velmi složité přesně definovat, a proto se zde pokusím ve zkratce shrnout základní myšlenky tohoto konceptu.

Pojmem identita rozumíme poznání o sobě samém, o vztahu sebe k druhým. Identita zkoumá i odlišnosti a shody mezi lidmi, národy, státy i kontinenty. Proto můžeme říci, že identita je vyjádřením určité harmonie, jednoty, nezaměnitelnosti a stálosti vůči okolí.⁸⁰ Podle autorky Jeleny Petrucijové je identita...*„procesem a vždy konkrétním výsledkem interakce mezi jednotlivcem a prostředím...“*.⁸¹ Člověk si vytváří individuální identitu na základě příslušnosti k národu. Člověk jako důstojná bytost, jehož identita závisí na národu, musí mít nějakou důstojnost stejně jako jeho národ. Člověk je citlivý ve smyslu vnímání národa a věří v jeho prestiž. Centrum identity a důstojnosti je národ.⁸² Dalším vysvětlením pojmu identita je následující definice:...*„Kořen pojmu “identita“ tvoří latinský termín idem (to jisté, totožné), který s sebou nese dva neoddělitelné významy. První odkazuje na absolutní rovnost (totožnost), zatím co ten druhý předpokládá určitou typickost (osobitost), která je stálá a přetrvává v čase. Pojem „identita“ tak obsahuje dva vymezující aspekty porovnání osob a věcí: podobnost a rozdílnost...“*.⁸³ Následujícím vysvětlením nám poslouží výklad od

⁷⁹ VRANOVSKÝ, P. (2000). *Češi a Slováci: vedle sebe a spolu*.

⁸⁰ Srov. LEHMANNOVÁ, Z., a kol. (2010). *Paradigma kultur*, s. 248.

⁸¹ PETRUCIJOVÁ, J. (2005). *Multikulturalismus, kultura, identita*, s. 24.

⁸² GREENFELD, L. (2011). „The Globalization of Nationalism and the Future of the Nation–State“. In: *An international journal of politics, culture and society* 24, 1: 6.

⁸³ MultiKulti.sk: mapujeme fenomén rozmanitosti. [online]. [cit. 2012-08-12]. Dostupné z: <http://www.multikulti.sk/pojmy/identita.html>

Luckamanna Bergera, který tvrdí, že *..., identita je jev, který je výslednicí dialektiky vztahu mezi jednotlivcem a společností...* ⁸⁴

Obraz identity je ovlivňován mnoha faktory. Prvním faktorem je věk příslušníka skupiny, který přišel na naše území. Dalšími důležitými faktory jsou pohlaví a místo, které člen společnosti zaujímá v hierarchii nové společnosti. Posledním důležitým faktorem je početnost, tzn. počet příslušníků etnické menšiny, kteří přicházejí na naše území, a konečně i jejich ekonomická úspěšnost v životě.⁸⁵ Identita se vyskytuje jak u jednotlivců a jejich chápání vlastní osoby, tak i u skupin lidí, které tvoří etnické menšiny. K podmínkám vytvoření skupinové identity patří vědomí příslušnosti k dané skupině a druhým principem je vědomí odlišnosti od jiné skupiny.⁸⁶ Pocit soudržnosti ve společnosti je pro člověka jako společenskou bytost zcela přirozený. Tento pocit soudržnosti, zvýšení sebevědomí jedince a jeho sebehodnocení je založeno na potvrzení skupinou, ve které jedinec žije a kterou je každodenně obklopen. V této skupině se snaží najít pomoc, soucit nebo podporu. Každý člen dané společnosti je ochoten podřídit své záliby a jednání skupině, se kterou se identifikuje.⁸⁷

Jednou z podob kolektivní identity je etnicita, která znamená příslušnost k určitému národu. Mezi základní znaky národa, které se v literatuře vyskytují, patří společné území, náboženství, zvyky, společné dějiny, kultura, jazyk a především etnické vědomí jako pocit originality etnické skupiny, které se může redukovat na sociální skupinu. Je to, podobně jako charakterizoval slovenský etnolog M. Kaľavský, přesvědčení etnického společnosti o vlastní jedinečnosti. Dále je to také vůle žít spolu jako etnické společnosti, které se neshoduje s aspiracemi sousedního etnika. Lidé, kteří jsou považováni za součást jedné etnické skupiny, musí jí cítit nebo být považováni za odlišné od druhých.

Etnická identita má samozřejmě svoje pozitivní i negativní faktory. Těmi pozitivními jsou patriotismus a národní hrdost, či pocity společné identity nebo spojenectví při překonávání konfliktů uvnitř etnika. Negativním projevem je pak nacionalismus, ve smyslu nadřazování národů nad ostatními.⁸⁸

Etnická identita je pak brána jako jedna z forem identity skupinové a také je jakýmsi sociálním konstruktem, který je založen na představách o sociálním rozvrstvení obyvatelstva. Pro vytvoření etnické identity jsou důležitá určitá kritéria. Jedním z nich je využití

---

⁸⁴ LUCKMANN, B. (1999). *Sociální konstrukce reality*, s. 171.

⁸⁵ Srov. BITTNEROVÁ, D. a MORAVCOVÁ M. a kol. (2005). *Kdo jsem a kam patřím?*, s. 406.

⁸⁶ Srov. BALVÍN, J. a kol. (2006). *Mezinárodní konference: 5. setkání národnostních menšin, 24. setkání Hnutí R*, s. 62.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Srov. ŠRAJEROVÁ, O. *Korene*: červenec – srpen 2001, s. 26.

tzv. etnických stereotypů neboli ustálených představ a postojů o svém vlastním etniku, které hodnotíme, tzv. autostereotypů, a také o odlišných skupinách, tzv. heterostereotypů.

Vlastní pojetí identity v jakékoli kultuře má hlavní podíl na její struktuře. Identita je tvořena společně sdílenými kulturními hodnotami, které jsou nově vytvořeny nebo objeveny v každodenním životě. Identita souvisí nejen s přímým přihlášením k určité skupině lidí, kteří mají společné etnické kořeny, ale znamená také symbolické a faktické akty, které jsou použity k potvrzení vlastní identity.⁸⁹

Vše, co pokládáme za směšné a pobuřující u jiné etnické skupiny, posiluje zdrženlivý postoj k jejímu vnímání. Uvědoměním si zásadních odlišností, které mohou vést ke konfliktním momentům, posilujeme a utvrzujeme vlastní povědomí o odlišné identitě. Toto chování a jednání může poté vést k odmítání některých typů mezilidských vztahů s cizinci. Anebo naopak může vést k preferenci vazeb s osobami stejné nebo podobné identity v jednotlivých kulturách.⁹⁰

Identita jednotlivých etnických menšin zůstává zachována i v prostředí pluralitních názorů, přesvědčení a kultur. Mezi nejdůležitější úkoly každé společnosti je vytvářet takové prostředí, ve kterém existuje empatie, porozumění, tolerance a lidská láska.⁹¹

Pro T. H. Eriksena představuje vztah kultury a identity následující....„*Etnická identita je něčím, co by mělo údajně odkazovat k představě o společném původu (coby druhu fiktivního příbuzenství), kultura referuje ke sdíleným reprezentacím, normám a praktikám... Sociální identifikace má tedy, co dočinění s tím, k jaké skupině jedinec náleží, s kým se identifikuje a s tím, jak lidé etablojí a zachovávají hranice mezi námi a jimi a že mezi kulturou a etnickou identitou neexistuje jakýkoli jednoduchý a přímý vztah...“.*⁹²

Základním pilířem pro kulturní identitu je kulturní paradigma. Identita je komplikovaný jev, který je založen na složitých vazbách mezi jednotlivcem a jeho společenstvím, dále mezi tímto společenstvím a jeho kulturou, ale také mezi jednotlivcem a kulturou, ke které jedinec patří. Kulturní identitu tak můžeme vymezit ze dvou hledisek. Prvním je společenská reflexe hodnotového paradigmatu, tzn. kulturní uvědomění každého jednotlivce. Druhým je individuální a vlastní kulturní identita, která je vnímána z hlediska příslušnosti jedince. Tato identita je rozvíjena na základě ztotožnění se s kulturou a zrušením procesu socializace v této

⁸⁹ Srov. BITTNEROVÁ, D. a MORAVCOVÁ M. a kol. (2005). *Kdo jsem a kam patřím?*, s. 5-12.

⁹⁰ Srov. BALVÍN, J. a kol. (2006). *Mezinárodní konference: 5. setkání národnostních menšin, 24. setkání Hnutí R*, s. 248.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž., s. 65.

kultuře. Kulturní identita souvisí s kulturním etnocentrismem, protože oboje se týká společnosti jako celku, ale zároveň také jedince. Kulturní etnocentrismus však zůstává přirozeným jevem stejně jako kulturní identita. Tyto dva faktory se mohou stát zdrojem konfliktů ve společenství a také předmětem manipulace s jednotlivci, ale také s celými skupinami. Také ale mohou být zdrojem nacionalismu, xenofobie a v konečném důsledku mohou vyvolat až kulturní genocidu.⁹³

Jak již bylo výše řečeno, identita je velmi široký pojem, který nese velkou řadu problémů při svém vlastním vymezení. Základní modely identity jsem již vymežila v bakalářské práci, a proto zde nastíním pouze základní přehled těchto teorií.

Prvním modelem jsou specifické rysy. Do této kategorie řadíme charakteristiky, které jsou sdíleny členy jednotlivých společností, jako je vlastnění cestovního pasu, dále pak odlišné fyzické faktory, jako je například náboženské přesvědčení jednotlivců či celých skupin. Druhým modelem je sebereflexe skupiny. Sem řadíme autostereotypy, interpretace vlastní kultury a sebe sama, ale také vymezení vůči druhým lidem. Dále také společnou paměť, mýty či historickou perspektivou společenství. Za třetí model je považována vnější interpretace společenství, stereotypy, představy o světě či vlastní postoje a v neposlední řadě také přisouzená identita od okolního světa. Čtvrtý model pak nastiňuje problematiku interpretování autostereotypů z druhého modelu. Dále pak reflexi jednotlivých názorů na danou kulturu či posun vymezení sebe sama. Posledním modelem se stává emoční rozměr identity. Zde se řeší otázka identifikace se společenstvím a také emoční pouta, která při této identifikaci nastávají. Dále pak emoční chování a jednání, která nastávají u všech výše zmíněných modelů.

Prvotními znaky politického a společenského vývoje v Evropě na konci druhého a začátku třetího tisíciletí jsou znerovnoprávněná etnická situace a migrace početných skupin obyvatel. Tato tendence se bezprostředně projevuje i v ČR. Do naší země stále přicházejí početné skupiny přistěhovalců z jihovýchodní a východní Evropy, severoamerického a jihoamerického kontinentu, které utvářejí kontaktní etnickou situaci v ČR. Mezi lety 1947 až 1989 se české obyvatelstvo začalo setkávat s odlišnými etnickými menšinami ve vlastní společnosti, které na naše území přicházely a přinášely svoji vlastní kulturu, jazyk a tradice. Po roce 1990 se situace na našem území začala značně proměňovat. Slováci se stali tzv. zahraniční menšinou.

---

⁹³ Srov. LEHMANNOVÁ, Z., a kol. (2010). *Paradigma kultur*, s. 376-378.

Soužití jiných etnických menšin s obyvateli ČR se stává aktuální otázkou každodenního života, protože dochází ke střetávání různých kultur, naučených vzorců chování a jednání. Na prahu třetího tisíciletí se ČR potýká s problematikou integrace odlišných etnických menšin do české společnosti. Abychom mohli co nejlépe integrovat menšiny do české společnosti, jsou zkoumány na základě tří skupin charakteristik. První skupinou jsou charakteristiky formální, které jsou určovány na základě sociálních vztahů a demografie. Druhou skupinou jsou strukturální charakteristiky, kde se zkoumají dopady migrace na společnost a prostředí. Poslední jsou skupiny charakteristik kontaktních, kde jsou zkoumány interakce mezi společnostmi a nově příchozími obyvateli.

Ani ČR není výjimkou při přijímání národnostních a etnických menšin. Tak jako ostatní země, tak i u nás je začleňování cizinců do majoritní společnosti vždy problémové a závisí na osobní a skupinové vůli k samotné integraci do nové společnosti.⁹⁴

V současné době je posilována izolace a také segregace jednotlivých sociálních skupin, čímž jsou postupně zvyšovány sociální odstupy a projevy intolerance vůči druhým. Jednotlivé rozdíly mezi společnostmi jsou pak jádrem problémů, které vznikají při dnešní globalizaci. Důvodem je to, že bez společných hodnot, jež nás charakterizují, se později velmi těžko bude hledat prostor pro vzájemnou komunikaci mezi civilizacemi, a z tohoto nedostatku komunikace se budou vytvářet konflikty. Z toho plyne, že tolerance se stává nejdůležitějším faktorem multikulturní společnosti.

2.2.1 Kritika konceptu

Pojem identita je v akademickém poli historiografie i po roce 2000. Právě naopak, v posledních letech zažívá expanzi. Identita dnes reprezentuje relevantní téma pro sociální vědy i pro politickou argumentaci, jako jsou například diskursy evropanství a národní identity v řadě evropských zemí. V posledních letech jsme svědky zavádění termínu politika identity, která má za cíl pomoci vysvětlit a navrhnout nejrůznější praktiky, které vedou k působení, formování i k obraně různých identit a k ustavování hranic mezi jimi a námi jako procesu kulturního a sociálního vyloučení. Různé praktiky jsou zpravidla neustále přítomné v každodenním potvrzování sdílené identity v nejrůznějších podobách symbolů, diskursů

---

⁹⁴ Tamtéž.

a skupinových rituálů. Právě tyto aspekty tvoří ústřední osy historického výzkumu v posledních letech.⁹⁵

Historický výzkum identit se prolíná s aktuální politickou agendou a činí historiografii identit citlivou akademickou disciplínou. Díky akademickému i veřejnému diskursu identity se stále více objevuje i konceptuální kritika. Zásadními počiny jsou jednak práce Lutze Niethammera „Kolektivní identita“. Dále „Skryté prameny jedné nezvyklé konjunktury“, která byla publikována v roce 2000 a také texty anglo-amerických historiků a sociologů, z nichž nejvýznamnější je práce Rogerse Brubakera a Fredericka Coopera.

Niethammer analyzoval posuny pojmu identita od Freuda nebo Junga přes Eriksona až po současnost. Došel k závěru, že pojem identita byl v minulosti sociálních věd obsahově nejasný a mohl tak označovat cokoli. Podle něj je identita jako mnohoznačný pojem pro vědeckou analýzu nevhodná. Cooper a Brubaker publikovali v roce 2000 text s názvem „Překonat identitu“, jenž položil základ pro anglo-americkou konceptuální kritiku konceptu identity do současné doby.⁹⁶ Brubaker a Cooper se nezaměřili tolik na historicko-sématické proměny identity, jako Niethammer, ale soustředili se na současné používání pojmu ve veřejném i v akademickém jazyce.⁹⁷

Stejně jako Niethammer konstatovali, že identita je v současné době jako koncept velmi nadužívána, takže ztrácí jakýkoli analytický potenciál. Identita podle nich v současnosti označuje základ politické či sociální akce a její výsledek. Označuje taktéž velmi hlubokou komponentu individuálního chápání sebe sama, tak ale i něco, co se neustále mění v důsledku nejrůzněji se střetávajících diskursů. Identita tak může být něco, co mají jednotlivci nebo co všichni jednotlivci hledají, ale i něco, co je vlastní společenstvím, a to ať už ve zjevené i skryté formě, která musí být teprve odhalena.⁹⁸

Brubaker s Cooperem se podobně jako Niethammer vyslovují pro úplné opuštění termínu identita a jeho nahrazení jinými koncepty, které by lépe diferencovaly mezi různými motivacemi historických aktérů. Návrhem je například rozlišovat kategorickou a relacionální formu identifikace, což znamená rozlišovat mezi identifikací, která vzniká na základě mezilidského vztahu, například učitel-žák, a identifikací, která takové vymezení nepotřebuje, což znamenalo například identifikace na základě společného jazyka. Individualistické

⁹⁵ Srov. KUČERA, R. a kol. (2012). *Identita v českých zemích 19. a 20. století: Hledání a proměny*, s. 9-19.

⁹⁶ Srov. BRUBAKER, R., COOPER, F. (2000) *Beyond Identity*. University of California. [online]. [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: http://www.sscnet.ucla.edu/soc/faculty/brubaker/Publications/18_Beyond_Identity.pdf.

⁹⁷ Srov. KUČERA, R. a kol. (2012). *Identita v českých zemích 19. a 20. století: Hledání a proměny*, s. 20- 23.

⁹⁸ Srov. NIETHAMMER, L. (2000) *Kollektiven Identität*. Reinbek: Rowohlt. [online]. [cit. 2015-07-12].

Dostupné z: <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/download/734/1591>.

komponenty, které koncept identity obsahuje, mají být podle některých odborníků nahrazeny pojmy sebechápání či sociální pozice apod.⁹⁹

Jakkoli je kritika nadužívání a analytické nejasnosti pojmu identita v sociálních vědách oprávněná a konstruktivní návrhy na nahrazení jsou spíše nesmělé, nemají zatím potenciál širšího využití.¹⁰⁰

2.2.2 Státní příslušnost Slováků v České republice

Oddělením od mateřského etnosociálního organizmu státní hranicí se Slovákům v ČR zkomplikoval jejich dosavadní život. První otázka, která vyvstala, byla vyrovnat se s otázkou státní identity a s otázkou státního občanství. I když nebyla možnost existence dvojího občanství, Slováci byli postaveni před velmi složitou volbu – buď zůstat cizinci v nově vzniklé republice, nebo si zvolit české občanství, ale za cenu toho, že se slovenského zřeknou a tím se stanou cizinci ve své mateřské krajině, kde měli hluboké kořeny.

Jen malá část Slováků brala tuto volbu jednoho, českého, občanství jako za samozřejmou, pro velkou většinu to ale byla citlivá a ne zdaleka jednoznačná záležitost. I když poté u většiny zvítězilo racionální rozhodnutí a zvolili si české občanství. Hodnotili ho však jako vynucené okolnostmi.

Potřeba řešit právní postavení národnostních menšin, které žijí na území nově vzniklé České republiky, se ukázalo jako důležité. V souladu s Listinou základních práv a svobod i s Ústavou České republiky přijala v únoru roku 1994 Koncept přístupu vlády k otázkám národnostních menšin v České republice. V tomto konceptu se konstatuje, že Česká republika považuje příslušníky národnostních menšin za nedělitelnou součást společnosti a jejich obohacující prvek zaručuje příslušníkům národnostních menšin v souladu s právem ČR uchovávat, vyjadřovat a rozvíjet vlastní národnostní identitu na základě jejich vlastní svobodné individuální volby.

Uživatелеm těchto práv je každý příslušník národnostní menšiny, který je občanem České republiky. Tento koncept jen suploval právní normu a s přípravou vstupu České republiky do EU vyvstala nutnost právně kodifikovat postavení národnostních menšin v České republice v podobě nějakého zákona. A tak 10. července 2001 přijal parlament České republiky zákon č. 273/2001Sb. o právech příslušníků národnostních menšin. V jednotlivých paragrafech zákona jsou práva příslušníků národnostních menšin formulována takto:

⁹⁹ Srov. BRUBAKER, R., COOPER, F. (2000) *Beyond Identity*. University of California. [online]. [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: http://www.sscnet.ucla.edu/soc/faculty/brubaker/Publications/18_Beyond_Identity.pdf.

¹⁰⁰ Srov. KUČERA, R. a kol. (2012). *Identita v českých zemích 19. a 20. století: Hledání a proměny*, s. 20- 23.

..., „Svobodná volba příslušnosti k národnostní menšině, právo na sdružení příslušníků národnostní menšiny, právo účasti na řešení záležitostí týkajících se národnostní menšiny, jazykové právo, právo na vzdělávání v národním jazyce a právo na rozvoj kultury příslušníků národnostních menšin...“.¹⁰¹

2.2.3 Vlastní sebeidentifikace Slováků jako menšiny

1. Jazyk

V krátkém čase po rozdělení společného státu si většina Slováků v České republice neuvědomovala změnu vlastního postavení a neztotožňovala se s menšinovým postavením, bránila se začlenění, protože ho chápala jako něco negativního.¹⁰² Jazyková bezprostřednost je také základní vlastnost Slováků v českém prostředí, jenž má za následek utváření česko-slovenských vztahů.¹⁰³

2. Kultura

V kultuře každé menšiny je zastoupena kultura mateřského jazyka, kultura majority, ale i kultura vytvořená příslušníky menšiny v podmínkách nové domoviny.

3. Pojem vlasti

Významnou součástí národního vědomí jakéhokoli státu je jeho historická paměť, vztah k historii vlastního národa, vztah příslušníků národa k minulosti, i jeho hodnocení pojmu vlasti. Příslušníci slovenské národnosti menšiny, kteří žijí na území České republiky nejen, že mají kladný vztah ke své vlasti, Slovensku, i k společné česko-slovenské minulosti i myšlenka česko-slovenské vzájemnosti i spolupatříčnosti se jim stala vlastní, ale stále si udržovali povědomí příslušnosti ke slovenskému národu a velmi si cenili i slovenských osobností, které se zasloužili o jeho rozvoj.¹⁰⁴

---

¹⁰¹ Srov. VRANOVSKÝ, P. a kol. (2001). *Slovenskosť v multikultúrnom svete*, s. 60-61.

¹⁰² Tamtéž, s. 62.

¹⁰³ Srov. ŠULC, M. *Slovenská menšina v České republice*. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/221149/pdf_b/.

¹⁰⁴ Srov. VRANOVSKÝ, P. a kol. (2001). *Slovenskosť v multikultúrnom svete*, s. 62.

4. Národnostní instituce

Významnou úlohu při rozvoji a udržování národního vědomí příslušníků národnostních menšin mají a měli národně-kulturní ustavení, jako jsou osvětově-vzdělávací a společensko-zábavná činnost, vydávání časopisů, školy, církevní a spolkový život a vydávání knih atd. Takovéto ustanovení pomáhají mezi příslušníky minority udržovat spisovnou podobu mateřského jazyka a jsou významným symbolem kulturní a duchovní identity, utvrzují pocit skupinové spolupatříčnosti a také národního vědomí minority.¹⁰⁵

5. Školství

Vývoj menšinového školství v České republice je ovlivněn společností a národními menšinami. Odráží změny demografické i sociální struktury územního rozmístění, aktivity národnostních a kulturních organizací a jednotlivců neboli příslušníků dané menšiny, jako i stále postupující integrace do většinové české společnosti a poté asimilace.

Nyní vyvstává otázka, jaký byl vývoj slovenského školství v České republice. První pokusy o samotnou výuku slovenského jazyka byly spojené s počtem slovenského obyvatelstva v českých krajinách, který stále roste. Historie slovenského školství sahá do roku 1956, kdy díky iniciativě rodičů byly od 1. září 1958 otevřeny dvě slovenské třídy, které byly umístěny v samostatné slovenské škole. Zájem o výuku v národním jazyce stoupal a kulminoval v roce 1971/1972, kdy existovaly dvě školy s výukou slovenského jazyka a navštěvovalo je 1349 dětí. V průběhu roku však zájem Slováků o výuku jejich dětí ve slovenštině postupně klesl natolik, že dospěl k zániku slovenské školy v Karviné v roce 2002.

Slovenské školství v České republice dnes neexistuje, přesto by bylo potřebné, aby existovaly aspoň kroužky slovenského jazyka, nebo aby byl vyučován jako volitelný předmět ve školách, které navštěvují děti rodičů slovenského původu. Je to důležité pro základní jazykové znalosti slovenštiny jako blízkého jazyka.¹⁰⁶

6. Duchovní spojení

V předešlém textu jsem uvedla jazykovou blízkost Čechů a Slováků. Tato blízkost tvoří i duchovní stránku obou národů, která trvá od minulosti. Jejich hodnota je v každodenním životě obou zemí.¹⁰⁷

---

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 63-54.

¹⁰⁷ Srov. ŠULC, M. *Slovenská menšina v České republice*. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/221149/pedf_b/.

2.2.4 Proces zachování identity

Slováci, kteří žijí v České republice, se stále snaží udržovat kontakty přátelské, pracovní, příbuzenské i profesionální, s vlastním mateřským národem a zachovávají si vlastní duchovní i kulturní hodnoty i vědomí svého původu. Dále také hrdost na minulosti slovenského národa. Dále přetrvává i slovenské etnické vědomí, které je založené na společných hodnotách i historické paměti, na kladném vztahu ke své vlasti, k společné česko-slovenské minulosti, ale i k samotnému Slovensku.¹⁰⁸

Se zachováním identity úzce souvisí i podpora slovenské menšiny pokud jde o časopisy. Samotná podpora klesla v roce 2010 o mnoho víc, než ostatních menšin na hlavu jejího příslušníka byla proti jiným velmi nízká. Na stránkách Slovenských dotyků je nejvýznamnějším příkladem zachování identity právě případ podpory tohoto časopisu.¹⁰⁹

Vydávání měsíčníku je za hranicí finanční únosnosti, protože dotace jsou velmi malé. Dalším příkladem je literární čtvrtletník Zrkadlenie/Zrcadlení. Tato revue v roce 2009 nedostala žádnou dotaci.¹¹⁰ Posledním příkladem je časopis Korene. Časopis je klasickým periodikem národnostní menšiny, odrážející její problémy a informující o záležitostech, které Slováci v ČR zaujímají.¹¹¹

2.2.5 Dílčí shrnutí

Na závěr můžeme konstatovat, že proces etnické identifikace je mnohvrstevnatý a složitý a ovlivňuje ho mnoho různých faktorů, jako jsou škola, věk, rodina, vzdělání, média, sociálně-ekonomická charakteristika, územní rozložení, emocionální stránka osobnosti i životní zkušenosti. Pozitivní vztah ke svému etniku může přinášet velké impulzy pro rozvoj osobnosti a také inspirovat člověka k vědecké, politické umělecké a jiné, například sportovní, činnosti. U příslušníků slovenské národní menšiny v České republice postupuje sebeidentifikační proces velmi pomalu a většina z nich nepocítuje potřebu vytvářet vlastní svět menšiny. Vzhledem k aktivitám představitelů slovenské inteligence, která se národnostně angažuje, se Slováci začínají uvědomovat pozitiva svého menšinového povstání

¹⁰⁸ Srov. VRANOVSKÝ, P., LIPTÁK P., PROKOP R., ŠRAJEROVÁ, O. (1999). *Quo vadis, slovenská menšina?*, s. 13.

¹⁰⁹ Srov. Úřad vlády České republiky: *Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2010*. [online]. [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://www.mezikulturnidialog.cz/res/data/017/001965.pdf>.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Srov. Obec Slováků v České republice. [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.slovaci.cz/default.aspx?pg=7a36ed05-d8ad-46f0-9619-8d25da2e8a74>.

v demokratické společnosti, v nichž mají zaručené rovné právo pro rozvoj vlastního národního života jako příslušníků většinové společnosti.¹¹²

I když je v České republice silný kulturní i jazykový vliv, je přesto stále blízký majoritní české společnosti. Postupuje i národnostní asimilace Slováků i vědomí spolupatričnosti a příslušnosti k slovenskému etniku a zůstává zachované i vědomí českých Slováků. Je možné doufat i v to, že se tento trend bude i nadále rozvíjet jako prvek, který obohacuje formující se multikulturní společnost České republiky.¹¹³

2.3 Typologie integrace

2.3.1 Úvod

Otázka vztahu majority a minority byla dlouhou dobu nahlížena v kontextu integrace, přesněji asimilace. Důraz byl především kladen na procesy, které brání či přispívají k vytvoření kulturně homogenní společnosti. Na konci 60. let se objevil koncept „my versus oni“, jenž reagoval na selhání politik integrace v různých částech světa. Koncept se snažil vysvětlit podstatu, proč se udržují symbolické hranice mezi skupinami, i když se kulturní rozdíly stírají, i když dochází k přejímání kulturních prvků a výchozí kultury se redefinují.

Pohled na integraci dostal zcela nový rozměr i novou rovinu porozumění. Limity integrace nelze hledat v kultuře, ani v jejích projevech, ale hlavně v postojích aktérů a ve významech při připisování kulturním prvkům a vztahování k aktérům mezietnického kontaktu. Přístup k identitě se rozevřel. Pro některé odborníky se hlavním předmětem stala samotná podstata konceptu identity. A převážně určení jeho dosahu, rozsahu a obsahu, který je důležitý pro vysvětlení sociálních principů integrace. Identita se tak stala hlavní kategorií, která měla obhájit existenci a legitimizovat společenství či komunity, které bojují za uznání. A především korespondovala s konceptem multikulturality. Právě z tohoto důvodu koncept identity nebyl používán pouze jako analytická kategorie, díky které by se hledaly faktory, které přispívají k vytváření loajalit různorodých skupin. Identita byla chápána jako důsledek udržování hranice. Někteří badatelé tak právě v počátku hledali v identitě příčinu distance, odstraňování a udržování hranic mezi určitými skupinami. Identita je proměnou, která může velmi ovlivnit integraci minorit do majoritní společnosti a na druhé straně majoritní společnost naučit respektovat minority a hlavně odlišnost.

---

¹¹² Srov. VRANOVSKÝ, P. a kol. (2001). *Slovenskosť v multikultúrnom svete*, s. 66-67.

¹¹³ Tamtéž.

Vědomí hranic a loajality hrají důležitou roli při eskalaci současných etnických střetů, které zasáhly celý svět, včetně České republiky. Problematika integrace a identity se stává nejen aktuální, ale i imperativní. Teorie multikulturalismu je opětovně zvažována jako hlavní nástroj politického řešení mezietnických vztahů v mnoha státech Evropy. Redukována je i myšlenka podpory autonomního rozvíjení kulturní různosti etnických menšin, aniž by měli jakékoli ambice k integraci. Což znamená budování menšinové identity bez posilování identity občanské. Zamýšleno je i pochopení různosti jako základu bezkonfliktního fungování občanské společnosti a soužití majority s menšinami, aniž by se zpochybňoval kulturní přínos etnických menšin pro majoritu.¹¹⁴

I přes to, že do České republiky vždy přicházeli cizinci z nerůznějších koutů světa, teprve v nedávné době se jejich osudy česká společnost začala více zabývat. V současné době se o cizince v České republice zajímá veřejnost, výzkumníci, média, zaměstnavatelé i politici. Vývoj migrace v posledních letech nasvědčuje tomu, že se Česká republika stala zemí cílovou.¹¹⁵

Do diskuze se v současnosti dostává i teorie pluralismu, která při akceptování kulturní odlišnosti etnických menšin klade důraz na respektování zákonných ustanovení platných ve většinové společnosti, norem i hodnot. Důležitou otázkou současnosti zůstává, jakým způsobem nastavit hranice vzájemného soužití etnických menšin s majoritou, aby se eliminovalo separování menšin a vytváření uzavřených societ uvnitř majority. Jde tedy o proces utváření občanských, resp. kosmopolitních identit a dále redefinování menšinových identit v souladu s loajalitou občanů.

Nyní vyvstává otázka, jaký je tedy vztah mezi integrací etnických menšin do majoritní společnosti a uchováním jejich kulturní identity, mezi uchováním etnické identity a integrací do většinové společnosti. Díky složitosti této problematiky je nutné integraci sledovat na základě několika úrovní. První úrovní je společnost jako celek, druhou etnické menšiny jako svébytné celky, třetí úrovní jsou některé významné profesní a generační skupiny příslušníků etnických menšin a poslední je jednotlivec a jeho zkušenost s adaptací i integrací do většinové společnosti.

Příklad Slovenska a slovenských menšin nám ukazuje to, jak řeší problémy příslušníků etnických menšin, kteří je již integrovali do majoritní společnosti a v současné době

---

¹¹⁴ Srov. BITTNEROVÁ, D., MORAVCOVÁ M. (2011). *Etnické komunity: integrace, identita*, s. 9-13.

¹¹⁵ Srov. RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R., et al. (2009). *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, s. 13-15.

procházejí dvojitým kulturním tlakem. Jejich řešení je vlastní cílená snaha o uchování vlastní identity a spontánně probíhající asimilací.¹¹⁶

Samotná sociální integrace je komplexní proces, jehož úspěšnost ovlivňuje celá řada faktorů. Na straně přijímající země je to postoj veřejnosti vůči odlišnostem, ať už kulturní, etnický či rasový. Dále nastavení integrační a migrační politiky, otevřenost vzdělávacího systému, ekonomická situace apod. Společnost sama nastavuje rámec integrace, který může být rozdílný pro různé kategorie přistěhovalců a skupin. Pro integrační proces jsou také významné aktivity imigrantů, rozvinutost a charakter etnických komunit v zemi jejich původu. V této souvislosti se například jedná o sociální kapitál, jazykové dovednosti, motivaci k migraci, kvalifikaci, vzdělání, kulturní kapitál a aspirace v nové společnosti. Nezbytnou podmínkou je pak zájem a hlavně aktivní přístup samotných přistěhovalců.¹¹⁷

Xenofobii ve své nejobecnější rovině můžeme chápat jako strach z neznámého, odpor, nedůvěru až nepřátelství vůči cizímu. V České republice to tedy reprezentuje strach z cizinců. Její zkoumání je velmi důležité pro hlubší poznání charakteru a podmíněnosti samotné xenofobie a také vytváření a vlastní provádění migrační politiky nemůže ignorovat hlas společnosti. Je nutné xenofobii studovat také z hlediska 40letého přerušení nadstandardních mezinárodních vztahů, včetně migrace. Je tedy zřejmé, že kromě dalších aspektů svázaných s fenoménem mezinárodní migrace, ani o xenofobii toho v České republice moc nevíme a každý nový poznatek je velice vítán.¹¹⁸

Nejednoznačnost termínu integrace se snaží praktičtí experti i sociální vědci vyřešit vymezením a pojmenováním rovin integračního procesu. V odborné literatuře tak najdeme velké množství pokusů o definice tohoto výrazu. Poměrně jednoduché vymezení předložil německý sociolog Friedrich Heckmann, jenž definoval čtyři klíčové dimenze integrace, které si na následujících stránkách podrobněji rozebereme.

Na základě této kategorizace navrhl Heckmann vlastní definici termínu integrace. Integrace, podle něj, znamená získávání práv, změnu individuálních charakteristik, utváření pocitu přináležitosti, identifikace imigrantů s přijímající společností a přístup k pozicím

---

¹¹⁶ Srov. BITTNEROVÁ, D., MORAVCOVÁ M. (2011). *Etnické komunity: integrace, identita*, s. 9-13.

¹¹⁷ Srov. RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R., et al. (2009). *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, s. 13-15.

¹¹⁸ Srov. DRBOHLAV, D., et al. (2010). *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?*, s. 121.

a statusům.¹¹⁹ Samotná integrace závisí na velkém množství podmínek ze strany přijímající společnosti, jenž mohou být popsány jako otevřenost vůči nově příchozím.¹²⁰

Česká republika v rámci problematiky integrace má vytvořen státní integrační program, ve kterém jsou zanesena základní pravidla integrace a samotná realizace integrace. Vzhledem k tomu, že Ministerstvo vnitra ČR má tuto koncepci uvedenou na svých webových stránkách, dovolím si tento program v krátkosti ocitovat.

..., Státní integrační program (§§ 68, 69 a 70 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu) je zaměřen na pomoc azylantům při zajištění jejich začlenění do společnosti. Tím je kodifikována snaha státu pomoci azylantům v oblasti zajištění bydlení, výuky českého jazyka a uplatnění na trhu práce.

Státní integrační program v oblasti bydlení je realizován na základě usnesení vlády, přičemž za dobu svojí existence (od r. 1994) doznal podstatných změn. Z původní jedné varianty, v níž mají azylanti možnost získat, s finančním příspěvím státu, nájemní byt v majetku obce (tzv. Varianta I.) se program rozšířil o další dvě varianty. V rámci tzv. Varianty IIa je možnost získat státní příspěvek na úhradu čistého nájemného, nebo jeho části a ve Variantě IIb je možno provádět úhradu pobytu azylantů v zařízeních sociálních služeb.

Azylanti po získání mezinárodní ochrany mají možnost využít dočasného ubytování v některém z integračních azylových středisek (zařízení Ministerstva vnitra provozovaná Správou uprchlických zařízení MV). V současné době jsou provozována celkem čtyři střediska: v Jaroměři - Josefově, v Ústí nad Labem - Předlicích, v České lípě a v Brně-Židenicích. V těchto střediscích mají klienti k dispozici samostatné bytové jednotky (1+0 až 2+1), ve kterých platí nájemné a poplatky za služby. Po dobu pobytu ve středisku se azylanti věnují zejména výuce českého jazyka, vyhledávání trvalého bydlení v rámci jimi zvoleného regionu a nalezení zaměstnání, příp. zvyšování kvalifikace s cílem získat uplatnění na trhu práce.

Státní integrační program v oblasti získání znalostí českého jazyka probíhá formou bezplatného jazykového kurzu, jehož časová dotace je 400 hodin. Azylantům ubytovaným v integračním azylovém středisku poskytuje výuku Správa uprchlických zařízení MV. Výuka

---

¹¹⁹ Srov. HECKMANN, F. *Integration und integrationspolitik in Deutschland*. (1997) Beitrag zum Internationalen Forum „Migration und Mittelmeer“. [online]. [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: http://www.efms.uni-bamberg.de/pdf/efms_p11.pdf.

¹²⁰ Srov. KLVÁČOVÁ, P. (2012). *Biografie a identity cizinců usilujících o integraci do české společnosti, Od samozřejmé nerovnosti k nesamozřejmé rovnosti*, s. 17.

azylantů ubytovaných mimo integrační azylová střediska je zajišťována smluvním partnerem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, které je garantem bezplatného jazykového kurzu.

Na realizaci státního integračního programu se, spolu s Ministerstvem vnitra, podílejí i nestátní neziskové organizace jako např. *Poradna pro integraci (PPI)*, *Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE)*, *Charita Česká republika*, *Diakonie Českobratrské církve evangelické (DČCE)*, *Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)*, *Centrum pro integraci cizinců (CIC)*, *Sdružení pro integraci a migraci (SIMI)* nebo *InBáze Berkat, o. s.* a řada dalších subjektů.

V rámci Státního integračního programu jsou poskytovány účelové neinvestiční dotace ve prospěch nestátních neziskových organizací až do výše 500 tisíc Kč na zajištění bydlení a zaměstnání pro azylanty. Pro rok 2011 nebyl projekt na možnost získání účelové neinvestiční dotace vyhlášen...¹²¹

Vláda České republiky v roce 1999 přijala dokument, v němž stanovila strategie českého státu vůči integraci imigrantů. V základním textu pojmenovaném Zásadní koncepcí integrace cizinců na území České republiky je pojem integrace vymezen takto:...,proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva. Integrace imigrantů je komplexním jevem, který má své podmínky a politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty“ ...

Z této definice je vidět předpokládaný relativně neměnný a pevný řád české společnosti, do něhož se příchozí integrují. Za několik let přijala česká vláda aktualizovanou verzi Koncepcí integrace cizinců (2006), která vysvětluje roli imigrantů v integračním procesu i zapojení členů majoritní společnosti. Nový dokument tak definuje pojem integrace cizinců takto:...,Proces, v jehož průběhu dochází ke sjednocování domácího obyvatelstva a přistěhovalců v jednu společnost. Jedná se o proces dvoustranný, který vyžaduje přizpůsobování ze strany cizinců na straně jedné a vytvoření podmínek pro integraci cizinců v přijímající společnosti na straně druhé...“.¹²²

Samotnou problematiku integrace cizinců mělo do roku 2009 na starost Ministerstvo práce a sociálních věcí. Od roku 2009 ale v rámci sjednocení agend migrační i integrační politiky se agenda přenesla pod patronát Ministerstva vnitra. Od této doby vláda každým

¹²¹ Ministerstvo vnitra ČR: *Integrace*. [online]. [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/docDetail.aspx?docid=35703&docType=&chnum=2>.

¹²² KLVÁČOVÁ, P. (2012). *Biografie a identity cizinců usilujících o integraci do české společnosti, Od samozřejmé nerovnosti k nesamozřejmé rovnosti*, s. 19.

rokem schvaluje Zprávy o realizaci koncepce integrace cizinců a předešlé roky, tedy za roky 2008 až 2014. Vydávají tedy Aktualizovanou koncepci integrace cizinců. Plné znění Aktualizované koncepce je obsahem přílohy č. 1-2.

Hlavními cíly a prioritami procesu integrace cizinců dle Aktualizované koncepce je potřeba umožnit cizincům, aby:

1. *Znali svá práva a byli schopni dostát svým povinnostem.*
2. *Orientovali se v novém prostředí, zvyklostech a způsobu života v hostitelské zemi, kterou si zvolili za svůj nový ať už dočasný či trvalý domov.*
3. *Rozuměli a byli schopni komunikovat v češtině.*
4. *Byli samostatnými a soběstačnými po stránce sociální a ekonomické.*
5. *Měli dostatek informací o tom, kde v případě potřeby naleznou pomoc a podporu.*¹²³

Samotná politika integrace cizinců je vnímána jako nedílná součást legální migrační politiky. Politika integrace cizinců bude i dále zaměřena na podporu začlenění legálně pobývajících cizinců do společnosti, ale i na prevenci případných problémů v oblasti imigračních komunit a jejich vztahu s majoritou. Cílem všech aktivit integrační politiky je předcházet vytváření uzavřených komunit imigrantů, společenské izolaci a sociálnímu vyloučení cizinců. Naopak je cílem zachování sociální soudržnosti a harmonické nekonfliktní soužití.

Politika integrace cizinců bude nadále spočívat především na několika principech. Prvním je praktická spolupráce všech, kdo mohou přispět k úspěšnému průběhu integrace. Dále efektivita integračních opatření, zvyšování informovanosti všech aktérů v procesu integrace, nové nástroje (přímá spolupráce s obcemi, apod.), podpora rozvoje občanské společnosti.¹²⁴

V současné době se problematika integrace ve světě zaměřuje na otázku uprchlíků mířících za lepším životem do západních zemí Evropy. Tato situace je řešena i v rámci České republiky i Slovenska, kde dnes představuje závažný sociální, ekonomický, politický, ale i kulturní problém pro obě země. V rámci této problematiky uvádím v příloze č. 3 základní přehled uprchlických táborů a přehled dalších zařízení, kde jsou uprchlíci umístěni. V příloze č. 4 je na obrázku znázorněno přesné rozmístění zařízení pro uprchlíky na území České

---

¹²³ Tamtéž, s. 20.

¹²⁴ Srov. Ministerstvo vnitra ČR: *Azyl, migrace, integrace*. [online]. [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>.

republiky. Počet zařízení se s postupem stále většího a většího počtu uprchlíků bude zvyšovat tak, jako tomu je již v těchto dnech. Nedílnou součástí témat v roce 2015 jsou i tzv. navrátilci z Ukrajiny a jiných zemí, kteří se vracejí z důvodu politické situace v zemích, kde do současné doby žili.

2.3.2 Indikátory míry integrace

Vyhodnotit nějak celkově výsledky integrace migrantů v České republice je velmi obtížné, protože integrace migrantů není nijak systematicky monitorována. Stejně tak nejsou zpracované pravidelné zprávy o stavu integrace migrantů a nesledují se ani integrační ukazatele.

Podle Aktualizované koncepce integrace je integrace v České republice definována jako obousměrný proces sjednocení místního obyvatelstva a migrantů do jedné společnosti. Integrace se účastní tedy obě strany. Výsledky tohoto procesu můžeme chápat jako stupeň začlenění migrantů do společensko-ekonomického, kulturního, právního, politického a geografického systému majoritní společnosti, kde migranti zastávají společnosti podobné postavení jako členové majoritní společnosti.¹²⁵

V České republice tedy prozatím nebyla publikována žádná studie, která by se zabývala datovým naplněním integračních indikátorů pro majoritní společnost a pro migranty. Do této problematiky vstupuje několik překážek, jako je nedostatek či nedostupnost datových zdrojů. Dále lze v českých statistikách cizince odlišit na základě státní příslušnosti, což výrazně zužuje okruh osob, jejichž integraci by bylo nutné studovat. Také používání kategorie cizinec při sledování procesů integrace migrantů je nepřesné, jelikož získáním statusu občana splynou ve statistikách s většinovou společností, a proto u nich nelze měřit integrační proces. Zároveň také získání občanství nemusí znamenat, že migrant je do určité společnosti integrován. Výsledky hodnot indikátorů by se tedy měly považovat pouze za orientační.

Jedním z důležitých integračních indikátorů je míra nezaměstnanosti, jelikož zaměstnání je považováno za klíčový mechanismus integrace. Dalšími důležitými indikátory jsou kvalita bydlení, vzdělanostní úroveň či výše příjmů. A také mezi indikátory patří mezietnické vztahy, účast na společenském životě a mnoho dalších, ke kterým se dostaneme.

Z výše uvedených informací lze konstatovat, že důležitým způsobem integrace cizinců je asimilace do české většinové společnosti. Jelikož náboženské či kulturní odlišnosti nejsou

---

¹²⁵ Srov. RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R., et al. (2009). *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, s. 91.

podle Čechů nijak žádoucí. Avšak ani obecní úřady nepodporují asimilaci žádnými specifickými prostředky.

Závěrem ještě můžeme dodat, že je třeba zdůraznit vliv migrace a migrantů na demografické a kulturní změny a také změny sociálních struktur obyvatelstva, které jsou doposud považovány spíše za marginální. Vyjma ekonomických dopadů jsou dopady migrace na většinovou českou společnost spíše malé. Na druhé straně je možné se domnívat, že již dnes, po intenzivním přílivu migrantů, hrají cizinci stále významnější roli v přetváření různých struktur české společnosti. V budoucnu lze tedy očekávat, že vývoj nasvědčuje tomu, že charakter těchto změn bude v souladu s realitou v imigračních zemích západní Evropy.¹²⁶

2.3.3 Základní rysy integrace přistěhovalců v rámci České republiky

Na začátku kapitoly je nutné si vysvětlit samotný pojem integrace...*“Pojem integrace je v současné době hojně užívaný termín ve většině vědeckých disciplín a netýká se jen oblasti školství. Bývá definován různým způsobem. Základem slovesa integrovat je latinské sloveso integrate (sjednocovat, scelovat) a přídavné jméno integer (nedotčený, celý)...”*¹²⁷

A. vztah ke klíčovým institucím hostitelské společnosti

Přistěhovalci mají zájem o pracovní uplatnění, které je pro ně velmi důležité. Jejich přístup na trh práce je ovlivněn úrovní znalosti českého jazyka a charakteristikami sociálního kapitálu v České republice. Co se týká otázky bydlení, jsou ze začátku odkázáni na tržní nájemné bydlení, kde jsou vysoké nájemy, takže se tuto situaci snaží řešit spolubydlením s cizinci či širším příbuzenstvem. Oblast vzdělávání je významný prointegrační činitel, kde jde o rozvoj sociálního kapitálu, obeznámenost s kulturou nebo informovanost, znalostí českého jazyka a přístup na trh práce.

B. Formální vztahy s organizacemi

Prvním kontaktem, kterým projdou všichni cizinci v novém prostředí je kontakt s cizineckou policií. V jejím fungování většina spatřuje řadu nedostatků. Mezi nejvýznamnější patří neochota a neschopnost komunikovat v některém ze světových jazyků. Dalším

¹²⁶ Srov. RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R., et al. (2009). *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, s. 117.

¹²⁷ Osobnostní rozvoj pedagoga: *Zvyšování pedagogických kompetencí*. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://osobnostnirozvojpedagoga.cz/moduly/m1/5-1-1-vymezeni-integrace-a-inkluzi-ve-vzdelavacim-procesu.html>.

problémem je kvalita poskytovaných informací. Přistěhovalci se při pobytu v České republice nedostávají do kontaktu s neziskovými organizacemi, které se zaměřují na pomoc cizincům. Celkově zkušenosti přistěhovalců s působením těchto organizací jsou celkově minimální. I když jsou sociální kontakty s vlastními krajany pro cizince důležité, jejich účast v krajanských anticipacích je nízká.

C. Prolnutí interaktivní a kulturní dimenze

Při integraci cizince do příslušné majoritní společnosti sehrává roli i úroveň kompetence v českém jazyce. Její vliv se projevuje ve všech dimenzích integrace, protože otevírá brány práce, umožňuje komunikaci s úřady, posiluje pocit sounáležitosti k hostitelské společnosti, umožňuje přístup k informacím a také rozšiřuje sociální kontakty. Samotný zájem cizinců o zvládnutí českého jazyka je spojen i s plánovanou délkou jejich pobytu. Tak je samozřejmě nejvyšší u těch, kteří v České republice chtějí zůstat dlouhodobě. Formální výuka probíhá prostředním jazykových kurzů, které jsou potlačeny a cizinci dávají přednost samostudiu nebo neformálnímu vyučování. I jazyk je vázán na sociální kontakty.

Pozornost cizinců je soustředěna především na praktické otázky, které jsou spojené s pobytem v České republice, což znamená administrativní a legislativní záležitosti. Také se zajímá o širší dění v České republice, ale i o dění v jejich zemi původu. Informační kanály cizinců se díky integraci do nové společnosti stále více rozšiřují a tím roste i jejich sociální kapitál.

D. Návrat do země původu

I po mnoha letech pobytu přistěhovalci stále uvažují o návratu do země původu, i když v mnoha případech jej oddalují. Někteří proto žijí s neustálou představou o dočasnosti pobytu v České republice. Za nejvýznamnější faktor setrvání v České republice je existence primárních sociálních vazeb v České republice a ekonomické faktory, které ovlivňují rozhodování migrantů o jejich dalším setrvání v dané zemi. Tyto vazby jsou klíčové pro samotnou identifikaci přistěhovalce s hostitelskou zemí, kterou mohou vnímat jako druhý domov. Otevřená otázka návratu a pocit tzv. dvojdomovství jsou spojeny s nízkým zájmem o české občanství. Cizinci se nechtějí vzdát občanství původního. Zájem o dvojí občanství je tudíž značný a díky nové legislativě České republiky se tato myšlenka stala realitou.¹²⁸

---

¹²⁸ Srov. RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R., et al. (2009). *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, s. 44-47.

2.3.4 Statistiky přistěhovalectví v České republice

Někteří z přistěhovalců dovršili svůj proces usazení v České republice nabytím českého státního občanství. V letech 2001-2007 se jednalo zhruba o 20 000 cizinců, kde více než polovinu, tj. 56%, tvořili lidé původem ze Slovenska.¹²⁹ Bližší informace o statistických údajích počtu cizinců na území České republiky se nacházejí na stránkách Českého statistického úřadu a v Konceptu integrace.

1. Strukturální dimenze sociální integrace

Definice strukturální dimenze podle Heckmanna a Bosswickeho je obecným popisem jakéhosi ideálního cílového stavu, který se stává těžko dosažitelným pro některé členy společnosti, kteří jsou poté považováni za neintegrování.¹³⁰ I když bylo v rámci moderního sociálního státu dosaženo úspěchu při snahách o redukci materiální chudoby, Bourdieu tvrdí, že systém nadále vytváří nejrůznější prostory naplňované obyčejným utrpením.¹³¹ Zkušenost majoritní populace a imigrantů není striktně oddělena na základě zjednodušených interpretací, které jsou založené na teorii segmentovaného pracovního trhu, ale zkušeností obou skupin, které se prolínají a překrývají. Ovšem, tvrzení, že migranti vykonávají zaměstnání a práce, které domácí zaměstnanci odmítají, je do jisté míry reálnou situací na trhu práce. Avšak také platí, že ne všichni domácí zaměstnanci se těší takovému privilegii, že mohou odmítat pracovní nabídky.¹³²

Sociální integrace přistěhovalců zahrnuje zcela rovný přístup a participaci na institucích a mechanismech, které jsou v hostitelské společnosti považovány za hlavní. V rámci strukturální integrace směřuje pozornost vědců a odborníků a také aktérů integračního procesu, k začlenění v ekonomické oblasti. A zde zejména na trh práce, který v současné době představuje jeden z nejdůležitějších integrujících společenských mechanismů. V zemích Evropské unie je zaměstnanost považována za rozhodující složku sociální integrace přistěhovalců a za klíčový mechanismus integrace hostitelské společnosti a sociálního začleňování. Předpokladem k pozitivním účinkům pracovního uplatnění ve společnosti je dosažení určité úrovně kvality práce, například v oblasti pracovních podmínek, možnostech

---

¹²⁹ Tamtéž, s. 16-22.

¹³⁰ Srov. HECKMANN, F. *Integration und integrationspolitik in Deutschland*. (1997) Beitrag zum Internationalen Forum „Migration und Mittelmeer“. [online]. [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: http://www.efms.uni-bamberg.de/pdf/efms_p11.pdf.

¹³¹ Srov. BOURDIEU, P. (1998) *Teorie jednání*, s. 9-21.

¹³² Srov. RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R., et al. (2009). *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, s. 88-103.

rozvoje sociálních kontaktů či mzdové úrovně. Dalším typem pracovního uplatnění v hostitelské zemi migrace je participace ve specificky etnickém vymezeném segmentu pracovního trhu, neboli v etnické ekonomice. Ta je založena na vysoké rozvinutosti sociálních vazeb, které jsou mezi podnikateli, zaměstnanci, zákazníky i věřiteli. Typické pro tento úsek je také využívání neplacené práce rodinných příslušníků.

Selhání v této oblasti se projevuje formou relativní či absolutní chudoby. Výsledkem je bydlení nízké kvality ve znevýhodněných podmínkách a ohrožení bezdomovectvím. Pro plně využitou sociální integraci ve společnostech, které jsou založené na vědomostech, je rovněž přístup přistěhovalců ke vzdělání. To zahrnuje vzdělávání přistěhovalců v návaznosti na potřeby integračního procesu, jako například jazykové kurzy a integrační kurzy, ale také rovný přístup k dalším oblastem vzdělávání a pracovního výcviku. V současné době existují velké rozdíly v přístupu na trh práce v podmínkách jeho participace. Proces integrace cizinců na trh práce je v současnosti podporován zvyšováním zaměstnatelnosti cizinců. Významně menší pozornost je věnována komunikaci se zaměstnavateli, kteří jdou také důležití pro integrační proces.¹³³

Ekonomická nezávislost, která se získává pomocí participace na legálním pracovním trhu, je vnímána jako první krok v přístupu ke všem právům. Ekonomičtí migranti jsou vnímáni jako racionálně jednající aktéři, jejichž základním cílem je kumulovat co možná největší ekonomický kapitál a v co nejkratším čase a poté se vrátit do své země původu.¹³⁴

2. Kulturní dimenze sociální integrace

V kulturní oblasti probíhá integrace přistěhovalců prostřednictvím procesu, jenž se označuje jako akulturace. Její charakter spočívá v kognitivní socializaci do nové společnosti a zahrnuje nabývání kompetencí a znalostí, které umožňují porozumění každodenním situacím ve společnosti a volbu jednání v souladu s běžnými sociálními scénáři i společenskými normami. Jedná se tedy o určité přizpůsobení hodnotám, normám, vzorcům a především o jejich poznání. Integrace poté spočívá v tom, že si imigrant osvojil nějakou roli, která se může stát součástí rolí, které jsou akceptované danou společností a že jeho chování tak bude předvídatelné a straně se součástí performance, které se říká kultura. Mezi nejdůležitější sféry kulturní integrace patří jazykové kompetence, tedy přesněji osvojení si

---

¹³³ Tamtéž, s. 26-30.

¹³⁴ Tamtéž, s. 88-103.

jazyka většinové společnosti. Znalost jazyka je předpokladem například pro rozvoj sociálních kompetencí a pro integraci v oblasti vztahů s majoritou.

Nejedná se tedy pouze o přizpůsobení přistěhovalců, ale také jde o reakce hostitelské společnosti vůči kulturním odlišnostem. Kulturní integrace automaticky totiž neznamená potlačení původních kulturních identit, ba naopak, biculturní kompetence jsou považovány za přínosné jak pro jednotlivce, tak i pro hostitelskou zemi. Úspěšnost samotné kulturní integrace proto do značné míry ovlivňuje také společnost a její schopnost akceptovat a přijímat nové kulturní prvky.

V České republice je v rámci integrační strategie kladen velký důraz na jazykovou integraci, přičemž prokázání znalosti českého jazyka je schváleno jako jedna z podmínek pro udělení trvalého pobytu přistěhovalců. Bezplatná výuka českého jazyka je poskytována osobám s doplňkovou ochranou i azylantům, a to v rámci státního integračního programu. Postupně tak dochází i k rozvoji služeb, které jsou zaměřené na orientaci přistěhovalců v nové zemi. Na lokální úrovni tak patří podpora reprezentování kulturních zvyků menšinami mezi nejrozšířenější typ integračního opatření. Na druhou stranu však v posledních letech klesla ochota české veřejnosti akceptovat jakékoli odlišnosti v životním stylu a zvyklostech u dlouhodobě žijících cizinců na území České republiky. V České republice totiž převládá názor, že přistěhovalci by se měli co nejvíce přizpůsobit místním životním zvyklostem. Tento názor má přes 68% občanů.¹³⁵

Co se týká migrantů ze zemí EU-12 (Dánsko, Belgie, Irsko, Velká Británie, Francie, Portugalsko, Španělsko, Německo, Itálie, Řecko, Lucembursko, Holandsko), je vzhledem k jejich kulturní blízkosti patrná biculturnost, která je reprezentována bilingvinností. Jazyk však není vstupenkou jen na pracovní trh či do lokálních sociálních sítí, naopak, má také schopnost začleňovat a zbavit se pocitu nepatřičnosti i cizosti. I když slovenština a čeština jsou blízké jazyky, Slováci mají v tomto ohledu oproti ostatním výhodu. Studium českého jazyka jim nedělá sebemenší problém. A tak přístup k informacím díky znalostem jazyka, je limitován pouze kanály, kterými jsou příslušné informace šířeny. Tato problematika je vyřešena díky internetu, který se ukazuje jako nejčastější zdroj informací imigrantů.¹³⁶

---

¹³⁵ Tamtéž, s. 30-32.

¹³⁶ Tamtéž, s. 103-108.

3. Interaktivní dimenze sociální integrace

Na mikro-sociální úrovni se integrace přistěhovalců projevuje v sociálních kontaktech s obyvateli hostitelské společnosti, v jejich kvalitě, četnosti a charakteru. Vztahy s majoritní společností mohou mít charakter velmi blízkých neformálních a intimních vztahů, jejichž příkladem mohou být smíšená manželství. Důležité je také navázání kontaktů méně blízkých, ať už na formalizované, resp. institucionalizované úrovni, jako jsou církve, spolky a zájmové organizace, a neformální úrovni, jako známí, přátelé a sousedé.

Rozvoj takových sociálních vztahů v cílové zemi migrace je považován za nejdůležitější faktor budování sociálního kapitálu, ve formě sítě kontaktů, které může sám přistěhovalce pro svou potřebu mobilizovat. Jeho velikost je dána množstvím kontaktů, ale i velikostí kulturního, symbolického a ekonomického kapitálu jednotlivých členů vytvořen sociální sítě s dalšími faktory, jako jsou normy a hodnoty.

Postoje většinové společnosti představují velmi významný faktor sociální integrace přistěhovalců. Veřejnost navíc projevuje značně odlišný postoj vůči přistěhovalcům dle místa jejich původu. Zatímco Slováky považují za milé a sympatické, příslušníky ostatních menšin, jako jsou například Vietnamci a Ukrajinci, hodnotí negativněji.¹³⁷

Díky interpretací rituálů Keler připomíná jejich význam v každodenním životě. Mezi jejich hlavní úkol patří zjednodušování skutečnosti, která umožňuje zbavit se obav a pocitu nejistoty.¹³⁸ A tak navazování sociálních kontaktů je vázání na sociální kontakty na pracovišti a na zaměstnání. Neznalost jazyka u migranta může vést až k neschopnosti včlenit se do trvalejších sociálních sítí. Navazování sociálních kontaktů jsou migranti odkázáni na jiné, s nimiž i mnohokrát bydlí. V těchto skupinách je velká fluktuace, což znamená, že lidé přichází a odchází a tento typ sociálních sítí se tak stává často nefunkčním.¹³⁹

4. Identifikační dimenze sociální integrace

Sociální integrace neboli inkluze, zařazení a zapojení do dané společnosti¹⁴⁰, přistěhovalců do hostitelské společnosti má významný psychologický rozměr. Zahrnuje totiž procesy, které jsou spojeny se subjektivním vnímáním příslušnosti k přijímající společnosti

---

¹³⁷ Tamtéž, s. 32-33.

¹³⁸ Srov. KELLER, J. (2012) *Úvod do sociologie*, s. 48-62.

¹³⁹ Srov. RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R., et al. (2009). *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, s. 108-112.

¹⁴⁰ SCS.ABZ.CZ: *Slovník cizích slov*. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/socialni-integrace>.

a předefinováním hranice mezi my a oni. Samotná identifikace vyjadřuje myšlenkový i emociální vztah mezi jednotlivcem a sociálním systémem jako celkem. Příkladem tohoto vztahu může být národnostní hrdost či pocit my ve vztahu k jiné skupině. Identifikace může mít tedy podobu vědomé loajality ke společnosti, pocit solidarity a loajalitu k jejím institucím. Jejich základem je naprostá hodnota přiřazovaná jednotlivcem sociálnímu systému a jeho vlastní ztotožnění se s tímto systémem.

Identifikační integrace je velmi úzce spojena s otázkou identity přistěhovalce a její proměny v návaznosti na emigraci i usazování v přijímající společnosti. Individuální identita není dána jen příslušností k jedné skupině, ale je souběžně výslednicí příslušnosti k řadě dalších sociálních skupin. Součástí identity tak může být i příslušnost k společnosti v zemi původu i ke společnosti nové, přijímající. Koncept transnacionální migrace ukazuje, že přistěhovalci stále mohou udržovat příhraniční sociální vazby a zároveň se integrovat do přijímající společnosti. Tento fakt vede k vytvoření dvou národních identit či k vytvoření tzv. transnacionální identity. V procesu integrace tak dochází k proměně identity, přičemž původní identity jsou doplňovány o nové prvky s ohledem na rozvíjení vztahů v nové společnosti. Původně procesy probíhají na úrovni sociálních skupin přistěhovalců.

Stejně tak jako u ostatních dimenzí sociální integrace také identifikační sféra je spojena s procesy, které probíhají na straně majority. A právě majoritní společnost představuje aktéra, jenž definuje kritéria členství a vymezuje hranici mezi out-group a in-group. Výše uvedené vymezení sociální integrace tak poukazuje na složitost a komplexnost tohoto jevu. Reálný průběh integrace je ovlivňován motivací, úsilím a schopností přistěhovalců a jejich rodin, ale i podmínkami, které tomuto procesu nastavuje majoritní společnost, což znamená postoje veřejnosti, nastavením přistěhovalecké politiky a institucionální struktury.¹⁴¹ Sociální integraci tedy chápeme jako proces začleňování a přijetí do klíčových vztahů, institucí a pozic v přijímající společnosti.

Neformální soužití i sňatek mohou být dostatečným důvodem k migraci do České republiky, ale celý proces začlenění pouze spouštějí. Důležitým faktorem integrace je narození dětí. Dalším významným krokem zůstává i redefinice pojmu domova. Vedle formalizovaných aktů, jako je narození či úmrtí, se identifikace s novým prostředím vytváří i v interakci s příslušníky majority. A proto asimilačním ideálem bývá proměna identity

---

¹⁴¹ Srov. RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R., et al. (2009). *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, s. 33-34.

migranta v procesu samotné integrace. Za dovršení procesu bývá označováno udělení občanství, avšak v praxi jen zřídka dochází k dokonalé změně identity.¹⁴²

2.3.5 Dílčí shrnutí

Obecně tedy můžeme konstatovat, že ani pro migranty, kteří jsou kulturně blízcí české společnosti, není snadné se integrovat. Na začátku uplatněním na pracovním trhu, přes bydlení až po získání kontaktů. Budoucí plány i strategie pro další vývoj jsou ovlivněny rodinnou situací. Soužití s českým partnerem výrazně tento problém minimalizuje. Tato rodina má pak větší šanci k rychlému ovládnutí jazyka, poskytuje přístup do sociálních sítí partnera a také poskytuje základní sociální podporu. U migrantů, kde taková opora není, je primární zájem orientován na pracovní trh.

V budoucnosti budou migrace ze zemí EU-12 (Belgie, Německo, Francie, Dánsko, Nizozemsko, Řecko, Velká Británie, Portugalsko, Španělsko, Irsko, Itálie, Lucembursko¹⁴³) určovány dvěma faktory. Prvním je externí, který tvrdí, že důvody migrace jsou již generovány v zemích původu a jsou označeny jako push faktory. Druhou skupinou jsou interní faktory, které jsou generovány v zemích, kam směřuje migrace a těm se říká pull faktory. V nejbližší době nejsou patrné žádné důvody pro velké navýšení migrace ze zemí EU-12 do České republiky. Dá se však předpokládat, že snižující se mzdový diferenciál mezi Českou republikou a Slovenskou republikou nebo Polskem může vést až k faktickému zastavení migrace mezi těmito zeměmi.

Vzhledem k tomu, že v knize Miroslavy Rákoczyové a Roberta Trboly je vcelku uceleně obsažen seznam základního povědomí o jednotlivých dimenzích integrace, dovolím si je v krátkosti podle těchto autorů shrnout.

V každodenním životě se výše zmíněné dimenze integrace u migrantů prolínají. Samotný průběh sociální integrace ovlivňuje řada vnějších faktorů. Důležitou roli hrají očekávání přistěhovalců, která se vztahují k pobytu v České republice, jazyková vybavenost, vzdálenost, důvody migrace nebo sociální původ samotných přistěhovalců.¹⁴⁴

Z hlediska strukturální dimenze, migrace do České republiky má většinou ekonomický rozměr. Získání ekonomické nezávislosti pomocí participace na pracovním trhu je pro

---

¹⁴² Tamtéž, s. 112-115.

¹⁴³ EU 12 země. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/internationalisation_business-rd_country-report_eu12.pdf.

¹⁴⁴ Srov. RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R., et al. (2009). *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, s. 115-116.

migranty impulz pro rozhodnutí v České republice zůstat buď dočasně, nebo trvale. Pracovní příležitosti pro přistěhovalce jsou ovšem strukturované a odvíjejí se od celkové úrovně lidského kapitálu, země původu a související legislativy pro regulaci přístupu pracovníků ze zemí mimo EU a také dosažené vzdělání. Na pracovní trh směřují migranti ze zemí EU-15 (EU-12 + Rakousko, Finsko, Švédsko) a z dalších vyspělých zemí. Ve většině případů se jedná o pozice, kde se předpokládají specifické dovednosti a znalosti. Základním zaměstnavatelem zahraničních pracovníků jsou nadnárodní společnosti.¹⁴⁵

V rámci kulturní dimenze přistěhovalci, jenž proudí do české společnosti, si s sebou přinášejí nejrůznější vzorce chování a hodnoty, které nabyli v zemích původu. Od členů české společnosti, ale i mezi sebou navzájem, se často liší tradicemi, kulturou i jazykem. Výrazné odlišnosti mohou být zdrojem konfliktů a také kladou zvýšené nároky na samotnou integraci. Předpokladem úspěšného integračního procesu je na straně přistěhovalců nabytí sociálních a jazykových kompetencí, na straně druhé tolerance a otevřenost majoritní společnosti. Pro přistěhovalce ze slovanských národů byl proces získání jazykových kompetencí mnohem snazší než pro ostatní. Specifickou skupinu však tvoří děti přistěhovalců, které se užíváním jazyka v sociálních interakcích, a to zejména ve škole nebo mimo ni, získávají kulturní kompetence příslušné společnosti a jejich integrace je výrazně jednodušší.

Naopak interaktivní dimenze uvádí, že významný předpoklad pro rozvoj vzájemných interakcí v integračním procesu přistěhovalců představuje znalost jazyka, ale i participace na pracovním trhu. Specifickou skupinou jsou přistěhovalci, kteří procházejí školním systémem příslušné země. Protože mají většinou dobrou znalost jazyka, která jim později umožňují bezproblémové navazování kontaktů s jejich vrstevníky z majoritní společnosti. Důležitou součástí interakcí jsou také smíšené sňatky mezi Čechy a cizinci a zakládání rodin. Imigrantům, kteří mají českého partnera, se otevírá možnost větších sociálních kontaktů v rámci přátelským i příbuzenských sítí. Důležitým momentem pro integraci cizinců je i péče o děti, která rovněž vyžaduje další kontakty s českým prostředím.

Na závěr identifikační dimenze hovoří o tom, že rostoucí heterogenita společnosti vede k otázkám, které se týkají individuální i kolektivní sebeidentifikace. Individuální sebeidentifikace se zabývá otázkami jako: Kdo jsem? Kdo k nám patří? Občanství se tak stává klíčovým při vytváření pocitu sounáležitosti a určování „my“ a „oni“. Za tyto indikátory

---

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 251-265.

sounáležitosti lze považovat identifikaci domova, sebepojetí jedince v dichotomii „cizinec-domácí“, zájem o české občanství i budoucí plány v setrvání v zemi.¹⁴⁶

---

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 251-265.

3. Analytická část

V rámci plnění vlastního cíle diplomové práce jsem provedla výzkum ve dvou rovinách. Pro získání relevantních informací jsem použila metodu řízených osobních rozhovorů standardizovanou formou. Rozhovor je v současné době považován za nejfrekventovanější metodu terénních výzkumů a to je také důvod, proč jsem si tuto metodu zvolila. Vzhledem k tomu, že metoda řízených rozhovorů je časově náročná, provedla jsem pouze čtyři rozhovory, které i přes svůj malý počet podávají důležité informace a reflexi současného stavu pobytu Slováků na území České republiky.

Dále jsem použila metodu dotazníkové akce, která probíhala v rámci celé České republiky. Tuto metodu jsem použila z toho důvodu, že není nijak časově náročná a poskytuje výzkumníkovi odpovědi ze širokého spektra oblastí České republiky.

V každé části výzkumu jsem vypracovala otázky, které jsem shodně použila pro všechny rozhovory a následně i pro dotazníky. Samotné odpovědi jsou koncipovány do dílčích závěrů. Na konci analytické části jsou pak shrnuty informace z rozhovorů i dotazníků do souhrnného a logického celku jako vyhodnocení celé analytické části.

3.1 Rozhovory

Rozhovory byly provedeny v závislosti na dostupnosti v Praze a Liberci. Pro rozhovor s pracovníkem instituce jsem si zvolila organizaci Světové sdružení Slováků v zahraničí a poprosila pana předsedu o rozhovor. Ostatní rozhovory jsem provedla na základě kontaktů od známých a přátel.

3.1.1 Rozhovor s předsedou Světového sdružení Slováků v zahraničí – panem Mgr. Vladimírem Skalským

Rozhovor byl proveden dne 8. 12. 2014 ve Slovenském domě v Praze. Celý rozhovor byl veden v přátelském duchu a na předem připravené otázky se mi dostaly konkrétní odpovědi. Jak jsem již zmínila v úvodu, se svolením pana Skalského zde uvádím i jeho životopis a přepis nejdůležitějších myšlenek rozhovoru. Kompletní přepis rozhovoru ve slovenském jazyce uvádím v příloze č. 5.

Vladimír Skalský se narodil v roce 1972 v Prešově. V letech 1986-1990 studoval na gymnáziu v Prešově, kde se jako středoškolák věnoval nejvíce předmětovým olympiádám

v matematice a fyzice, a to až po mezinárodní úroveň. Současně však poprvé časopisecky publikoval básně. Později absolvoval Matematicko-fyzikální fakultu Univerzity Karlovy v Praze, obor Teoretická fyzika. Od poloviny 90. let se pohybuje v oblasti mezinárodních vztahů a kultury, a to nejen jako podnikatel, ale především jako veřejný představitel, novinář, publicista a vydavatel. Po studiích v Praze nejprve působil jako představitel Obce Slováků v České republice a zástupce šéfredaktora časopisu Korene. Od roku 1996 působil jako 1. místopředseda a ekonomický ředitel Slovensko-českého klubu a zástupce šéfredaktora časopisu Slovenské dotyky. V letech 2000-2007 působil současně jako šéfredaktor internetového deníku krajanů Český a slovenský svět. Od roku 2002 působí jako výkonný místopředseda Slovenského literárního klubu v České republice a od roku 2004 je výkonným editorem literárního čtvrtletníku česko-slovenské revue s názvem Zrkadlenie/Zrcadlení.

Od roku 2006 je předsedou Světového sdružení Slováků v zahraničí a od roku 2009 současně viceprezidentem organizace Evropané ve světě se sídlem v Bruselu. Vladimír Skalský byl členem v letech 2004-2010 a podpředsedou v letech 2005-2008 Rady vlády České republiky pro národnostní menšiny. Od roku 2013 působí ve strukturách Rady vlády Slovenské republiky pro kulturu. Od roku 2014 je ředitelem Slovenského domu v Praze.

Vladimír Skalský je autorem sbírky básní K tichu. Vlastní básně a esej publikoval i v antologiích, kde spolueditoval např. Antologii slovenské poezie v zahraničí. Vladimír Skalský také spoluorganizuje Dny slovenské kultury v 15 městech po celé České republice, je také ředitelem Jánošík & Ondráš Folk Festu ve Vychylovce a podílí se na dalších desítkách kulturních a vzdělávacích projektů.

A nyní k otázkám:

1. Jak je skutečnost probíhajících sporů ve vnímání slovenské menšiny v médiích ČR?

- *Stávají se pro ČR imigranti ze Slovenské republiky a jejich kultura obohacením nebo spíše problémem či hrozbou?*

Vnímání Slováků médii, stejně jako společností, je převážně pozitivní. Jde o kulturně, jazykově a historicky nejbližší národ. Spory z období společného národu již pominuly. Dnes se objevují pouze ojediněle, například mezi vysokoškolskými studenty.

V České republice žije slovenská menšina již dlouho a většina zdejších Slováků má české občanství a je součástí české společnosti. Noví imigranti jsou rozhodně obohacením, nejen kulturní, ale i odborným a ekonomickým.

2. *Myslíte si, že se identita občana Slovenské republiky se proměňuje?*

- *Jaký je podle vás výhled do budoucna?*

Pokud jde o státní příslušnost, samozřejmě se mění. Občané Slovenska se časem často stávají občany České republiky.

Národnostní identitu většina Slováků neopustí, aspoň ne Slováci s vyšším vzděláním, lepším sociálním postavením a žijící ve větších městech. Převažují však smíšené manželství a identita se tak rychle „rozpuští“ v dalších generacích.

Jinou věcí je vznik složitějších struktur identit, které se navzájem nevyklučují. Jako například (použiji vlastní příklad): Slovák, Pražan, Prešovčan (rodák), český občan, slovenský občan, východní Slovák, Středoevropan atd.

3. *Jaká země je podle Vás jako migrační cíl nejatraktivnější?*

V současnosti Slováci nejvíce migrují do České republiky, Velké Británie, Německa, Irsku, USA. Já žiju v Česku 24 let a moje odpověď je tedy zřejmá.

4. *Jaké jsou nejčastější problémy při začleňování občanů Slovenské republiky do naší společnosti z hlediska zkušeností ve vaší instituci?*

Problémy jsou mále a pokud nějaké, tak právně-administrativního charakteru.

5. *Jaké máte zkušenosti z praxe s integrací občanů Slovenské republiky do české společnosti?*

Probíhá bezproblémově. Na druhé straně poměrně značná část Slováků, kteří sem v současnosti přichází, se následně buď vrací, nebo migrují do jiné země.

6. *Jakých výsledků dosahuje vaše instituce při práci s občany Slovenské republiky?*

Nezaměřujeme se jen a občany Slovenska, ale i na Slováky bez ohledu na jejich občanství. Ve velmi vysoké míře naplňujeme jejich kulturní potřeby, prezentujeme kultury i směrem k majoritní společnosti a také informujeme prostřednictvím médií. Nedostatečné jsou výsledky v oblasti školství.

7. *Jaké projekty pro občany Slovenské republiky probíhají pro jejich integraci do naší společnosti?*

Koupili jsme a zrekonstruovali s podporou obou států Slovenský dům v Praze, kde realizujeme všestranný kulturní a vzdělávací program. Organizujeme Dny slovenské kultury v 15 městech České republiky. Vydáváme kulturně-společenský magazín Slovenské dotyky, spoluvydáváme literární čtvrtletní Zrkadlenie-Zrcadlení a spoustu knih. Organizujeme například Literární soutěž Jána Kollára, zakládáme první mateřskou školu.

8. *Cítí se Slováci v ČR jako etnická menšina?*

Fakticky určitě ano. Pokud by se ta otázka zkoumala podrobněji, podle jednotlivých atributů menšin, bylo by celkem zjevné, že se tak de facto cítí, nejen jsou. Měl jsem tu čest kdysi napsat v roce 1993 první článek, kde se to celkem jasně jmenovalo – v Lidových novinách pod titulkem „Slovenská menšina v ČR existuje“.

9. *Jaký postoj zaujímají vzhledem ke své původní vlasti? Jaké jsou postoje dalších generací?*

Děni ve staré vlasti sledují. Avšak míra této pozornosti klesá s časem stráveným v České republice. Oboje v dalších generacích rapidně klesá.

10. *Co soudíte o rozdělení Československa z hlediska prosperity obou zemí?*

Určitě se zmenšil trh i geopolitický význam těchto zemí. Zvětšily se také transakční náklady. Na druhé straně, jak ve společném státě eskalovaly spory, mohlo to mít též i ekonomické důsledky. Je třeba říci, že hororové scénáře se nenaplnily, oba státy jsou v EU a NATO (Slovenská republika i v eurozóně).

3.1.2 Rozhovor se zástupkyní slovenské menšiny – paní Márií D.

Rozhovor byl s rodilou Bratislavankou, proveden 30. 12. 2014 v nejmenované kavárně v Praze. Celý rozhovor byl opět veden v přátelském duchu a díky předem připraveným otázkám jsem dostala přesné odpovědi. Kompletní přepis rozhovoru ve slovenském jazyce uvádím v příloze č. 6.

1. *Jaká země je podle Vás jako migrační cíl nejatraktivnější?*

Podle mě je to Německo a Anglie.

2. *Lze získat novou etnickou/státní identitu přijetím dané země za svůj domov nebo existují i jiné cesty?*

Podle mě ne. Novou etnickou identitu nezískáme, pokud jsme do dospělosti vyrůstali na Slovensku, ale není pro nás problém dodržovat zákony a zvyklosti ČR, přijímat její kulturu.

3. *Co byste vyzdvihl/a a naopak chtěl/a změnit v přístupu úřadů k Vám jakožto cizinci po příchodu do České republiky.*

Tím, že jsme desítky roků žili společně, měli by být úřady otevřenější při udělování občanství.

4. *Pociťujete nějakou změnu v přístupu úřadů k Vaší osobě jako k již právoplatnému občanovi České republiky?*

V devadesátých letech mě nebrali jako zákonného zástupce vlastních dětí, neboť v roce jejich narození jsem nebyla občankou České republiky. O jejich občanský průkaz musel žádat manžel.

5. *Jak se změnilo Vaše vnímání české společnosti za dobu, odkdy žijete na území České republiky?*

Nezměnilo se. Vždy jsem se pohybovala v přátelském prostředí.

6. *Jaká byla Vaše informovanost o institucionálním, administrativním a právním chodu České republiky?*

Dobrá, pracuju ve veřejnoprávním rozhlase.

7. *Co soudíte o rozdělení Československa z hlediska prosperity obou zemí?*

Ze začátku mě mrzelo, ale jsem pyšná na oba státy, že to zvládli, že si pomáhají, navzájem se učí na vlastních chybách.

8. *Jak vnímáte svou osobní identifikaci se společností České republiky?*

Jako velmi dobrou.

9. *Cítíte se plně jako etnická menšina (díky nadstandardnímu vztahu mezi našimi republikami)?*

Ano, cítím. V Českém rozhlasu je i vysílání pro slovenskou menšinu.

3.1.3 Rozhovor se zástupkyní slovenské menšiny – paní Bronislavou K.

Rozhovor byl s paní Bronislavou K., původem z Trenčína, proveden 6. 1. 2015 na Krajském úřadu Libereckého kraje v Liberci. Celý rozhovor byl opět veden v přátelském duchu a díky předem připraveným otázkám jsem dostala přesné odpovědi. Kompletní přepis rozhovoru, již v českém jazyce, uvádím v příloze č. 7.

1. *Jaká země je podle Vás jako migrační cíl nejatraktivnější?*

Za nejatraktivnější země považuji Rakousko, Německo a Českou republiku.

2. *Lze získat novou etnickou/státní identitu přijetím dané země za svůj domov nebo existují i jiné cesty?*

Ano.

3. *Co byste vyzdvihl/a a naopak chtěl/a změnit v přístupu úřadů k Vám jakožto cizinci po příchodu do České republiky.*

Nevím, jak to funguje v současnosti, ale mohla by Česká republika trošku jinak přistupovat k cizincům Slovenské republiky než k ostatním.

4. *Pocitujete nějakou změnu v přístupu úřadů k Vaší osobě jako k již právoplatnému občanovi České republiky?*

Ne

5. *Jak se změnilo Vaše vnímání české společnosti za dobu, odkdy žijete na území České republiky?*

Česká společnost je jiná než slovenská, i když jsou v některé zvyky a návyky stejné. Dokázala jsem za tu dobu pochopit chování české společnosti. Vaše společnost je chladnější, jenom pojem rodina představuje u Vás. Slovenská rodina je veliká, i když je již rozdíl na Moravě.

6. *Jaká byla Vaše informovanost o institucionálním, administrativním a právním chodu České republiky?*

Informovanost je dobrá.

7. *Co soudíte o rozdělení Československa z hlediska prosperity obou zemí?*

Nemůžu to posoudit, ekonomikou se nezabírám.

8. *Jak vnímáte svou osobní identifikaci se společností České republiky?*

Jako velice dobrou.

9. *Cítíte se plně jako etnická menšina (díky nadstandardnímu vztahu mezi našimi republikami)?*

Ne, necítím. Česká republika nedělá rozdíly mezi cizincema.

3.1.4 Rozhovor se zástupkyní slovenské menšiny – paní Helenou S.

Rozhovor byl s paní Helenou S., původem z Prešova, proveden 10. 2. 2015 v soukromém bytě oslovené v Liberci. Celý rozhovor byl opět veden v přátelském duchu a díky předem připraveným otázkám jsem dostala přesné odpovědi. Kompletní přepis rozhovoru, již v českém jazyce, uvádím v příloze č. 8.

1. *Jaká země je podle Vás jako migrační cíl nejatraktivnější?*

Za nejatraktivnější zemi jako migrační cíl považuji především Kanadu, ale samozřejmě i Českou republiku, když v ní žiju.

2. *Lze získat novou etnickou/státní identitu přijetím dané země za svůj domov nebo existují i jiné cesty?*

Ano samozřejmě. Například sňatkem.

3. *Co byste vyzdvihl/a a naopak chtěl/a změnit v přístupu úřadů k Vám jakožto cizinci po příchodu do České republiky.*

Vyzdvihla bych především ochotu a vstřícnost lidí, se kterými jsem se při svém příchodu setkala, ať už s úředníky nebo lidmi mimo tyto instituce. Jako problém vidím mateřský jazyk země.

4. *Pocitujete nějakou změnu v přístupu úřadů k Vaší osobě jako k již právoplatnému občanovi České republiky?*

Ne

5. *Jak se změnilo Vaše vnímání české společnosti za dobu, odkdy žijete na území České republiky?*

Mé vnímání české společnosti se nijak změnilo.

6. *Jaká byla Vaše informovanost o institucionálním, administrativním a právním chodu České republiky?*

- *Malá - Myslíte si, že kdyby Vaše znalosti byly lepší, usnadnilo by Vám to integraci do české společnosti?*

Informovanost byla malá. Myslím si ale, že jsem se dokázala velmi dobře integrovat, takže by na tom zřejmě lepší znalosti nijak nepromítly.

7. *Co soudíte o rozdělení Československa z hlediska prosperity obou zemí?*

Myslím si, že to byl nešťastný krok z hlediska obou republik.

8. *Jak vnímáte svou osobní identifikaci se společností České republiky?*

Velice dobře jsem se identifikovala. Mám v současné době dva domovy.

9. *Cítíte se plně jako etnická menšina (díky nadstandardnímu vztahu mezi našimi republikami)?*

Ne, necítím. Cítím se jako Čech se slovenskými kořeny.

3.1.5 Výsledky rozhovorů

Po provedení rozhovorů s oslovenými zástupci slovenské menšiny a zástupcem instituce, která pomáhá Slovákům k lepšímu začlenění, jsem dospěla k následujícím závěrům. Všichni dotázaní se shodují, že nejatraktivnější zemí je Česká republika, protože zde žijí. Dále pak zmiňují Německo, Anglii, ale také třeba Kanadu. Pan Skalský tento přehled doplňuje o Irsko a Spojené státy.

V otázce týkající se identity se shodují s tím, že etnickou/státní identitu lze získat i jiným způsobem než pobytem na území daného státu. Ovšem v některých případech mi, kromě možnosti sňatku, nebyla dále poskytnuta odpověď, jakým způsobem. S tím souvisí i otázka přístupu úřadů a jejich přístupu k slovenské menšině. Zde se objevují především negativní konotace v samotném přístupu. Dotázaní si myslí, že by úřady v České republice měly být vstřícnější, když jsme v minulosti byli jedna země. Také se objevila odpověď, která tvrdí, že největší problém byl s jazykem. Tento fakt dodává i pan Skalský. Dalšími významnými problémy, pokud se nějaké problémy vyskytnou, tak jsou administrativního a právního charakteru. Avšak tato skutečnost se nevyskytla u všech, jak mi odpověděla jedna z dotázaných, která s jejich přístupem byla spokojena.

Vzhledem k tomu, že respondenti v České republice již žijí nějakou dobu, další otázka směřovala na proměnu těchto vztahů a proměnu samotné identity. Zde mi bylo vysvětleno, že žádnou změnu přístupu nepocítují. Jen jedna respondentka mi odpověděla, že nemohla požádat o občanský průkaz vlastních dětí, jelikož v době jejich narození nebyla právoplatnou občankou České republiky. Samotné vnímání české společnosti se u dotázaných žádným způsobem nezměnilo. Jedna dotázaná mi k tomu dodala, že více pochopila českou společnost, jak zde fungují vztahy, které porovnávala se Slovenskem. Pan Skalský k této otázce dodává, že celková integrace Slováků do české společnosti probíhá bezproblémově. Uvádí však, že velká část Slováků se vrací nebo migrují dále do jiné země. Dále potvrzuje, že dění ve vlasti sledují, ale že jejich míra pozornosti klesá s časem, který tráví v České republice.

V otázce informovanosti byly dvě dotázané dobře informovány, jedna odpověděla, že informovanost byla malá. Mimo záznam mi pověděla, že to bylo velmi těžké, se tu orientovat, když byla malá holka.

Na otázku, co soudí o rozdělení obou států, mi bylo řečeno, že to byl špatný krok a jedna dotázaná se k tomu nemohla vyjádřit, protože se ekonomikou nezabývá. Samotný fakt potvrdil i pan Skalský, který mi doplnil, že se zmenšil trh i samotný geopolitický význam obou zemí. Avšak srovnával to i s myšlenkou eskalace sporů, které mohly vést do ekonomické části, což se naštěstí nestalo. Oba státy, jak dodal, jsou zdárně v evropských strukturách i v NATO.

Na závěr rozhovoru se zástupci slovenské menšiny jsem se dotazovaných zeptala na osobní identifikaci s českou společností, a zda se cítí jako etnická menšina. Na tuto otázku mi bylo odpovězeno, že se velmi dobře identifikovali s majoritní českou společností a dokonce jedna odpověď zněla, že Českou republiku bere jako druhý domov. Na otázku, zda se cítí, jako etnická menšina mi bylo řečeno, v jednom případě, že ano. Ale druhé dvě dotazované mi řekly, že se necítí jako etnická menšina, že se cítí jako Češi, protože Česká republika nedělá rozdíly mezi cizinci. Když tuto otázku položila panu Skalskému, odpověděl mi, že fakticky ano. Avšak kdybych se ptala přímo na národnostní menšinu, určitě by jejich odpověď byla ano.

Rozhovor s panem Skalským pokračoval ještě v dalších otázkách, které tu v krátkosti shrnu. Ptala jsem se, jakých výsledků dosahuje jeho instituce při práci se slovenskou menšinou. Zde mi bylo řečeno, že se nezaměřují pouze na občany Slovenska, ale na Slováky celkově, bez ohledu na jejich občanství. Naplňují kulturní potřeby, prezentují kulturu a podávají informace v médiích. Slabou stránkou, kterou zmínil, je stále oblast školství. V návaznosti na toto téma jsem se ptala, jaké projekty probíhají pro lepší integraci Slováků do české majoritní společnosti. Zde mi bylo vysvětleno, že zakoupili a zrekonstruovali Slovenský dům v Praze, pořádají kulturní a vzdělávací program, jako Dny slovenské kultury. A také vydávají časopisy a organizují literární soutěže.

Když jsem panu Skalskému položila otázku ohledně problematiky vnímání slovenské menšiny na území České republiky, vzhledem ke všeobecně známé české xenofobii, bylo mi vysvětleno následující tvrzení. Vnímání Slováků je na území České republiky převážně pozitivní, jde totiž o kulturně nejbližší národ a podle průzkumů i dlouhodobě nejoblíbenější. Všechny spory z období společného národa pominuly a dnes se objevují už pouze ojediněle.

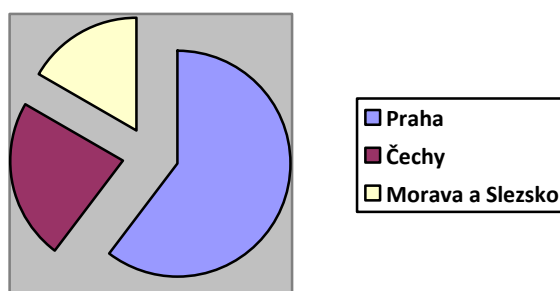
Nakonec rozhovoru jsem se pana Skalského ptala na proměnu identity, a jak si myslí, že je výhled do budoucnosti. Podle něho se identita z hlediska státní příslušnosti určitě mění. Občané Slovenska se totiž často stávají občany České republiky a naštěstí v současnosti mají možnost dvou občanství, což v době samotného rozhovoru ještě nebylo možné. Co se týká národnostní identity, zde mi bylo řečeno, že ji většina Slováků neopustí. Avšak se setkáváme s převažujícími smíšenými manželstvími, kde se identita rychle rozměňuje. Ovšem jinou věcí je, podle pana Skalského, vznik složitějších struktur identit, které se navzájem nevylučují. Jako je to například v jeho případě, kdy se považuje za Slováka, Pražana, Prešovana, ale také za českého občana atd.

3.2 Dotazníková akce

Dotazníková akce byla provedena pod záštitou Obce Slováků a jejích hlavních představitelů. Dotazníky tak byly rozeslány do všech regionálních slovenských obcí po celé České republice. I přes tuto rozsáhlou akci, jsem použila ještě informační zdroje, jako je Facebook a survio, kde jsem díky pomoci přátel svůj dotazník rozeslala. Výsledkem je plně vyplněných 300 dotazníků z celého území České republiky. U dotazníků jsem opomněla v otázce č. 4 uvést možnost, že žádné problémy nebyly. Tento nedostatek jsem vyřešila již v průběhu výzkumu, kdy jsem tuto odpověď do dotazníku zahrнула nebo nechala vepsat jednotlivé respondenty. Abych mohla porovnat, jak se Slovákům v České republice žije, rozdělila jsem vyhodnocení do tří oblastí. První je Praha, pak Čechy a Morava (viz graf č. 1). Vyhodnocení dotazníků se nachází v kapitole 3.3.3. Ukázka vyplněných dotazníků je v příloze č. 9.

Graf č. 1

Oblasti výzkumu

3.2.1 Praha

Oblast Prahy jsem si vybrala z toho důvodu, že se ve všech statistikách uvádí jako samotný kraj a je tak velmi specifická. Dalším důvodem samozřejmě byly rozsáhlé kontakty a také fakt, že ze statistik vyplývá, že v Praze je největší počet Slováků z celé ČR. Celkový počet dotazníků, který se mi po vyplnění vrátil, byl 181.

Dotazníky byly rozdány pomocí Obce Slováků v Praze, internetový portál Survio a sociální síti Facebook. Pro lepší přehlednost výsledků zde uvádím tabulky a grafy s počty odpovědí k jednotlivým otázkám.

Otázka č. 1: Jaký postoj zaujímáte vzhledem ke své původní vlasti? Jaké jsou postoje dalších generací?	
A. Už ji nepovažuji za svou vlast.	6
B. Stále ji mám jako domov, ale zapojil/a jsem se do společnosti v nové vlasti.	139
C. Stále jako domov; nijak se nezapojuji do dění v nové vlasti.	36

Graf č. 2

Na otázku č. 1 většina respondentů odpověděla, že Slovenskou republiku mají stále jako domov, ale zapojují se do české společnosti. Méně dotázaných pak uvedlo, že ji sice mají jako domov, ale do dění v nové společnosti se nijak nezapojují. Nejméně respondentů odpovědělo, že Slovensko už za vlast nepovažují.

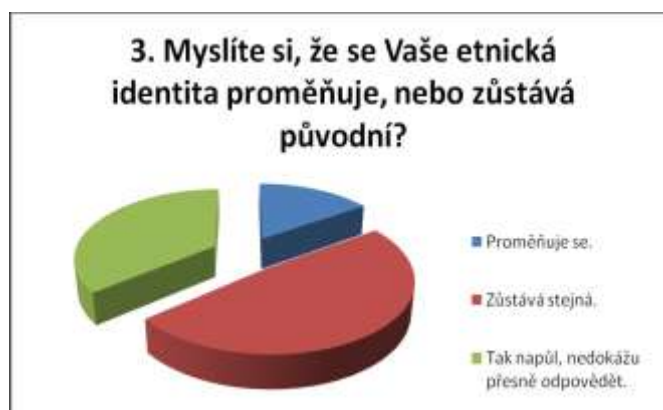
Otázka č. 2: Jak si myslíte, že je vztah mezi Čechy a Slováky vnímán v české společnosti? Jsme vůči občanům Slovenské republiky, tolerantní nebo spíše patříme do skupiny xenofobních národů?	
A. Ano, Češi jsou tolerantní.	78
B. Ne, nejsou xenofobní, ale akceptují nás.	67
C. Češi jsou xenofobní.	36

Graf č. 3

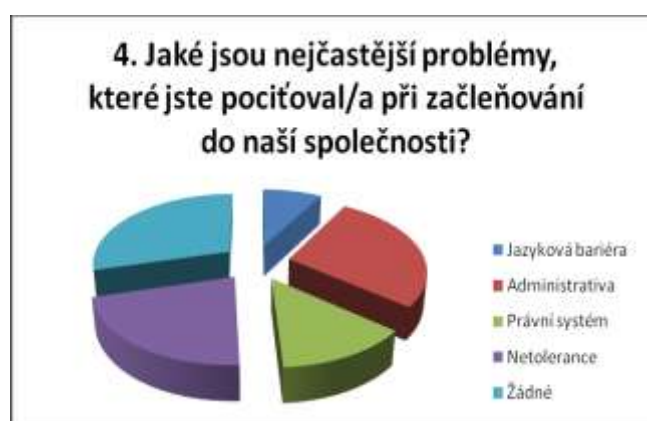
Na otázku č. 2 odpověděla většina dotázaných, že Češi jsou tolerantní, což nasvědčuje i druhá nejčastější odpověď, že Češi akceptují slovenskou menšinu. Bohužel se našly i odpovědi, že jsou Češi xenofobní, jak se uvádí v mnoha příručkách pro migranty směřujících do ČR.

Otázka č. 3: Myslíte si, že se Vaše etnická identita proměňuje, nebo zůstává původní?	
A. Proměňuje se.	28
B. Zůstává stejná.	88
C. Tak napůl, nedokážu přesně odpovědět.	65

Otázka č. 3 ukázala, že vlastní identita slovenského příslušníka zůstává stále stejná. Ovšem objevily se i odpovědi, že je to tak napůl nebo, že se identita proměňuje.

Otázka č. 4: Jaké jsou nejčastější problémy, které jste pocítoval/a při začleňování do naší společnosti?	
A. Jazyková bariéra	15
B. Administrativa	50
C. Právní systém	24
D. Netolerance	39
E. Žádné	53

V otázce č. 4 se ukázalo, že při samotné integraci do české společnosti, neměla slovenská menšina žádný problém, což jsem uvedla jako jednu z hypotéz diplomové práce. Druhou nejčastější odpovědí bylo, že problémy nastaly v oblasti administrativy. Bohužel jsem se setkala i s odpověďmi, že se Slováci setkali s netolerancí.

Otázka č. 5 : Dokážete přijmout ČR za svou vlast nebo se stále cítíte jako cizinci?	
A. Už jsem ji přijal/a.	89
B. Cítím se cizincem.	67
C. Necítím se doma ani tady, ani na Slovensku.	25

Graf č. 6

Otázka č. 5 ukázala, že velká část respondentů již Českou republiku přijala za svou vlast. Ovšem velké procento se tu stále cítí jako cizinec. Nejpřekvapivější byla odpověď, že se necítí doma ani tady, ani na Slovensku. Tato odpověď byla zastoupena celkem 25 odpověďmi ze 181 dotazníků.

Otázka č. 6: Jaká by byla konkurenceschopnost s vyspělejšími státy v EU, kdyby se naše republiky nerozdělily? Vysvětlete odpověď.	
A. Větší.	124
B. Menší.	21
C. Stejná.	36

Otázka č. 6 ukázala, že pokud bychom zůstali se Slovenskem jako jeden stát, byla by naše konkurenceschopnost větší. Tento fakt dokazují i psané odpovědi, kde bylo objasněno, že bychom byli početnější, měli bychom větší geopolitický, ekonomický i kulturní význam. Nemálo odpovědí se objevilo i u odpovědi, která říká, že bychom na tom byli stejně a čtené zastoupení měla i odpověď s možností menší konkurenceschopnosti.

Závěr

Na závěr musím říci, že odpovědi první oblasti, tedy v hlavním městě České republiky – Praze, mě nijak zvlášť nepřekvapily. Tyto odpovědi jsem čekala, jediné, kde jsem byla překvapena, byla netolerance vůči slovenské menšině a že se tu někteří z dotázaných ještě stále cítí být cizincem.

3.2.2 Čechy

Druhou výzkumnou oblastí jsou Čechy bez Prahy. Tuto oblast jsem zařadila z důvodu většího celku a počtu obyvatel a také pro zmapování zbylých krajů. Dotazníky byly rozdány osobně a pomocí Facebooku. Celkový počet dotazníků, který se mi vrátil, byl 69. Pro lepší přehlednost výsledků zde opět uvádím tabulky a grafy s počty respondentů ke každé z otázek.

Otázka č. 1: Jaký postoj zaujímáte vzhledem ke své původní vlasti? Jaké jsou postoje dalších generací?	
A. Už ji nepovažuji za svou vlast.	15
B. Stále ji mám jako domov, ale zapojil/a jsem se do společnosti v nové vlasti.	37

C. Stále jako domov; nijak se nezapojují do dění v nové vlasti.

17

Graf č. 8

Otázka č. 1 ukázala opět stejné odpovědi, jako v případě Prahy. Nejvíce lidí Slovensko vnímá jako svůj domov, ale zapojují se do dění ve společnosti. Téměř shodně vyšly odpovědi, že ji mají jako domov, ale nezapojují se a že už Slovensko nepovažují za svou vlast. Tento fakt může být způsoben dlouhodobým pobytem v České republice a založením rodin.

Otázka č. 2: Jak si myslíte, že je vztah mezi Čechy a Slováky vnímán v české společnosti? Jsme vůči občanům Slovenské republiky, tolerantní nebo spíše patříme do skupiny xenofobních národů?

A. Ano, Češi jsou tolerantní.	45
B. Ne, nejsou xenofobní, ale akceptují nás.	20
C. Češi jsou xenofobní.	4

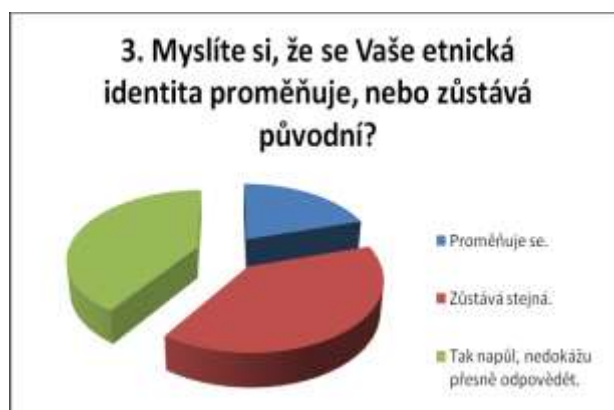
Graf č. 9

V otázce č. 2 se ukázalo, že Češi jsou tolerantní, stejně tak jako v Praze. Mnoho respondentů odpovědělo, že je Češi akceptují. Oproti Praze se zde ukazuje, že nastaly pouze 4 případy, kdy se dotázaní setkali s netolerancí.

Otázka č. 3: Myslíte si, že se Vaše etnická identita proměňuje, nebo zůstává původní?	
A. Proměňuje se.	14
B. Zůstává stejná.	27
C. Tak napůl, nedokážu přesně odpovědět.	28

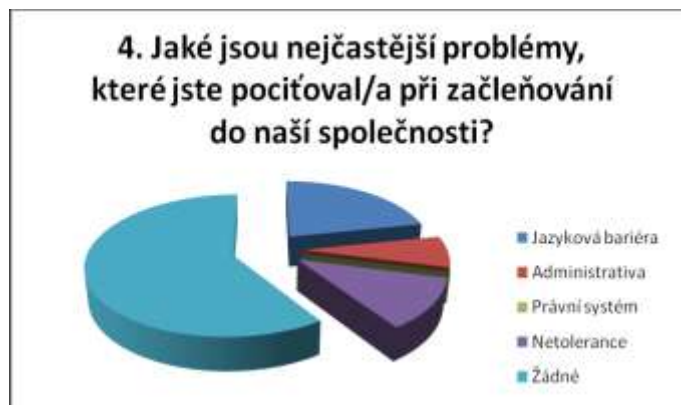
Graf č. 10

V otázce č. 3 se ukázalo, že identita slovenské menšiny zůstává stejná, stále se vnímají jako Slováci a také, že je to tak napůl. Na třetím místě, stejně jako v Praze, skončila odpověď, že se proměňuje.

Otázka č. 4: Jaké jsou nejčastější problémy, které jste pocítoval/a při začleňování do naší společnosti?	
A. Jazyková bariéra	15
B. Administrativa	5
C. Právní systém	0
D. Netolerance	8
E. Žádné	41

Graf č. 11

V otázce č. 4 se ukázalo, že opět Slováci ve většině případů neměli při integraci do české společnosti žádné problémy. Ovšem jako překvapivý závěr byla poměrně často uvedena odpověď jazykové bariéry, což mi přijde velmi nepochopitelné z hlediska blízkosti obou jazyků. Malé procento se objevilo i u odpovědi netolerance a administrativy.

Otázka č. 5: Dokážete přijmout ČR za svou vlast nebo se stále cítíte jako cizinci?	
A. Už jsem ji přijal/a.	44
B. Cítím se cizincem.	18
C. Necítím se doma ani tady, ani na Slovensku.	7

Graf č. 12

V otázce č. 5 se ukázalo, že většina Slováků už Českou republiku přijala, stejně tak tomu bylo i v případě Prahy. Menší procento dotázaných se tu stále cítí jako cizinci a úplně nejméně odpovědí se objevilo u třetí možnosti, tedy, že se necítí doma ani tady, ani na Slovensku.

Otázka č. 6: Jaká by byla konkurenceschopnost s vyspělejšími státy v EU, kdyby se naše republiky nerozdělily? Vysvětlete odpověď.

A. Větší.	36
B. Menší.	14
C. Stejná.	19

Graf č. 13

V otázce č. 6 je vidět, že se opět opakuje názor, že kdybychom zůstali v rámci jednoho státu, byli bychom konkurenceschopnější. V psaných odpovědích se opět objevila otázka ekonomické schopnosti, politické odolnosti a kulturního rozvoje. Avšak velké procento odpovědělo, že by situace byla stejná a neménší procento, že by byla menší.

Závěr:

Na závěr musím konstatovat, že odpovědi z oblasti Čech se shodovali s Prahou, což mě nijak nepřekvapilo. Jediným překvapením pro mě byla poslední otázka o problematice konkurenceschopnosti obou států.

3.2.3 Morava a Slezsko

Poslední oblastí výzkumu je Morava a Slezsko. Tyto dva celky jsem spojila do logického celku, z důvodu, že se většinou uvádí spolu a také v počtu obyvatel, aby mohly početně odpovídat dvěma předchozím. Vzhledem k počtu dotazníků, který se mi vrátil, byl 50. Pro větší přehlednost opět uvádím tabulky a grafy s daty.

Otázka č. 1: Jaký postoj zaujímáte vzhledem ke své původní vlasti? Jaké jsou postoje dalších generací?	
A. Už ji nepovažuji za svou vlast.	0
B. Stále ji mám jako domov, ale zapojil/a jsem se do společnosti v nové vlasti.	39
C. Stále jako domov; nijak se nezapojuji do dění v nové vlasti.	11

Graf č. 14

V otázce č. 1 se ukázalo, opět to samé, jako v předchozích oblastech. Většina Slováků Slovenskou republiku vnímá jako svoji vlast, ale zapojují se do dění v nové vlasti. Menší procento uvedlo, že sice Slovensko vnímají jako svou vlast, ale nijak se do dění v nové vlasti nezapojují.

Otázka č. 2: Jak si myslíte, že je vztah mezi Čechy a Slováky vnímán v české společnosti? Jsme vůči občanům Slovenské republiky, tolerantní nebo spíše patříme do skupiny xenofobních národů?	
A. Ano, Češi jsou tolerantní.	34
B. Ne, nejsou xenofobní, ale akceptují nás.	11
C. Češi jsou xenofobní.	5

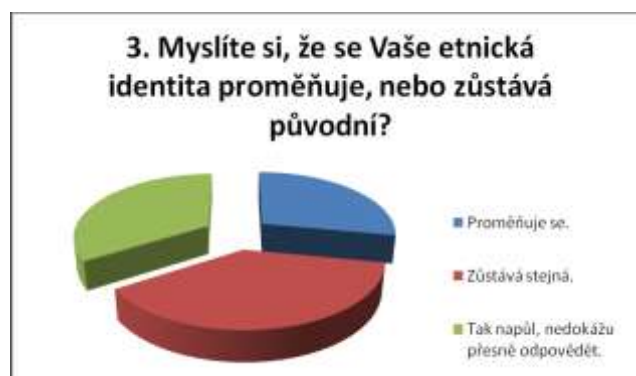
Graf č. 15

Otázka č. 2 ukázala, že Češi jsou vůči Slovákům tolerantní. Stejně tak to bylo i v Praze a v oblasti Čech. Menší část uvedla, že je Češi akceptují. Ovšem zde se objevilo více odpovědí, že jsou Češi xenofobní než v oblasti Čech.

Otázka č. 3: Myslíte si, že se Vaše etnická identita proměňuje, nebo zůstává původní?	
A. Proměňuje se.	14
B. Zůstává stejná.	19
C. Tak napůl, nedokážu přesně odpovědět.	17

Graf č. 16

Otázka č. 3 ukazuje, že identita Slováků opět zůstává stejná, stejně tak tomu bylo v Praze i Čechách. Menší procento je, že je tak napůl a ještě menší, že se proměňuje.

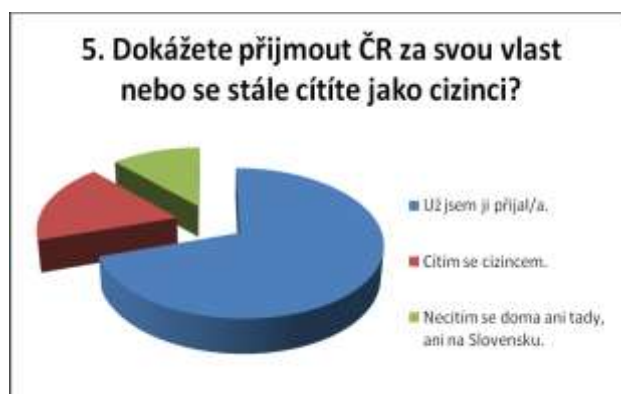
Otázka č. 4: Jaké jsou nejčastější problémy, které jste pocítoval/a při začleňování do naší společnosti?	
A. Jazyková bariéra	10
B. Administrativa	20
C. Právní systém	6
D. Netolerance	7
E. Žádné	7

Graf č. 17

V otázce č. 4 je vidět, že největším problémem při integraci byla administrativa, což je oproti Praze a Čechám změna. Na druhém místě, až překvapivě, skončila jazyková bariéra. Téměř shodně skončily odpovědi jako právní systém, netolerance a žádné.

Otázka č. 5: Dokážete přijmout ČR za svou vlast nebo se stále cítíte jako cizinci?	
A. Už jsem ji přijal/a.	35
B. Cítím se cizincem.	9
C. Necítím se doma ani tady, ani na Slovensku.	6

V otázce č. 5 je vidět, že většina Slováků již Českou republiku přijala za svou vlast. Stejně tak tomu bylo i v případě již sledovaných oblastí Prahy a Čech. Menší procento se cítí být stále cizincem a nejméně odpovědí se objevilo, že se necítí doma ani tady, ani na Slovensku.

Otázka č. 6: Jaká by byla konkurenceschopnost s vyspělejšími státy v EU, kdyby se naše republiky nerozdělily? Vysvětlete odpověď.

A. Větší.	35
B. Menší.	4
C. Stejná.	11

V otázce č. 6 je vidět stejná situace jako v předchozích dvou oblastech. Kdybychom zůstali v rámci jednoho státu, naše konkurence by na poli politickém, ekonomickém, kulturním a jiném byla větší. Menší, ale četné procento dotázaných odpovědělo, že by situace byla stejná. Zbytek, téměř zanedbatelné procento, odpověděl, že by konkurenceschopnost byla menší.

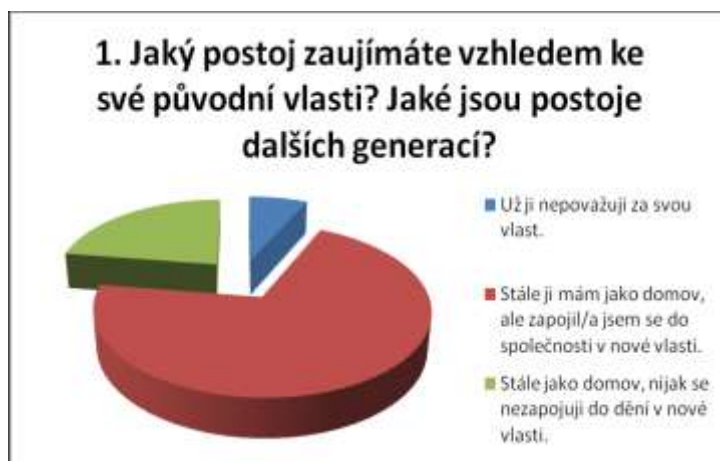
Závěr:

Na závěr musím konstatovat, že odpovědi Moravy a Slezska se velmi podobaly předchozích dvou oblastí. Pouze v rámci problémů při integraci bylo nejčastější odpovědí problematika administrativy. Celkově však musím konstatovat, že odpovědi na jednotlivé otázky dopadly podle mého očekávání. Co se týká netolerance a xenofobie mě výsledek velmi překvapil, proto doufám, jak jsem již výše napsala, že to bylo pouze krátkodobé nebo šlo o nedorozumění.

3.2.3 Výsledky dotazníkové akce

Po provedení dotazníkové akce musím konstatovat následující fakta. Díky Obci Slováků v Praze a kontaktům přes sociální sítě se mi nejvíce dotazníků podařilo získat v Praze. Ostatní dvě oblasti, Čechy a Morava se Slezskem, už byly odkázané spíše na jednoho člověka a osobní přístup. Díky velké vzdálenosti, jako v případě Ostravy či Brna, se mi nepodařilo získat tolik dotazníků, jako tomu bylo v případě Prahy a Čech. Celkově však musím konstatovat, že počet 300 dotazníků byl pro relevantní výzkum a z něho vycházející informace, zcela dostačující.

Graf č. 20

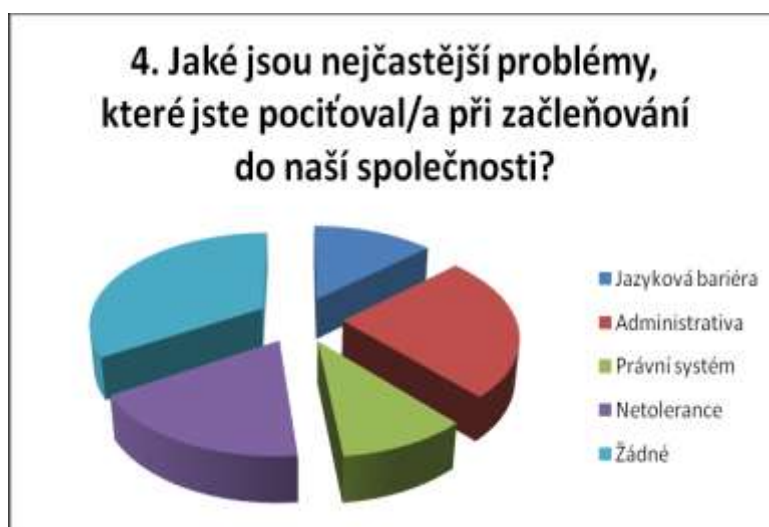
První otázka celkově vyšla tak, že většina dotazovaných z celé České republiky považuje Slovensko republiku za svou vlast, ale již se zapojily do nové společnosti. Velká část ale na druhou stranu Slovenskou republiku považuje za svou vlast, ale nijak se nezapojuje do dění ve společnosti. A zbytek už ji za svou vlast nepovažuje. Pro lepší přehlednost poměrů zde uvádím graf č. 20, který tuto situaci dokazuje.

Druhá otázka vyšla celkově tím způsobem, že Češi jsou považováni za tolerantní vůči občanům Slovenské republiky. Dále si také mnoho respondentů myslí, že Češi nejsou xenofobní, ale akceptují Slováký. Zbytek, i když ne nijak zanedbatelný počet, si myslí, že jsou Češi xenofobní. Tento fakt uvádím na grafu č. 21.

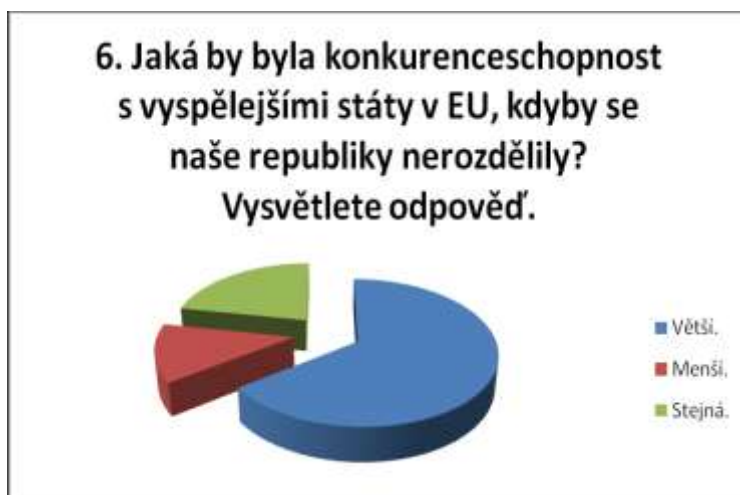
Třetí otázka z průzkumu vyšla tak, že se etnická identita občanů Slovenské republiky neproměňuje, totiž zůstává stejná. Dále se však mnoho respondentů domnívá, že je to tak napůl. Nezanedbatelné množství dotázaných si myslí, že se samozřejmě proměňuje. Tento fakt uvádím na grafu č. 22.

Čtvrtá otázka ukazuje, že většina respondentů při začleňování do české společnosti neměla sebemenší problém. Avšak velké množství dotázaných pocítovalo problémy v oblasti administrativy. V odpovědích se často objevila i netolerance. Dále se dost objevila i problém s jazykovou bariérou a jako poslední vyšla možnost právního systému. Tuto skutečnost uvádím na grafu č. 23.

Pátá otázka ukázala fakt, že většina občanů Slovenské republiky již přijala Českou republiku za svou vlast. Druhou nejčastější odpovědí byl fakt, že se stále cítí jako cizinec a poslední pak, že se necítí doma ani tady, ani na Slovensku. Tento fakt ukazuje graf č. 24.

Poslední, šestá, otázka je důkazem toho, že kdyby oba státy, Česká i Slovenská republika, zůstaly v rámci jednoho státu, byla by konkurenceschopnost mnohem větší, jak z ekonomických, geopolitických, kulturních a mnoha důvodů, jak mi bylo napsáno do psané odpovědi. Ovšem nezanedbatelné množství respondentů odpovědělo, že situace by byla stejná a nejméně dotázaných odpovědělo, že menší. Tento fakt dokazuje graf č. 25.

4. Závěr: návrhy, opatření a doporučení

4.1 Celkové shrnutí do návrhů a doporučení

Vzájemné vztahy mezi Čechy a Slováky je nutné podporovat. V budoucnosti obou států je stále ještě mnoho faktorů, které musí být zanalyzovány. Díky vzájemné kulturní blízkosti mezi Českou a Slovenskou republikou, která trvá již od 7. století, se nesetkáváme s občanskými války, mezinárodními konflikty a nepokoji mezi oběma státy. Kultura má totiž moc formovat tyto vztahy a napomáhat vzájemnému porozumění a toleranci mezi národy. Tento nadstandardní vztah, který je mezi oběma republikami v mnoha směrech, se ještě více prohlubuje ve faktu, že obě republiky jsou členy Evropské unie i NATO, kde v mnoha případech působí společně.¹⁴⁷

Pokud se však na paralelu vztahů mezi oběma státy chceme podívat blíže, musíme vzít v úvahu historické okolnosti, mezi které patří rakouské mocnářství, které se rozpadlo a vytvořilo rakousko-uherské soustátí. Díky tomuto faktu nastala jakási rozpolcenost v příslušnosti k jednomu systému. V česko-slovenských vztazích nebyl společensko-politický moment určován politickým antagonismem a napětím, tak jako tomu bylo například u vztahů mezi Slovenskou republikou a Maďarskem.¹⁴⁸ A tak národnostně osvobozovací boj probíhal zcela na jiném základě. Na Slovensku všechny ovládala idea národní individuality, v Čechách zase vládl liberalismus a sociální zřetel.¹⁴⁹

Celá problematika by zasluhovala větší pozornost, jak na poli akademickém, tak i na poli veřejném. V akademické části nyní vidíme určitý pokrok v podobě nově otevřeného studijního oboru na Filosofické fakultě Karlovy univerzity v Praze, kterým jsou Středoevropská studia.

I přes vynikající vztahy mezi oběma republikami, které panují do dnešních dnů, je nutné se touto problematikou zabývat a předávat ji dalším generacím, které v odkazu kulturní blízkosti, jazykové i historické, budou neustále pokračovat.

---

¹⁴⁷ Srov. BROUČEK, S., et al. *Česko-slovenské vztahy a krajané*, s. 5-6.

¹⁴⁸ Srov. RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R., et al. (2009) *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, s. 45-46.

¹⁴⁹ Srov. BROUČEK, S., et al. *Česko-slovenské vztahy a krajané*, s. 48.

4. 2 Návrhy a opatření

Vzhledem k tomu, že vztahy mezi Čechy a Slováky jsou nesmírně široké téma, je důležité jej chápat jako určitý odkaz minulosti, která nás v každodenním životě stále obklopuje.

Na základě dostupné a prostudované literatury a provedeného výzkumu navrhuji a doporučuji provést opatření, která budou slovenskou kulturu v České republice zachovávat a rozšiřovat. Jako konkrétní opatření doporučuji:

- ❖ Usilovat o udržení kontinuity vzájemných vztahů, jak na poli vědeckém, ekonomickém, ale i kulturním, která bude udržována na principu vzájemné prospěšnosti.
- ❖ Podporovat vydávání časopisů o slovenské kultuře a lidu na území České republiky.
- ❖ Podporovat pořádání kulturních, vzdělávacích a společenských aktivit, které jsou pořádány slovenskými spolky na území České republiky.
- ❖ Podporovat tyto spolky v jejich činnosti se zajištěním finanční podpory.
- ❖ Podporovat rychlejší legislativní proces mezi oběma státy.
- ❖ Prosazovat slovenské programy v českých médiích.
- ❖ Usilovat o zlepšení dostupnosti slovenských knih, novin a časopisů na českém trhu.
- ❖ Podporovat budování slovenské knihovny na území České republiky.
- ❖ Zvýšit informace o obou republikách na území obou států.
- ❖ Podporovat česko-slovenské vysílání v médiích jak na Slovensku, tak i v České republice.
- ❖ Podporovat zachování jazyka obou států
- ❖ Rozvíjet studia Slovakistiky na území České republiky.
- ❖ Zvětšit podporu studentů při studiu vzájemných vztahů a vzájemných výměnných studijních pobytech.
- ❖ Podporovat udržitelnosti slovenské menšiny na území České republiky.

Na závěr si dovoluji připojit další návrhy a otázky pro případné navazující nebo pokračující studium.

- ❖ Prvním návrhem je bezpochyby problematika zaměřená na oblast jazyka a s ním spojené identity. Je velmi důležité si uvědomovat vlastní osobnost a jazyk, kterým

se dorozumíváme, a odlišuje nás od ostatních národů. Proto bych se chtěla věnovat vnímání mateřského jazyka v čase.

- ❖ Druhým návrhem může být studium spolků, které jsou velmi důležité pro život každého cizince, ať už se nachází v jakékoli zemi. Je to určitý stěžejní bod, ke kterému se může neustále vztahovat a má jistotu, že zde potká své krajany.
- ❖ Třetím návrhem může být grantová a jiná podpora těchto spolků z hlediska legislativy a politiky. Bylo by určitě zajímavé, kdyby se vytvořila studie podpory s ohledem na poslední desetiletí a následující období.

Celá práce by byla zakončena osobním výzkumem s příslušníky jednotlivých spolků a s pověřenými osobami, které se zabývají legislativou a podporou těchto spolků. Výzkum by byl dlouhodobý a obsáhl by co nejširší oblasti na výše zmíněná témata.

Na úplný závěr je nutné podotknout, že studium česko-slovenských vztahů není nijak vyčerpané a oblasti výzkumu této problematiky jsou stále široké. Proto se domnívám, že zkoumání této problematiky je nevyčerpatelné a pro další navazující studium bude jedinečným přínosem.

4. 3 Závěrečná vyhodnocení diplomové práce

Jedním z cílů diplomové práce bylo vyhledat příslušníky slovenské menšiny v České republice a pracovníky institucí, kteří se zabývají pomocí a vytvářením kulturních programů pro Slováky, provést s nimi rozhovor a rozeslat dotazníky. Ze získaných údajů jsem provedla analýzu a pokusila se odhalit základní charakteristiky každodenního soužití a vnímání občanů slovenské menšiny. Ze získaných údajů jsem chtěla zjistit základní charakteristiky každého z dotazovaných.

Dotazníky měly sloužit k zjištění těchto charakteristik na území České republiky, a jak se tyto údaje proměňují s místem pobytu. Vzhledem k cílům jsem si stanovila 3 hypotézy, které měly na daný cíl odpovědět.

Při vyhodnocení vlastního výzkumu jsem dospěla k závěrům, že se mezi oběma státy jsou nadstandardní vztahy, které se promítají do každodenního života, jak na poli politickém, tak i apolitickém. Dále jsem dospěla k tomu, že Slováci netvoří žádné enklávy a úspěšně se integrují, v přesnějším významu asimilují do české společnosti bez jakýchkoli problémů.

Tento výsledek rozhovorů mi potvrdila i dotazníková akce, kterou jsem analyzovala v kapitole 3.2 podle logicky vytyčených oblastí a kterou jsem uvedla v kapitole 3.2.1, 3.2.2, a 3.2.3. Celkovou analýzu, kterou jsem sledovala kompletní vnímání vlastní integrace a proměny identity slovenské menšiny na území České republiky, jsem uvedla v kapitole 3.3.3.

Vzhledem k takto získaným výsledkům jsem v kapitole 4. 1 a 4.2 formulovala celkové shrnutí, návrhy a doporučení jako novou myšlenku svého výzkumu a rozvinuly o navrhované doporučení a opatření pro pokračování v případné další práci.

Nyní provedu celkové vyhodnocení diplomové práce z pohledu splnění vytyčených cílů. V úvodu diplomové práce jsem si stanovila tyto tři cíle.

- 1. Provést sběr dostupných dat a vytvořit z nich ucelený soubor informací pro lepší pochopení problematiky.**
- 2. Na základě vlastního výzkumu s příslušníky Slovenské menšiny a představitelem Světového sdružení Slováků v zahraničí zjistit, s jakými problémy se při migraci a následné integraci do společnosti potýkali a jakým způsobem se realizuje kulturní život Slováků v České republice.**
- 3. Zjištěná fakta zformulovat do závěrů a návrhů s výhledem do budoucnosti.**

Ad. 1

Při vlastním studiu dostupných dat jsem zjistila, že česká a slovenská otázka v současném světě není jen akademickou otázkou, ale je aktuální a perspektivní a jde v ní o reálnou pozici a roli ve světě, sebedůvěru i o celkovou kvalitu života obyvatel v obou republikách. Češi a Slováci se v historii rozcházeli i setkávali jako středověká etnika, pak moderní národy, které se navzájem podporují v boji za národní osvobození a emancipaci. Vytvořili společný stát a poté i federaci, aby se nakonec rozdělili na dva suverénní státní útvary.

Důležité však zůstává, že jejich vzájemné vztahy v posledních letech se nikdy nemohly redukovat pouze na oficiální politické elity a správní instituce. Proti působení faktorů, které spojují oba národy, existovalo ovšem i oddělování. Z tohoto důvodu byly česko-slovenské vztahy ovlivňovány specifickými vnitřními vztahy, které byly na základě rozdílného

ekonomického a kulturního rozvoje, rozdílné historické zkušenosti i jiných sociálně kulturních a psychických specifikách.

Současné soužití Čechů se Slováky trvalo podle mezinárodního práva tři čtvrtě století. Je zřejmé, že zkušenost z této doby ovlivnila oba národy a vnesla do jejich života významné inovace, které ovlivňují nejméně tři generace. Toto období tak nebývale ovlivnilo proces vzájemné emancipace mezi nimi. Zákon vzájemnosti se promítal do mnoha jednání. Slováci požadovali, aby Češi rozuměli slovenštině, aby projevovali dělný zájem o slovenské potřeby a styl života. Naopak Češi měli požadavky kulturního, ekonomického a jiného vyrovnání.

Samotná identifikace na území České republiky je proces mnohohrstevnatý a složitý. Ovlivňuje ho mnoho různých faktorů, jako jsou škola, věk, rodina, vzdělání, média, sociálně-ekonomická charakteristika, územní rozložení, média, emocionální stránka osobnosti i životní zkušenosti.

V České republice je silný jazykový, ale i kulturní vliv, ale i přes tento fakt je vzájemná blízkost mezi Čechy a Slováky, ale i dalšími národy, významná. Obecně tedy můžeme konstatovat, že ani pro migranty, kteří jsou kulturně blízcí české společnosti, se není snadné integrovat. Individuální sebeidentifikace se zabývá otázkami jako: Kdo jsem? Kdo k nám patří? Občanství se tak stává klíčovým při vytváření pocitu sounáležitosti.

Vzhledem k těmto faktům se domnívám, že se mi podařilo v diplomové práci shromáždit hostečné množství odborné a relevantní literatury k studiu této problematiky a formulovat shrnutí, která se nacházejí na konci každé kapitoly.

Ad. 2

K posouzení subjektivní stránky každého z dotazovaných na otázku problematiky celé diplomové práce, jsem provedla vlastní výzkum ve mně nejdostupnějších lokalitách, což je Praha a Liberec. Vlastnímu výzkumu předcházelo seznámení se s respondenty a navázání kontaktů. Proto se domnívám, že i přes velmi výstižné a krátké odpovědi, se mi podařilo získat informace a údaje, které mi lépe pomohly proniknout do problematiky identity a integrace slovenské menšiny na území České republiky.

Podařilo se mi tedy ověřit, že všichni dotazovaní mají velmi kladný vztah k České republice, neměli téměř žádné problémy při integraci do české majoritní společnosti. Ale i přes velmi kladný vztah k České republice, stále uchovávají Slovenskou republiku jako svůj domov a rádi se do ní vrací a neustále se o ni zajímají.

Druhou rovinou vlastního terénního výzkumu byla dotazníková akce, která mi pomohla zjistit odpovědi na předem připravené otázky, které se opět týkaly identity a integrace. I zde se mi podařilo ověřit v podstatě stejné odpovědi, jako v osobních rozhovorech.

Poznatky z celého terénního výzkumu jsem využila k praktické realizaci samotného výzkumu, v dalších kapitolách diplomové práce a k přípravě návrhů do budoucna.

Ad. 3

Posledním cílem mé diplomové práce bylo stanovení závěrů a návrhů do budoucnosti. Domnívám se, že zjištěná fakta, zákonitosti, ale i vývojové tendence se mi podařilo formulovat do závěrů, opatření, doporučení a návrhů. Ty je pak možné využít pro další studiu vzájemných vztahů mezi Českou a Slovenskou republikou, které je určitě nutné a zajímavé studovat za podpory široké veřejnosti i akademické obce, jakož i politických instancí.

Domnívám se, že práce může být využita v široké oblasti studia česko-slovenských vztahů na území obou republik. Uvědomuji si, že některé problémy byly vyřešeny pouze částečně, ale rozsah diplomové práce mi nedovoluje širší záběr. Z tohoto důvodu nebylo možné všechny problémy beze zbytku obsáhnout a vyřešit.

Závěrem bych chtěla říci, že jsem vytyčené cíle splnila a potvrdila vytyčené hypotézy diplomové práce, které jsem si na začátku práce stanovila.

5. Resumé

Práce je rozdělena do pěti kapitol. V úvodní kapitole je uvedena problematika přistěhovalectví v České republice a obecné pojetí migrace. Dále se věnuji historickému vývoji vztahů mezi Čechy a Slováky, jejímu formování před první světovou válkou, v období do roku 1989 a období od roku 1989 po současnost.

V druhé kapitole se věnuji pojetí identity u slovenské menšiny, jejímu vývoji, kritice a vlastnímu chápání v současné době, kde jsou poskytnuty základní předpoklady pro zachování vědomí slovenské menšiny.

Třetí kapitolu věnuji typologii integrace na území České republiky. Jsou zde charakterizovány hlavní struktury integrace a rozvíjeny pomocí příkladů pro lepší porozumění zmíněné problematiky.

Čtvrtá kapitola je věnována rozhovorům s příslušníky slovenské menšiny a pracovníkem instituce, která se zabývá pomocí Slovákům a rozvíjení jejich kulturního života na území České republiky. Dále je zde obsažena dotazníková akce ve třech oblastech České republiky, to je Praha, Čechy, Morava a Slezsko. Každá část výzkumu je shrnuta do nejzásadnějších myšlenek a rozdílů mezi jednotlivými oblastmi výzkumu.

Pátá kapitola se zabývá celkovým zformulováním získaných poznatků, zjištěných faktů a vývojových trendů do závěrů, návrhů, opatření a doporučení pro další postup v této problematice s výhledem do budoucnosti.

6. Seznam použitých zdrojů

A. Seznam použité literatury

1. BALVÍN, J. a kol. *Mezinárodní konference: 5. setkání národnostních menšin, 24. setkání Hnutí R*. Praha: Komise rady hl. města Prahy pro oblast národnostních menšin, 2006, s. 469.
2. BÁRTA, M., KOVÁŘ, M., a kolektiv autorů. *Kolaps a regenerace: Cesty civilizací a kultur, Minulost, současnost a budoucnost komplexních společností*, Praha: Academia, 2013, s. 813.
3. BITTNEROVÁ, D. a MORAVCOVÁ M. a kol. *Kdo jsem a kam patřím?*, Praha: SOFIS, 2005, s. 406.
4. BITTNEROVÁ, D., MORAVCOVÁ M. *Etnické komunity: integrace, identita*. Praha: FHS UK, 2011, s. 359.
5. BOURDIEU, P. *Teorie jednání*. Praha: Karolinum, 1998, s. 179.
6. BROUČEK, S., et al. *Česko-slovenské vztahy a krajané*. Praha: Etnologický ústav AV ČR ve spolupráci se Senátem PČR, 2010, s. 119.
7. DRBOHLAV, D., et al. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, s. 207.
8. ERIKSEN, T. H. *Antropologie multikulturních společností*. Praha: Triton, 2007, s. 268.
9. GREENFELD, L. „The Globalization of Nationalism and the Future of the Nation–State“. In: *An international journal of politics, culture and society* 24, 1 (2011): 6.
10. GOSIOROVSKÝ, M. *Češi a Slováci: Historie vzájemných vztahů ve 20. století*. Praha: Horizont, Socialistická akademie ČSSR, 1979, s. 208.

11. KELLER, J. *Úvod do sociologie*, Praha: Sociologické nakladatelství, 2012, s. 204.
12. KLVÁČOVÁ, P. *Biografie a identity cizinců usilujících o integraci do české společnosti, Od samozřejmé nerovnosti k nesamozřejmé rovnosti*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2012, s. 85. ISBN 978-80-86729-79-4.
13. KUČERA, R. a kol. *Identita v českých zemích 19. a 20. století: Hledání a proměny*, Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., 2012, s. 263.
14. KUČEROVÁ, H. *Česko-slovenské vztahy ve 20. letech XX. století: Podle materiálu kulturních publikací*. Ústí nad Orlicí: OFTIS, 2009, s. 190.
15. KUČEROVÁ, S. a kol. *Česká a slovenská otázka v soudobém světě: Naše zájmy a základy naší hodnotové orientace*, Brno: KONVOJ, spol. s r. o., 2004, s. 433.
16. KREJČÍ, O. *Geopolitika středoevropského prostoru: Pohled z Prahy a Bratislavy*, Praha: Professional Publishing, 2010, s. 399.
17. LEHMANNOVÁ, Z., a kol. *Paradigma kultur*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 511.
18. LETTRICH, J. *Dejiny novodobého Slovenska*. Martin: Nadácia Dr. Jozefa Lettricha v spolupráci s Múzeom SNP, 2012, s. 285.
19. LUCKMANN, B. *Sociální konstrukce reality*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 1999, s. 214.
20. LUKÁŠ, R. *Rozdělení Československa: dvacet let poté*. Praha: Mladá fronta a.s, 2013, s. 128.
21. MÜLLER, JR., K. *Češi a občanská společnost: Pojem, problémy, východiska*. Praha: Triton, 2003, s. 271.

22. PETRUCIJOVÁ, J. *Multikulturalismus, kultura, identita*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005, s. 66.
23. POTŮČEK, M. *Capacities of governance in the Czech Republic*. Praha: Matfyzpress, 2008, s. 199.
24. RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R., et al. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, s. 309.
25. REIS, V., KINTNEROVÁ J. *Kultura mezi Čechy a Slováky*. Praha: Academia, 2006, s. 136.
26. RULCOVÁ, S. *Transkulturní komunikace v české praxi – kulturní diverzita v České republice a její výzvy*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2013, s. 74. Bakalářská práce.
27. RYCHLÍK, J. *Češi a Slováci ve 20. století (Česko-slovenské vztahy 1914-1945)*. Bratislava: Academic Electronic Press Bratislava a Ústav T.G.Masaryka, 1997, s. 360.
28. RYCHLÍK, J. *Češi a Slováci ve 20. století: Česko-slovenské vztahy 1945-1992*, Bratislava: Academic DTP pro AEP a Ústav T. G. MASARYKA, 1998, s. 554.
29. SCHEU, H. Ch. *Migrace a kulturní konflikty*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-07-0, s. 322.
30. SOKOLOVÁ, G., HERNOVÁ, Š., ŠRAJEROVÁ, O. *Češi, Slováci a Poláci na Těšínsku a jejich vzájemné vztahy*, Šenov u Ostravy: Tilia, 1997, s. 191.
31. ŠÍŠKOVÁ, T. (ed). *Mensšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001, s. 17-18.
32. TURČAN, V., et al. *Dejiny Slovenska – dátumy, udalosti, osobnosti*, Bratislava: SLOVART, spol. s r. o., 2007, s. 882.

33. URBANOVÁ, M. *Systemy sociální kontroly a právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 156-191.
34. VRANOVSKÝ, P., LIPTÁK P., PROKOP R., ŠRAJEROVÁ, O. *Quo vadis, slovenská menšina?* Praha: Obec Slováků v České republice, 1999, s. 103.
35. VRANOVSKÝ, P. a kol. *Slovenskosť v multikultúrnom svete*, Praha: Obec Slováků v ČR, 2001, s. 115.

B. Seznam internetových zdrojů

1. Ministerstvo vnitra ČR: *Integrace*. [online]. [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/docDetail.aspx?docid=35703&docType=&chnum=2>.
2. Ministerstvo vnitra ČR: *Azyl, migrace, integrace*. [online]. [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>.
3. MultiKulti.sk: *mapujeme fenomén rozmanitosti*. [online]. [cit. 2012-08-12]. Dostupné z: <http://www.multikulti.sk/pojmy/identita.html>.
4. NIETHAMMER, L. (2000) *Kollektiven Identität*. Reinbek: Rowohlt. [online]. [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/download/734/1591>.
5. Obec Slovákov v Českej republike. [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.slovaci.cz/default.aspx?pg=7a36ed05-d8ad-46f0-9619-8d25da2e8a74>.
6. Osobnostní rozvoj pedagoga: *Zvyšování pedagogických kompetencí*. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://osobnostnirozvojpedagoga.cz/moduly/m1/5-1-1-vymezeni-integrace-a-inkluzi-ve-vzdelavacim-procesu.html>.

7.SCS.ABZ.CZ: *Slovník cizích slov*. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/socialni-integrace>.

C. Seznam webových stránek ve tvaru pdf a články

1. BRUBAKER, R., COOPER, F. (2000) *Beyond Identity*. University of California. [online]. [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: http://www.sscnet.ucla.edu/soc/faculty/brubaker/Publications/18_Beyond_Identity.pdf
2. HECKMANN, F. *Integration und integrationspolitik in Deutschland*. (1997) Beitrag zum Internationalen Forum „Migration und Mittelmeer“. [online]. [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: http://www.efms.uni-bamberg.de/pdf/efms_p11.pdf.
3. Soukromá sbírka článků p. Vranovského.
4. ŠRAJEROVÁ, O. *Korene*: červenec – srpen 2001, s. 26.
5. VRANOVSKÝ, P. *Češi a Slováci: vedle sebe a spolu*. Halo noviny: Společnost, ekonomika, politika. 2000.
6. Úřad vlády České republiky: *Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2010*. [online]. [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://www.mezikulturdialog.cz/res/data/017/001965.pdf>.
7. EU 12 země. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/internationalisation_business-rd_country-report_eu12.pdf.
8. ŠULC, M. Slovenská menšina v České republice. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/221149/pedf_b/.

7. Seznam zkratek

ČR	Česká republika
SR	Slovenská republika
VPN	Veřejnost proti násilí
OF	Občanské fórum
EU	Evropská unie
NATO	Severoatlantická aliance
HSLŠ	Hlinkova slovenská ľudová strana

8. Seznam příloh

Příloha č. 1 - Aktualizovaná koncepce integrace cizinců

Příloha č. 2 - Zkrácená verze postupu realizace koncepce integrace cizinců (www.czso.cz)

Příloha č. 3 - Přehled zařízení pro uprchlíky na území České republiky

Příloha č. 4 - Obrázek zařízení pro uprchlíky na území České republiky

Příloha č. 5 - Rozhovor s pracovníkem instituce - pan Mgr. Vladimír Skalský

Příloha č. 6 - Rozhovor s občanem slovenské menšiny - paní Mária D.

Příloha č. 7 - Rozhovor s občanem slovenské menšiny - paní Bronislava K.

Příloha č. 8 - Rozhovor s občanem slovenské menšiny - paní Helena S.

Příloha č. 9 - Příklad vyplněných dotazníků

Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců

Zdroj: Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců, tj. Koncepce integrace cizinců v roce 2005.

Česká republika zaznamenala v průběhu 90. let minulého století značný nárůst počtu cizinců na svém území. Řada z nich se v České republice usadila, a tím se vytvořily nové přistěhovalecké komunity. Česká republika je tak postavena před úkol integrace přistěhovalců do společnosti ve sféře hospodářské, sociální a kulturní a vyřešení otázky jejich politického a právního postavení.

Úkolem Koncepce integrace cizinců na území ČR je reagovat na zvyšující se počet cizinců na území České republiky, kteří zde žijí dlouhodobě nebo trvale, a navrhopat opatření směřující k integraci cizinců, jejichž cílem je *zachování sociální soudržnosti společnosti* a v dlouhodobém horizontu zvyšování politické účasti všech obyvatel na životě společnosti.

V obecné rovině lze *integraci cizinců* vymezit jako **proces, v jehož průběhu dochází ke sjednocování domácího obyvatelstva a přistěhovalců v jednu společnost**. Jedná se o proces dvoustranný, který vyžaduje přizpůsobování ze strany cizinců na straně jedné a vytvoření podmínek pro integraci cizinců v přijímající společnosti na straně druhé.

Koncepce integrace cizinců vymezuje, za jakých hlavních podmínek k integraci cizinců dochází a v návaznosti na toto vymezení navrhuje *integrační opatření*, jejichž účelem je působit jako prevence vzniku ekonomicky, sociálně a kulturně rozdělené společnosti. Předpokladem funkčnosti těchto opatření je nastavení transparentních pravidel, jasně definované očekávání a předvídatelné výhody pro cizince usilující o integraci.

Za účelem navržení adekvátních opatření je nutné vymezit zejména to, na koho jsou integrační opatření zaměřena, tj. *cílovou skupinu*, jaké jsou klíčové *předpoklady integrace cizinců* a jaká je *úloha a nástroje státu a ostatních aktérů* v procesu integrace cizinců.

Cílová skupina. Primárním zájmem státu je usnadnit integraci těm cizincům, kteří na území ČR pobývají, případně hodlají pobývat, dlouhodobě či trvale. Vychází se z předpokladu, že čím déle cizinec na území ČR pobývá, tím pravděpodobnější je, že zde zůstane; úmysl cizince dlouhodobě či trvale zůstat na území ČR lze dále presumovat z účelu pobytu dotčeného cizince.

V obecné rovině jsou za cílovou skupinu považováni *dlouhodobě legálně usazení cizinci, kteří žijí na území České republiky legálně nejméně po dobu jednoho roku*. V rámci tohoto vymezení tak do cílové skupiny spadají cizinci, kterým byl udělen pobyt (tj. trvalý pobyt nebo přechodný pobyt na území na dlouhodobé vízum nebo na povolení k dlouhodobému pobytu) a cizinci, kterým byl udělen azyl.

Do cílové skupiny aktualizované Koncepce integrace cizinců nejsou zahrnuti státní občané členských států Evropské unie a žadatelé o azyl.

Jednotné vymezení cílové skupiny s platností pro veškerá navrhovaná opatření však není účelné. Proto je nezbytné při formulaci jednotlivých opatření obecné vymezení

modifikovat a rozšířit je či zúžit na jednotlivé kategorie cizinců tak, aby bylo možné navržená opatření lépe zacílit, vyhodnotit jejich účinnost a dosáhnout jejich maximální efektivity. Zvláštní důraz je přitom třeba klást na opatření navržená ve vztahu k cizincům, u kterých lze důvodně předpokládat, že budou usilovat o udělení trvalého pobytu, a k cizincům, jejichž přítomnost v České republice je pro stát a společnost v dlouhodobé perspektivě přínosná. Zvýšenou pozornost je zároveň třeba zaměřit na posouzení dopadu navrhovaných opatření z genderového hlediska a z hlediska zájmu rodinného soužití cizinců. Vzhledem k povaze integrace jakožto dvoustranného procesu stanoví aktualizovaná Koncepce integrace cizinců rovněž opatření zaměřená na většinovou společnost.

Předpoklady integrace cizinců. Integrace cizinců je **procesem komplexním**, zasahujícím do mnoha oblastí. Mezi faktory, které ovlivňují proces integrace, existuje úzká provázanost, dochází k prolínání předpokladů a důsledků integrace v jednotlivých segmentech a politika integrace cizinců se tak nutně musí vyrovnat s některými protichůdnými tendencemi. S ohledem na tuto skutečnost je zásadní definovat předpoklady, které jsou z hlediska integrace cizince klíčové, a navrhnout specifická integrační opatření k naplnění těchto předpokladů.

Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců je proto založena na **dvou skupinách opatření**. Jádrem Koncepce integrace cizinců tvoří **cílená specifická opatření**, která jsou definována v návaznosti na vymezení Hlavních faktorů ovlivňujících úspěch integračního procesu a která jsou vytvořena přímo za účelem regulace integračního procesu. Jejich účelem je eliminovat znevýhodnění plynoucí ze skutečnosti, že dotčená osoba je cizincem, tj. zpravidla neovládá jazyk země, hůře se orientuje ve společnosti a na trhu práce a nemá vybudované vazby s členy majoritní společnosti.

Druhou skupinu tvoří taková opatření a postupy, které zohledňují dopady přijímaných či existujících opatření na integraci cizinců při tvorbě a revizi jiných politik a právních úprav (tzv. mainstreaming). Tato opatření můžeme označit za **podpůrná opatření**. Jedná se jak o opatření související s migrací (např. vydávání povolení k pobytu), tak o opatření s migrací nesouvisející (např. přístup cizinců k veřejnému zdravotnímu pojištění).

Obě skupiny opatření se vzájemně doplňují a pouze jejich vhodným nastavením a provázáním lze docílit vytvoření příznivých podmínek pro úspěšný průběh integračního procesu.

Integrace cizinců je procesem značně autonomním. Cílenou politikou státu ji lze ovlivnit a podpořit, ale je nemožné, aby státní moc usměrňovala integrační proces ve všech oblastech. Z tohoto důvodu je důležité **zapojení dalších partnerů** a dalších forem opatření, která přispějí k podpoře individuálního úsilí cizince o integraci do české společnosti, které je klíčem k úspěchu integrace.

Integrace je procesem uskutečňujícím se na místní úrovni. Četnost a kvalita vztahů mezi cizinci a obyvateli obce či kraje je klíčovým faktorem integrace. Existují různé způsoby, kterými mohou **obce a kraje**, v závislosti na místních podmínkách, podpořit vztahy mezi cizinci a státními občany. Zároveň hrají obce a kraje důležitou roli při poskytování zpětné vazby ústředním orgánům o fungování integrační politiky a při informování o situaci a postavení cizinců na daném území a o problémech, na které při procesu integrace cizinců narážejí. Z hlediska efektivního fungování se proto jeví zapojení lokální úrovně do tvorby a realizace politiky integrace cizinců nezbytné.

Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců Společné soužití 2012

USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 4. ledna 2012 č. 6

k Postupu při realizaci aktualizované Koncepci integrace cizinců - Společné soužití

v roce 2012 Ministerstvo vnitra

Č. j.: MV- 129925-2/OAM-2011

V Praze dne 20. 12. 2011

PRO SCHŮZI VLÁDY

Věc: Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Společné soužití v roce 2012

Důvod předložení materiálu:

Obsah: Plnění úkolu uloženého

Předkládá: Jan Kubice, ministr vnitra

Plnění úkolu uloženého ministru vnitra usnesením vlády České republiky č. 99 ze dne 9. února 2011 k aktualizované Koncepci integrace cizinců na území České republiky a k návrhu dalšího postupu v roce 2011

Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Společné soužití v roce 2012

1. CIZINCI V ČR

V důsledku ekonomické krize a jejích dopadů na situaci na trhu práce v České republice dochází v posledních dvou letech k stagnaci celkového počtu cizinců legálně pobývajících na území České republiky. Zatímco až do roku 2008 a zejména v období 2006 – 2008 Česká republika zaznamenávala poměrně vysoké meziroční přírůstky zejména ekonomicky motivované migrace, od roku 2009 se růst nově příchozích cizinců výrazně omezil a poprvé byl ve více než desetiletém období v celkovém počtu cizinců s povoleným pobytem v České republice zaznamenán meziroční pokles. Tento trend přetrvával i v roce 2010 a 2011.

Cílová skupina politiky integrace cizinců k 31. prosinci 2010 čítala celkem 289 203 státních příslušníků třetích zemí (68,0% z celkového počtu 425 301 cizinců s povoleným pobytem na území České republiky). I v roce 2010 obdobně jako v roce předchozím byly počty cizinců z třetích zemí (zejména nově příchozích) výrazně ovlivněny dopady ekonomické krize a s tím spojenými omezenými možnostmi pracovního uplatnění na českém trhu práce. V roce 2010 tak celkový počet cizinců z třetích zemí legálně pobývajících v České republice nadále klesal (meziroční pokles o 6 400 osob) a tento klesající trend pokračoval i v průběhu roku 2011.

Zaznamenaný pokles se týká pouze cizinců pobývajících v České republice přechodně (zejména v důsledku nízkého počtu nově příchozích). Naopak v kategorii trvalého pobytu je nadále vykazován rostoucí trend. Podíl občanů třetích zemí žijících v České republice trvale se zvyšuje, na konci roku 2010 jich byla téměř polovina (45,7%, 132 153 osob). Početně nejvýznamnější skupiny cizinců z třetích zemí pobývajících v České republice se dlouhodobě nemění. Cílová skupina integrace cizinců je z více než tří čtvrtin tvořena občany pouze 3 zemí, a to Ukrajiny (124 339 osob na konci roku 2010), Vietnamu (60 301) a Ruské federace (31 939). Ostatní státní příslušnosti následují s výraznějším odstupem: Moldavsko (8 872), USA (6 074) a Mongolsko (5 576).

Ačkoliv dochází ke stagnaci v oblasti nově příchozích cizinců, otázka integrace cizinců již na území pobývajících stále nabývá na důležitosti. Právě důsledky ekonomické krize a s tím související opatření, která mají dopad na celou společnost, ukazují, že je nadále nutné prohlubovat aktivní integrační politiku, tak aby nedocházelo k sociálnímu napětí a aby sami cizinci byli schopni reagovat adekvátně na změny ve společnosti. Stejně jako v roce 2008 i nyní se začínají projevovat hlouběji některé negativní tendence ve vztahu majority ke skupině cizinců, kterým je nutné včas zabránit.

V roce 2005 ČR evidovala celkem 278 312 cizinců s povoleným pobytem, během následujících 3 let počet cizinců vzrostl téměř o 160 tisíc a na konci roku 2008 dosáhl počtu 438 301 osob (z toho se jednalo o 265 374 osob s přechodným pobytem a 172 927 osob s trvalým pobytem). K 31. 12. 2010 v České republice legálně pobývalo celkem 425 301 cizinců, z toho 235 339 přechodně a 189 962 trvale.

2. ÚVOD

Tento materiál vychází z vládou schválené aktualizované Koncepcí integrace cizinců z ledna 2011. Tento materiál reagoval na Programové prohlášení vlády, které jasně definuje nutnost propojení imigrační a integrační politiky a stanoví, že úspěšná integrace je podmínkou efektivní imigrace. Během posledního roku se podařilo již realizovat mnohé aktivity, nicméně je nutné tyto aktivity nadále prohlubovat, intenzifikovat a zejména hledat nové formy a nové nástroje, které by byly v oblasti aktivní integrační politiky použitelné a zejména efektivní, a to nejen ve vztahu k rozpočtové odpovědnosti, ale zejména ve vztahu k realizaci vytyčených cílů.

Cílem Postupu při realizaci aktualizované Koncepcí integrace cizinců – Společné soužití (dále jen „Postup“) v roce 2012 je navrhnout konkrétní opatření, kterými příslušné rezorty odpovědné za realizaci integrační politiky v průběhu roku 2012 podpoří úspěšnou integraci cizinců v České republice. Postup zároveň předpokládá intenzivní spolupráci na realizaci integrační politiky zejména s nestátními neziskovými organizacemi, regionálními Centry na podporu integrace cizinců, samosprávami a dalšími subjekty. Postup vychází z analýzy aktuální situace a problémů identifikovaných v oblasti integrace cizinců a konkrétně rozpracovává záměry politiky integrace cizinců definované v aktualizované Koncepci integrace cizinců – Společné soužití

Postup předpokládá, že politika integrace cizinců bude i nadále spočívat především na principech:

- efektivity integračních opatření i vynaložených finančních prostředků;
- jasných a uchopitelných výsledků všech integračních aktivit;
- dostupnosti a adresnosti integračních opatření;
- podpory rozvoje občanské společnosti a praktické spolupráce všech, kdo mohou přispět k úspěšnému průběhu integrace;
- podpory implementace integrační politiky na regionální a lokální úrovni (další rozvoj systému Center na podporu integrace cizinců, přímá spolupráce s obcemi).

3. CÍLE INTEGRAČNÍ POLITIKY

Politika integrace cizinců je komplementární součástí politiky legální migrace; imigrace může být bezproblémová pouze tehdy, pokud na ni přímo navazují integrační opatření, která cizincům napomohou začlenit se do společnosti. Úspěšná integrace je přímo odvislá od prospěšné imigrace.

Integrace je obousměrný proces, do kterého vstupují jak cizinci, tak majoritní společnost. Záměrem veškerých integračních opatření je docílit oboustranně přínosného soužití nově příchozích i obyvatelstva přijímající země. Integrační politika musí flexibilně reagovat na nové skutečnosti a potřeby, a to jak cizinců, tak i české společnosti, a posilovat vědomí vzájemné propojenosti migrace a integrace se sociálními, kulturními, ekonomickými a politickými aspekty života společnosti.

Usnesení vlády ze dne 9. února 2011 č. 99 k aktualizované Koncepci integrace cizinců na území České republiky a k návrhu dalšího postupu v roce 2011. Úkolem společnosti ČR je vytvářet cizincům podmínky pro jejich začlenění do společnosti včetně ochrany před diskriminací a dalšími negativními jevy, a integraci cizinců napomáhat. Ze strany cizinců předpokládá integrace vůli zapojit se do společnosti, dodržovat zákony a respektovat hodnoty přijímající země i Evropské unie.

Cílem integrace je dosáhnout nekonfliktního a oboustranně uspokojivého společného soužití, vzájemného poznání a porozumění mezi cizinci i společností, ve které žijí, umožnit cizincům, aby byli schopni důstojného života během svého pobytu v České republice. Cílem všech aktivit integrační politiky je předcházet vytváření uzavřených komunit imigrantů, společenské izolaci a sociálnímu vyloučení cizinců.

4. CÍLOVÁ SKUPINA INTEGRACE

Základní cílovou skupinou politiky integrace cizinců jsou občané třetích zemí (tj. zemí mimo Evropskou unii) pobývajících legálně na území České republiky, ve výjimečných krizových případech se mohou do cílové skupiny zahrnout i občané zemí Evropské unie. Do cílové skupiny Koncepce integrace cizinců nepatří žadatelé o mezinárodní ochranu či osoby, jimž byla mezinárodní ochrana udělena. Cílovou skupinou integrace je i majoritní společnost. Integrační opatření se zaměří především na dlouhodobě či trvale pobývajících cizince, ale vybraná opatření se budou vztahovat také na nově příchozí cizince se záměrem umožnit jim po příjezdu do České republiky základní orientaci v hostitelské zemi. Specifická opatření se zaměří i na informovanost cizinců v předmigračním období v zemi původu.

Zvláštní pozornost bude nezbytně věnována integraci cizinců ve zranitelném postavení, tedy druhé generaci cizinců – dětí a mládeže, ženám – cizinkám, a to nejen ženám zapojeným do trhu práce, ale zejména ženám v domácnosti, s důrazem na opatření umožňující jejich účast na integračních aktivitách. Integrace se zaměří také na integraci rodin cizinců.

5. PRIORITY INTEGRACE CIZINCŮ

Realizace aktualizované Koncepce integrace cizinců bude i nadále zacílena do čtyř klíčových oblastí integrace cizinců – znalost češtiny, ekonomická soběstačnost, orientace ve společnosti a vztahy mezi komunitami.

a) Znalost českého jazyka cizinců

Znalost češtiny je nezbytná pro začlenění do společnosti a rozvoj vzájemných vztahů mezi cizinci a většinovou společností; je klíčovým faktorem pro získání vzdělání a kvalifikace, umožnění přístupu na trh práce a pro sociální i ekonomickou soběstačnost cizinců na základě principu rovných příležitostí.

- děti cizinci:

Zásadním úkolem integrace je zajištění rovných příležitostí dětí - cizinců ve vzdělávání. Znalost českého jazyka je podmínkou úspěšného absolvování školní docházky dětí-cizinců ze třetích zemí i získání dalšího vzdělání, zaměstnání a kariérního růstu.

Pojmem „cizinec“ se rozumí jak cizinci, tak cizinky. Pod pojmem „občané EU“ se rozumí občané členských zemí Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska.

Integrace azylantů je zajišťována prostřednictvím Státního integračního programu. Bezproblémové zvládnutí školní docházky dětí-cizinců je nezbytné v rámci dotací podpořit službami pedagogických asistentů, posílením komunikace školy s rodiči žáků a mimoškolními integračními aktivitami.

Návrhy opatření (MŠMT):

V souvislosti s novelou školského zákona informovat adresně ředitele škol i krajské úřady o rozšíření ustanovení § 20 tohoto zákona, zejména pak o skutečnosti, že také žáci – cizinci z třetích zemí mají právo na bezplatnou přípravu k jejich začlenění do základního vzdělání, zahrnující výuku českého jazyka přizpůsobenou potřebám těchto žáků (odst. 5 písm. a), a to do 1 měsíce od nabytí účinnosti této novely; dále pak seznámit ředitele škol a krajské úřady s prováděcím právním předpisem stanovujícím formu, obsah a organizaci bezplatné přípravy podle odst. 5 písm. a), v termínu do 1 měsíce od nabytí účinnosti tohoto předpisu;

Zajistit podporu výuky českého jazyka nad rámec běžné výuky ve školách pro děti cizince z třetích zemí v předškolním a základním vzdělávání a umožnit školám zajistit působení pedagogických asistentů pro žáky-cizince prostřednictvím rozvojového a dotačního programu MŠMT případně dalších finančních zdrojů nejpozději do 30. června 2012;

Realizovat cílenou informační kampaň, seznamující ředitele škol, odbornou veřejnost a rodiče žáků - cizinců s vyhláškou č.147/2011 Sb. 7, která umožňuje poskytovat žákům znevýhodněným nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka individuální podporu a využívat individuálního vzdělávacího plánu a služeb asistenta pedagoga; - v zájmu zajištění systematické podpory integrace žáků - cizinců informovat ředitele škol s dostatečným předstihem o dotačních programech, které bude MŠMT vyhlašovat;

- zaměřit se v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků na vzdělávání učitelů českého jazyka jako cizího jazyka a na zvyšování sociokulturních kompetencí pedagogických pracovníků pro práci s žáky cizinci, a to zejména ve školách s vyšším počtem cizinců;

Do 30. listopadu 2012 iniciovat a podpořit vytvoření a vydání výukových materiálů a učebnic českého jazyka jako cizího jazyka vhodných pro výuku dětí ze třetích zemí, a doporučit je ředitelům škol.

- dospělí cizinci:

Znalost českého jazyka představuje hlavní předpoklad úspěšné integrace. Zájem cizinců o znalost českého jazyka je mimo jiné motivována povinností prokazování znalosti češtiny (na úrovni A1) jako jedné z podmínek pro získání povolení k trvalému pobytu. Cílem integrační politiky je zajistit co nejširší regionální dostupnost kurzů češtiny pro dospělé cizince, a to pro různé stupně pokročilosti včetně kurzů profesního jazyka. Nabídku jazykových kurzů je nutno doplnit i alternativními možnostmi výuky češtiny.

Novela zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším, odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) ve znění pozdějších předpisů. Vyhláška č. 147 ze dne 25. května 2011, kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se

speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných – viz. Zejména čl. I § 1 odst. 2 a odst. 6, dále §7 odst. 1 ad. Kurzy budou poskytovány v rámci regionálních Center na podporu integrace cizinců, dále v rámci projektů místních samospráv, nevládních neziskových organizací a dalších subjektů, např. škol, úřadů práce v rámci rekvalifikace, kurzy češtiny zaměřené na výkon povolání ve spolupráci se zaměstnavateli atd. Návrhy opatření:

- v rámci výzev ke globálnímu grantu vyhledávaných v rámci OP LZZ bude nadále možnost ze strany oprávněných žadatelů předložit grantové projekty, v nichž bude možné v souvislosti se vzdělávacími a rekvalifikačními aktivitami určenými pro cizince, kteří splňují podmínky příslušné cílové skupiny dané oblasti podpory, podpořit i výuku českého jazyka za účelem zvýšení zaměstnatelnosti a uplatnění na trhu práce (MPSV).
- prostřednictvím dotačních řízení a/nebo výzev v rámci fondů Evropské unie nejpozději do 1. prosince 2012 umožnit rozšíření nabídky kurzů češtiny pro dospělé cizince pro různé stupně pokročilosti, a to i nad úroveň A1 požadovanou pro trvalý pobyt (MV);
- prostřednictvím dotačních řízení a/nebo výzev v rámci fondů Evropské unie nejpozději do 31. prosince 2012 zpracovat webové stránky umožňující samostudium češtiny jako cizího jazyka (MŠMT);
- do 30. září 2012 zpracovat analýzu alternativních možností výuky, např. e-learningový kurz češtiny, audio-učebnice pro samouky apod. (MŠMT);
- v průběhu roku 2012 podporovat poskytování kurzů češtiny úřady práce v rámci rekvalifikace (MPSV);
- průběžně sledovat efektivitu dosud realizované výuky češtiny v rámci rekvalifikačních kurzů, a do 30. listopadu 2012 provést analýzu míry využívání této výuky, zejména co do počtu zúčastněných (MPSV);
- průběžně pokračovat v informační kampani k povinnosti složit zkoušku z češtiny pro účely trvalého pobytu, včetně aktualizace webových stránek www.cestina-procizince.cz (MV, MŠMT);
- průběžně zajišťovat propagaci formátu zkoušky pro účely trvalého pobytu mezi cizinci, včetně pořádání školení k formátu této zkoušky pro učitele kurzů českého jazyka pro cizince (MŠMT).

b) Ekonomická soběstačnost

Jedním z předpokladů ekonomické soběstačnosti cizinců je informovanost cizinců o jejich právech a povinnostech stejně jako o podmínkách zaměstnávání a podnikání v České republice, která může významně napomoci k samostatnosti cizinců a k omezení míry jejich manipulovatelnosti, případně závislosti na zprostředkovatelích. Opatření by proto měla směřovat k posílení nástrojů pro přístup cizinců na trh práce a jejich schopnost na trhu práce setrvat, zajištění ochrany cizinců před diskriminací a zneužíváním. Je nezbytné důsledně monitorovat vývoj situace a postavení cizinců a na zjištěné problémy a bariéry bezprostředně reagovat, odstraňovat nejen bariéry integrace, ale i bariéry přístupu k integračním službám.

Návrhy opatření:

- prostřednictvím dotačních řízení a/nebo výzev v rámci fondů Evropské unie nejpozději do 30. září 2012 umožnit podporu aktivního vyhledávání cizinců v jejich přirozeném prostředí prostřednictvím terénní sociální práce (streetwork), poskytující první informační podporu pro cizince (MV, MPSV);
- prostřednictvím dotačních řízení a/nebo výzev v rámci fondů Evropské unie nejpozději do 30. září 2012 umožnit zajištění návaznosti sociálních služeb a aktivit – terénní i ambulantní sociální služby, poradenství, asistenci atd., a koordinovat systematický přístup cizinců

k dalším subjektům (úřady, NNO atd.), které jim poskytnou pomoc při řešení konkrétních problémů (MV, MPSV);

- prostřednictvím dotačních řízení a/nebo výzev v rámci fondů Evropské unie zajistit pilotní ověření a následnou evaluaci metodiky terénní práce (streetwork) v prostředí cizinců v praxi s cílem zajistit co nejširší dostupnost integračních služeb cizincům a jejich informovanost a vyškolení pracovníků NNO, regionálních Center na podporu integrace cizinců případně dalších subjektů v terénní práci dle této metodiky (MV, MPSV);
- průběžně důsledně monitorovat vývoj situace a postavení cizinců v jednotlivých regionech a lokalitách s cílem efektivně řešit vznikající problémy (MV).

c) Orientace cizince ve společnosti – informovanost cizinců

Prospěšnost migrace přímo závisí na úspěšnosti integrace. Základem integrace je zajištění plné informovanosti cizinců ve všech fázích jejich pobytu v České republice. Pro včasné zapojení do společnosti, stejně jako pro předcházení jejich závislosti na zprostředkovatelích, je nezbytné pomoci cizincům orientovat se v novém prostředí, seznámit je s jejich právy i povinnostmi, s místními poměry a zvyklostmi, s řešením svých záležitostí a každodenních situací. Cílem je podpora sociální soběstačnosti cizinců a snížení míry jejich zranitelnosti.

Orientace cizince v hostitelské společnosti bude zajišťována zejména prostřednictvím adaptačně - integračních kurzů; jejich zaměření a rozsah budou diferencovány podle délky a účelu pobytu cizince na území České republiky.

- adaptačně – integrační kurzy pro nově příchozí cizince (tzv. uvítací kurzy - cca do 1 roku pobytu) se zaměří na základní a praktické informace nezbytné pro orientaci ve společnosti a v každodenním životě, seznámení se základními právy a povinnostmi včetně oblasti zdravotní péče, s hodnotami zdejší společnosti - se zásadami demokracie, rovnosti žen a mužů, důstojnosti lidské bytosti a ochrany lidských práv. Kurz bude doplněn filmem obsahujícím základní informace o ČR. Tyto kurzy budou krátké, časově dostupné, srozumitelné. Informace budou podávány v češtině a zároveň tlumočeny do jazyka srozumitelného cizincům (min. v 5 jazycích).

- kurzy pro cizince s dlouhodobým či trvalým pobytem budou směřovány k poznání hodnot společnosti v České republice resp. v Evropské unii, na hlubší orientaci cizince ve společenském, právním institucionálním, kulturním a politickém prostředí v ČR (historie státu, právní řád, politické uspořádání státu, kulturní odlišnosti apod.). Budou zaměřeny i na řešení aktuálních potřeb a praktických problémů cizinců, včetně přístupu ke zdravotní péči. Tyto kurzy budou vedeny v češtině, ať již samostatně nebo jako součást prohlubující výuky českého jazyka, spolu s odkazy na zdroje příslušných informací.

- předodjezdové informace budou poskytovány potenciálním imigrantům již v předodjezdovém období v zemi původu. Bude se jednat o základní informace o podmínkách pobytu cizinců v České republice s upozorněním na případná rizika spojená s nedodržením zákonů, včetně kontaktů na úřady a organizace a webové portály podporující integraci cizinců. Informace budou poskytovány v jazyce migrantů.

Návrhy opatření:

- do 31. prosince 2012 zpracovat informační materiály pro předmigrační přípravu cizinců (předodjezdové informační minimum) a zajistit distribuci těchto informací (MV ve spolupráci s MZ a MZV);
- do 30. června 2012 zpracovat metodiku adaptačně-integračních kurzů pro cizince (tzv. uvítacích kurzů) a do 31. prosince 2012 ji pilotně ověřit v kurzech pro nově příchozí

cizince na základě jejich dobrovolné účasti a následně metodiku evaluovat (MV ve spolupráci s MZ a MPSV);

- propojit webové portály www.imigracniportal.cz s webovým portálem ministerstva zdravotnictví s informacemi pro cizince o poskytování zdravotní péče v České republice (MV ve spolupráci s MZ)

- pro asistenci cizincům při vyřizování pobytových záležitostí: do 31. prosince 2012 zpracovat instruktážní film názorně objasňující procedury a postupy při vyřizování pobytových záležitostí;

o prostřednictvím dotačních řízení zajistit asistenci cizincům při vyřizování pobytových náležitostí na pracovištích Odboru azylové a migrační politiky (MV);

- průběžně zveřejňovat na webu www.cizinci.cz nabídku již zpracovaných informačních materiálů pro socio-kulturní orientaci ve společnosti (MV ve spolupráci MPSV);

- průběžně aktualizovat web www.imigracniportal.cz (aneb www.mvcr.cz/cizinci), tak aby byly dostupné aktuální informace o pobytové agendě.

d) Vzájemné vztahy cizinců a majoritní společnosti

Jedním z cílů politiky integrace cizinců je podporovat harmonické bezkonfliktní soužití mezi cizinci a většinovou společností, zachování sociální soudržnosti v zemi stejně jako zabránění izolaci či sociálnímu vyloučení cizinců a z toho plynoucích konfliktů. Komunikace mezi cizinci a majoritním prostředím, navazování vzájemných kontaktů a vedení dialogu je nezbytné pro vzájemné porozumění a začlenění do společnosti.

Je třeba opakovaně zdůraznit, že integrace je oboustranným procesem, který musí být založen na vůli k integraci a na vzájemném přínosu pro obě strany. V této souvislosti je třeba podporovat otevřenost společnosti, toleranci, vzájemnou komunikaci a aktivity propojující obě strany – tedy cizince i majoritu. Důležité je zapojovat nové subjekty (např. školy, kulturní či sportovní kluby, mateřská a rodinná centra, občanské aktivity) do vzájemných kontaktů mezi cizinci a majoritou s důrazem na druhou generaci cizinců – děti a mládež, a na zranitelné skupiny cizinců.

Důležitá je informovanost majoritní společnosti o reálné situaci a problémech cizinců žijících v ČR, stejně jako poznání odlišné kultury, tradic a životních postojů cizinců, překonávání komunikačních bariér i ze strany majority, a to při respektování odlišností 12 cizinců. Jenom vzájemné porozumění a respekt, při vědomí oboustranné prospěšnosti a potřebnosti integrace, může předejít vzniku či eskalaci problémů ve vzájemných vztazích.

Návrhy opatření:

- prostřednictvím dotačních řízení a/nebo výzev v rámci fondů Evropské unie nejpozději do prosince 2012 podpořit pořádání formálních i neformálních společných aktivit, zapojování cizinců do aktivit majority (kulturních, sportovních, společenských) i účast majority na akcích pořádaných cizinci (MV, MK, MŠMT);

- prostřednictvím dotačních řízení a/nebo výzev v rámci fondů Evropské unie nejpozději do prosince 2012 s využitím dotací ze státního rozpočtu/zdrojů EU podporovat realistickou a vyváženou mediální prezentaci postavení cizinců v ČR vč. zapojení veřejnoprávní TV (MV).

6. INTEGRACE NA LOKÁLNÍ A REGIONÁLNÍ ÚROVNI

Vzhledem ke skutečnosti, že integrace cizinců probíhá v první řadě v místech pobytu a pracovních aktivit cizince, je ke zvýšení efektivity integračních opatření nezbytné podporovat

a posilovat integraci na regionální a lokální úrovni. Aktivní role místní a regionální samosprávy je pro začlenění cizinců i bezkonfliktní soužití ve společnosti nezbytným předpokladem.

V rámci krajů jsou důležitým nástrojem integrace cizinců regionální Centra na podporu integrace cizinců, která musí být především plnohodnotným partnerem správních úřadů. Je důležité, aby kraje dokázaly využít synergie s činností těchto Center k podpoře začleňování cizinců a k zajištění nekonfliktního soužití obyvatel kraje.

Na lokální úrovni se osvědčují komplexní integrační (emergentní) projekty samospráv obcí realizované ve spolupráci s ministerstvem vnitra, které mají být zacíleny na konkrétní a aktuální problémy samosprávy, včetně formulace návrhů řešení a jejich následné realizace.

Návrhy opatření:

- průběžně spolupracovat s představiteli měst a obcí resp. městských částí a prostřednictvím dotačních řízení a/nebo výzev v rámci fondů Evropské unie podpořit integraci cizinců na místní úrovni (MV);
- nadále průběžně podporovat činnost a rozvoj Center na podporu integrace cizinců a provázanost jejich činnosti s dalšími organizacemi včetně nestátních neziskových organizací a s úřady v regionu, tak aby byly naplňovány cíle integrace na regionální úrovni (MV);
- průběžně prostřednictvím výzev v rámci fondů Evropské unie podpořit rozšíření sítě regionálních Center na podporu integrace cizinců (MV).

7. DALŠÍ OPATŘENÍ K PODPOŘE INTEGRACE CIZINCŮ

V souladu s výše popsanými cíli a prioritami bude kladen důraz i na realizaci dalších opatření, která mají přispět k efektivní a komplexní integrační politice České republiky. Jedná se zejména o opatření, zaměřená na:

a) Informovanost cizinců (MV, MPSV, MPO, MMR, MZ, MK):

- průběžně zvyšovat informovanost cizinců i dalších aktérů v procesu integrace, včetně většinové společnosti, a to mj. i s využitím prostředků EU;
- průběžně zajišťovat aktualizaci informačních materiálů pro cizince a přístup k informacím pro cizince v rámci státní správy a samosprávy, včetně využívání různých jazykových mutací;
- informace pro cizince zveřejňovat na internetových stránkách zřetelně s odkazem na úvodní stránce tak, aby byly snadno vyhledatelné;
- neodkladně zveřejňovat informace o změnách týkajících se cizinců, které vyplnou z legislativních změn - zákonů, předpisů či vyhlášek.

b) Prohlubování odborných kompetencí:

- průběžně zajišťovat vzdělávací semináře pro pracovníky regionálních Center na podporu integrace cizinců případně pro pracovníky nevládních neziskových organizací poskytujících cizincům sociálně-právní poradenství (MV);
- průběžně zajišťovat zvyšování interkulturních, sociokulturních a odborných kompetencí pracovníků jednotlivých rezortů a dalších subjektů řešících záležitosti cizinců včetně zaměření na jejich přípravu pro kontakt s cizinci a pro jejich působení v komunitách cizinců, prostřednictvím systematického a průběžného odborného vzdělávání. Tento úkol se týká všech rezortů zapojených do realizace Koncepce integrace cizinců, zejména pak těchto oblastí:
  - oblast zdravotnictví – příprava zdravotnického personálu (MZ);
  - oblast školství – vzdělávání pedagogického personálu pro výuku dětí-cizinců i práci s nimi (MŠMT);
  - oblast sociální práce a služeb – odborné vyškolení příslušných pracovníků (včetně terénních), kteří pracují s cizinci, a to i pro práci v přirozeném prostředí cizinců (MPSV);
  - oblast živnostenského podnikání cizinců (MPO);

- oblast pobytu cizinců (MV, PČR).

c) Přístup cizinců ke zdravotní péči:

- v souladu s předložením věcného záměru nové právní úpravy pobytu cizinců nastavit a jasně definovat nastavení systému zdravotní péče pro cizince (MV, MZ, MF) - prostřednictvím dotačních řízení a/nebo výzev v rámci fondů Evropské unie nejpozději do 31. prosince 2012 informovat zdravotnickou veřejnost o zdravotních komunikačních jazykových kartách (pro komunikaci s pacienty-cizinci), spolupracovat při jejich aktualizaci a vytváření nových karet pro další lékařské obory a zajistit distribuci zdravotních komunikačních jazykových karet vybraným zdravotnickým zařízením ve spolupráci se zdravotními odbory krajských úřadů (MZ).

8. STATISTIKA

- do 31. března 2012 zpracovat aktualizovanou publikaci Cizinci v České republice, která bude obsahovat statistická data týkající se jednotlivých oblastí života cizinců na území České republiky (Český statistický úřad);
- zajistit a průběžně publikovat relevantní statistické údaje týkající se cizinců na území České republiky (Český statistický úřad, MV, MPSV, MŠMT, MPO, MMR, MZ).

Vzhledem k tomu, že většina cizinců nemá přístup k internetu, je nutno informace poskytovat nejen prostřednictvím webových stránek, ale i tištěných informací v rámci odborných seminářů pro cizince, sociálně-právního poradenství a dalších aktivit.

9. KOORDINACE

Do realizace Koncepce integrace cizinců je zapojena řada rezortů (ministerstvo vnitra, práce a sociálních věcí, školství, mládeže a tělovýchovy, financí, průmyslu a obchodu, pro místní rozvoj, zdravotnictví, kultury). Koordinací realizace Koncepce integrace cizinců je pověřeno Ministerstvo vnitra, každé z ministerstev je však odpovědné za realizaci politiky integrace v rozsahu své gesce; je proto nezbytné dávat důraz na koordinaci a komunikaci v rámci ministerstev, zajistit vzájemnou informovanost a provázanost činnosti jednotlivých odborů. Osobu rezortního koordinátora integrace s potřebnými rozhodovacími pravomocemi na úrovni ředitele odboru jmenuje ministr příslušného resortu.

Návrhy opatření:

- v případě personální změny na pozici rezortního koordinátora integrace neprodleně o jmenování nového koordinátora informovat MV, které je pověřeno koordinací realizace koncepce integrace cizinců (MPSV, MŠMT, MF, MPO, MMR, MZ, MK).

10. FINANCOVÁNÍ INTEGRACE CIZINCŮ

Pro rok 2012 byla částka ze státního rozpočtu na podporu integrace cizinců stanovena na 25 000 tis. Kč. Rozdělení finančních prostředků je předloženo v Usnesení. V roce 2012 musí být při využívání státních prostředků kladen důraz zejména na:

- hospodárné, efektivní a účelné využívání státních prostředků na integraci cizinců;
- zaměření na větší propojení finančních prostředků z fondů Evropské unie a prostředků ze státního rozpočtu (pokrytí nutné části pro kofinancování) u projektů, které naplňují cíle jednotlivých rezortů;
- finanční kontrolu, především na důkladné nastavení řídicího a kontrolního systému ve všech jeho aspektech podle zákona 320/2001 Sb., o finanční kontrole
- urychlení administrativního procesu při udělování dotací.

Přehled zařízení pro uprchlíky na území České republiky

Zdroj: <http://www.suz.cz/zarizeni-suz/prehled/>

AZYLOVÁ ZAŘÍZENÍ (AZ)

Azylová zařízení jsou přijímací, pobytová a integrační azylová střediska ve správě SUZ. Ke klientům je přístupováno individuálně s ohledem na náboženské, etnické a kulturní odlišnosti.

PŘIJÍMACÍ STŘEDISKO (PřS)

Přijímací středisko slouží k ubytování nově příchozích žadatelů o mezinárodní ochranu, a to až do doby ukončení základních vstupních procedur:

- identifikace totožnosti,
- zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany
- vstupní pohovor a sociální šetření,
- předepsaná vstupní zdravotní prohlídka.

PřS není možné volně opustit. Je zde poskytováno ubytování, strava, základní hygienické potřeby a lékařská péče a žadatelé mají k dispozici sociální a psychologické služby a mohou se účastnit volnočasových aktivit, navštěvovat výtvarné dílny apod.

Umístění PřS:

- tranzitní prostor mezinárodního letiště Praha-Ruzyně
- Zastávka (Jihomoravský kraj)

POBYTOVÉ STŘEDISKO (PoS)

Pobytové středisko slouží k ubytování žadatelů, kteří prošli předepsanými vstupními procedurami v PřS, a to po dobu řízení ve věci jejich žádostí o mezinárodní ochranu. Žadatelé mohou svobodně střediska opouštět nebo využít možnosti pobytu v soukromí. Poskytované služby jsou obdobné jako v PřS. Důraz je kladen na sociální práci doplněnou o volnočasové aktivity. Jsou zde k dispozici dětská centra, výtvarné dílny, knihovny, čajovny, hřiště, sportovní vybavení a klienti se mohou účastnit různých kulturních akcí a výletů. Zvláštní pozornost je věnována ohroženým skupinám, mezi které patří nezletilí žadatelé bez doprovodu, samotné ženy s dětmi, senioři, fyzicky, psychicky či sociálně handicapované osoby a oběti fyzického nebo psychického násilí.

Umístění PoS:

- Kostelec nad Orlicí (Královéhradecký kraj)
- Havířov (Moravskoslezský kraj)

INTEGRAČNÍ STŘEDISKO (IAS)

Integrační středisko slouží osobám, kterým byla přiznána mezinárodní ochrana a které vstoupily do Státního integračního programu a požádaly o dočasné ubytování v IAS. Doba strávená v IAS (max. 18 měsíců) slouží především k osvojení českého jazyka a získání samostatného bydlení a zaměstnání. Ubytování v IAS je zpoplatněno.

Práva a povinnosti osob s přiznanou mezinárodní ochranou jsou na trhu práce, v sociální a zdravotní oblasti stejná, jako práva a povinnosti občanů ČR. Pracovníci středisek spolu s pracovníky z neziskových organizací klientům IAS v případě jejich zájmu mohou poskytnout potřebné poradenství a asistenci.

Umístění IAS:

- Jaroměř (Královéhradecký kraj)
- Předlice (Ústecký kraj)
- Brno (Jihomoravský kraj)

ZAŘÍZENÍ PRO ZAJIŠTĚNÍ CIZINCŮ (ZZC)

Zařízení pro zajištění cizinců (v zahraničí i u nás někdy nazývaná „detence“ nebo „záchyt“) slouží primárně k zajištění cizinců, kterým bylo vydáno pracovníky cizinecké policie rozhodnutí o správním vyhoštění a o zajištění. Klientelu tvoří osoby, které se pobytem na území ČR dostaly do rozporu s legislativou. Akcent je kladen zejména na kroky spojené se ztotožněním klienta (ten je často bez platných dokladů). Zajištěny mohou být jen osoby ve věku nad 15 let.

Vnější ostrahu zajišťuje Policie ČR, vnitřní smluvní bezpečnostní agentura. Těžištěm práce SUZ je v tomto ohledu poskytnutí ubytování a stravy, o celou další plejádu služeb se stará zdravotnický personál i sociální pracovníci. Klienti mají s výjimkou nočního klidu relativně volný pohyb, mohou využívat sportoviště, kulturní místnost (TV, knihovna, společenské hry) nebo setkání s duchovním (katolické, pravoslavné a muslimské víry).

- Bělá pod Bezdězem (Středočeský kraj)

CENTRA NA PODPORU INTEGRACE CIZINCŮ (CPIC)

Centra na podporu integrace cizinců mají za cíl vytvořit prostor pro dlouhodobou a koncepční podporu integrace cizinců. Svou činnost zahájila 1. července 2009 čtyři centra. Projekt center je spolufinancovaný z Evropského integračního fondu.

Poskytují především tyto služby: poradenskou a informační činnost, právní poradenství, kurzy českého jazyka, sociokulturní kurzy, internetové pracoviště a knihovnu. Bližší informace o činnostech center na stránkách www.integracnicentra.cz.

Umístění CPIC:

- Ostrava (Moravskoslezský kraj)
- Pardubice (Pardubický kraj)
- Plzeň (Plzeňský kraj)
- Zlín (Zlínský kraj)
- Liberec (Liberecký kraj)
- České Budějovice (Jihočeský kraj)
- Karlovy Vary (Karlovarský kraj)
- Olomouc (Olomoucký kraj)
- Jihlava (Kraj Vysočina)

Obrázek zařízení pro uprchlíky na území České republiky

Zdroj: <http://www.novinky.cz/domaci/376895-dalsi-zarizeni-pro-uprchliky-se-v-cesku-otevre-uz-v-patek.html>

Zařízení pro imigranty v ČR

Otázky pro pracovníka instituce – pan Mgr. Vladimír Skalský

1. *Jak je skutečnost probíhajících sporů ve vnímání slovenské menšiny v médiích ČR?*
- *Stávají se pro ČR imigranti ze Slovenské republiky a jejich kultura obohacením nebo spíše problémem či hrozbou?*

Vnímání Slovákov médiami, rovnako ako spoločnosťou, je prevažne pozitívne. Ide o kultúrne, jazykovo a historicky najbližší národ, podľa prieskumov dlhodobu najobľúbenejší, nepredstavujúci problémy. Spory z čias spoločného štátu pominuli. Dnes sa objavujú ojedinele, napríklad medzi vysokoškolskými študentami.

V ČR žije slovenská menšina dlhodobo, väčšina tunajších Slovákov má české občianstvo a je súčasťou tunajšej spoločnosti. Noví imigranti sú rozhodne obohatením, nielen kultúrnym, ale i odborným a ekonomickým. Dobré to vidno napríklad v zdravotníctve, ale celkovo česká spoločnosť potrebuje z demografických dôvodov imigrantov a žiadni nie sú bezproblémovejší ako Slováci.

2. *Myslíte si, že sa identita občana Slovenské republiky se proměňuje?*

- *Jaký je podle vás výhled do budoucna?*

Tu asi treba rozlišovať štátnu príslušnosť a národnosť. Pokiaľ ide o štátnu príslušnosť, samozrejme sa premieňa, občania SR sa časom často stávajú občanmi ČR, nie vždy a každému umožňovala či umožňuje legislatíva dvojaké občianstvo, ako mám napríklad ja.

Národnostnú identitu väčšina Slovákov neopúšťa, najmä nie Slováci s vyšším vzdelaním, lepším sociálnym postavením, žijúci vo väčších mestách. Prevažujú však zmiešané manželstvá a identita sa tak rtychlo „rozpúšťa“ v ďalších generáciách. Tu sa nemôžeme nechať mýliť sčítaniami ľudu, domov a bytov. Tam sa síce mnohí Slováci k žiadnej národnosti neprihlásili, neznamená to však, že žiadnu nemajú a v súkromných rozhovoroch a celom živote ju nedeklarujú, len nevyplnili nepovinný údaj.

Inou vecou je vznik zložitej štruktúry identít, ktoré sa navzájom nevyklučujú, napríklad (použijem vlastný prípad): Slovák, Pražan, Prešovčan (rodák), český občan, slovenský občan, východniar, Stredoeurópan, Slovan, Európan, príslušník euroamerického civilizačného okruhu atď.

3. *Jaká země je podle Vás jako migrační cíl nejatraktivnější?*

Slováci migrujú v súčasnosti najviac do Česka, Veľkej Británie, Nemecka, Írska, USA, stále častejšie aj do Nórska, Španielska, Talianska, Kanady...

Ja žijem v Česku 24 rokov, moja odpoveď je teda asi zrejme.

4. *Jaké jsou nejčastější problémy při začleňování občanů Slovenské republiky do naší společnosti z hlediska zkušeností ve vaší instituci?*

Problémy sú malé, ak už tak právno-administratívneho charakteru.

5. *Jaké máte zkušenosti z praxe s integrací občanů Slovenské republiky do české společnosti?*

Prebieha bezproblémovo, na druhej strane pomerne značná časť Slovákov, ktorí sem v súčasnosti prichádza, sa následne buď vracia alebo migruje do inej krajiny. Je to nový fenomén.

6. *Jaké možnosti mají občané Slovenské republiky na našem pracovním trhu?*

- *Existují pro ně přímo speciální programy či instituce, které se touto problematikou zabývají?*

Neexistujú, nie sú zrejme ani možné, keďže SR aj ČR sú členmi EÚ a preferenčný prístup k občanom jednej z krajín EÚ by bol porušením zákazu diskriminácie ako jedného zo základných princípov európskych spoločenstiev. Nie sú ani priveľmi potrebné, lebo bariéry vnútri EÚ sú malé a kultúrne a jazykové rozdiely pre Slovákov tiež veľmi ľahko zvládnuteľné. Prakticky celá slovenská populácia ovláda pasívne na dobrej úrovni češtinu, problém je u mladej generácie len naopak - u mladých Čechov so slovenčinou. Je to najmä vplyvom médií.

Veľký počet občanov SR pracuje v zdravotníctve, maloobchode, v komerčných firmách.

7. *Jakých výsledků dosahuje vaše instituce při práci s občany Slovenské republiky?*

Nezameriavame sa len na občanov SR, ale na Slovákov bez ohľadu na ich občianstvo. Vo veľmi vysokej miere napĺňame ich kultúrne potreby, prezentujeme kultúru aj smerom k majoritnej spoločnosti, takisto ich informujeme, prostredníctvom médií, nových médií i priamo. Nedostatočné sú výsledky v oblasti školstva.

8. *Jaké projekty pro občany Slovenské republiky probíhají pro jejich integraci do naší společnosti?*

Kúpili sme a rekonštruovali s podporou oboch štátov (od ČR 9,6 mil. Kč, od SR 332 tis. EUR) Slovenský dom v Prahe, kde realizujeme všestranný kultúrny a vzdelávací program. Organizujeme Dni slovenskej kultúry v 15 mestách ČR, v každom trvajú od 3 dní do 3 týždňov. Vydávame kultúrno-spoločenský magazín Slovenské dotyky, spoluvydávame literárny štvrťročník Zrkadlenie-Zrcadlení, celý rad kníh. Organizujeme napríklad Literárnu súťaž Jána Kollára, zakladáme prvú materskú škôlku.

9. *Cítí se Slováci v ČR jako etnická menšina?*

Fakticky určite áno. Paradoxom je, že na takto položenú otázku by väčšina z nich asi odpovedala negatívne kvôli problematicky vnímaným konotáciám slova etnická. Na otázku o národnostnej menšine by už iste väčšina odpovedala áno. A ak by sa tá otázka skúmala podrobnejšie podľa jednotlivých atribútov menšín, bolo by celkom zjavné, že sa tak de facto cítia, nielen de iure sú. Mal som tú česť napísať kedysi v roku 1993 prvý článok, kde sa to celkom jasne pomenovalo - v Lidových novinách pod titulkom „Slovenská menšina v ČR existuje“.

10. *Jaký postoj zaujímají vzhledem ke své původní vlasti? Jaké jsou postoje dalších generací?*

Dianie v starej vlasti sledujú, miera tejto pozornosti klesá s časom stráveným v ČR. Často ju navštevujú. Oboje v ďalších generáciách rapídne klesá. K SR majú pravdepodobne i lepší vzťah než Slováci, ktorí žijú na Slovensku.

11. *Co soudíte o rozdělení Československa z hlediska prosperity obou zemí?*

Určite sa zmenšil trh i geopolitický význam týchto krajín, zväčšili transakčné náklady. Na druhej strane, ak by v spoločnom štáte eskalovali spory, mohlo to mať tiež i ekonomické dôsledky. Treba povedať, že hororové scenáre sa nenaplnili, obe krajiny sú v EÚ a NATO (SR aj v eurozóne), kurz českej a slovenskej meny sa po rozdelení drasticky neodchýlil atď.

Otázky pro občany Slovenské menšiny – paní Mária D.

1. *Jaká země je podle Vás jako migrační cíl nejatraktivnější?*

Podle mňa ide o Nemecko a Anglicko.

2. *Jak na změnu místa pobytu reagují děti?*

Čím menšie, tým lepšie, nestačili si vytvorit' sociálne väzby na širšie okolie

3. *Lze získat novou etnickou/státní identitu přijetím dané země za svůj domov nebo existují i jiné cesty?*

Nie, novú etnickú identitu nezískame, ak sme do dospelosti vyrastali na Slovensku, ale nie je pre nás problém dodržiavať zákony a zvyklosti ČR, prijímať jej kultúru. Obohacuje nás to.

4. *Co byste vyzdvihl/a a naopak chtěl/a změnit v přístupu úřadů k Vám jakožto cizinci po příchodu do České republiky.*

Tým, že sme desiatky rokov žili spolu, mali by byť úrady ústretovejšie pri udeľovaní občianstva napr. pri uzavretí č-s. manželství.

5. *Pocitujete nějakou změnu v přístupu úřadů k Vaší osobě jako k již právoplatnému občanovi České republiky?*

V deväťdesiatych rokoch ma nebrali jako zákonného zástupcu svojich detí, lebo v roku ich narodenia som nebola občiankou Českej republiky. O ich občiansky preukaz musel žiadať manžel. Potom som si vybavila české občianstvo a odvtedy nevnímam žiadny rozdiel.

6. *Jak se změnilo Vaše vnímání české společnosti za dobu, odkdy žijete na území České republiky?*

Nezmenilo sa, vždy som sa pohybovala v priateľskom prostredí, dlhodobo sa v prieskumoch verejnej mienky umiestňujú Slováci na prvom mieste, koho by si Česi vybrali jako suseda.

7. *Jaká byla Vaše informovanost o institucionálním, administrativním a právním chodu České republiky?*

Dobrá, pracujem vo verejnoprávnom rozhlase.

8. *Co soudíte o rozdělení Československa z hlediska prosperity obou zemí?*

Zo začiatku ma to mrzelo, ale som pyšná na obidva štáty, že to zvládli, že si pomáhajú, navzájom sa učia na svojich chybách.

9. Pokud byste se rozhodoval/a znovu migrovat ze Slovenské republiky, byla by Vaší volbou opět Česká republika nebo byste zvolil/a jinou zemi?

Nikdy som nechcela migrovať zo Slovenska, bola som občiankou Československa, vydala som sa do Prahy až po vysokoškolskom štúdiu. A o inej migrácii vôbec neuvažujem.

10. Jak vnímáte svou osobní identifikace se společností ČR?

Vnímám ju jako veľmi dobrú.

11. Cítíte se plně jako etnická menšina (díky nadstandardnímu vztahu mezi našimi republikami)?

Áno, cítim, v Českom rozhlase je aj vysielanie pre slovenskú menšinu. Mrzí ma, že Česká televízia tento priestor neposkytuje. Viem, že slovenská menšina nepožaduje svoje menšinové školství.

Otázky pro občany Slovenské menšiny – paní Bronislava K.

1. *Jaká země je podle Vás jako migrační cíl nejatraktivnější?*

Podle mě jsou to Rakousko, Německo a Česká republika.

2. *Jak na změnu místa pobytu reagují děti?*

Já jsem začala žít v ČR v 18 letech, takže nedokážu odpovědět na tuto otázku.

3. *Lze získat novou etnickou/státní identitu přijetím dané země za svůj domov nebo existují i jiné cesty?*

Ano

4. *Co byste vyzdvihl/a a naopak chtěl/a změnit v přístupu úřadů k Vám jakožto cizinci po příchodu do České republiky?*

Nevím, jak to funguje současnosti, ale mohl by ČR trochu jinak přistupovat k cizincům SR než ostatním. Předci jsem v blízké minulosti byl jeden stát.

5. *Pociťujete nějakou změnu v přístupu úřadů k Vaší osobě jako k již právoplatnému občanovi České republiky?*

Ne

6. *Jak se změnilo Vaše vnímání české společnosti za dobu, odkdy žijete na území České republiky?*

Česká společnost je jiná než slovenská i když v některé zvyky a návyky jsou stejné. Dokázala jsem za tu dobu pochopit chování české společnosti. Vaše společnost je chladnější jenom pojem rodina představuje u Vás (matka+otec+děti někdy babička a děda). Slovenská rodina je veliká (+strejdové+tety+bratrance+sestřenice), i když již rozdíl je na Moravě. Tam jsem dlouhodobě nežila a z vyprávění je to pro nás Slováky bližší.

7. *Jaká byla Vaše informovanost o institucionálním, administrativním a právním chodu České republiky?*

Informovanost je dobrá, v době internetu a atd. to není žádný problém.

8. *Co soudíte o rozdělení Československa z hlediska prosperity obou zemí?*

Nemůžu to posoudit, ekonomikou se nezaobírám. Dle mě, ale větší stát větší možnosti.

9. *Pokud byste se rozhodoval/a znovu migrovat ze Slovenské republiky, byla by Vaší volbou opět Česká republika nebo byste zvolil/a jinou zemi?*

Ano

10. *Jak vnímáte svou osobní identifikaci se společností ČR?*

Vnímám ji jako velmi dobrou. S českou společností jsem se identifikovala velmi dobře.

11. *Cítíte se plně jako etnická menšina (díky nadstandardnímu vztahu mezi našimi republikami)?*

Ne, necítím. ČR nedělá rozdíly mezi cizincema. Některý občany ČR nás nikdy nepřimou jako rovnocenný partnery.

Otázky pro občany Slovenské menšiny – paní Helena S.

1. *Jaká země je podle Vás jako migrační cíl nejatraktivnější?*

Za nejatraktivnější zemi jako migrační cíl považuji především Kanadu, ale samozřejmě i Českou republiku, když v ní žiju.

2. *Jak na změnu místa pobytu reagují děti?*

Podle mého názoru se rádi vracejí domů. Více nedokážu posoudit, protože oba moji synové jsou narozeni v České republice.

3. *Lze získat novou etnickou/státní identitu přijetím dané země za svůj domov nebo existují i jiné cesty?*

Ano samozřejmě. Například sňatkem.

4. *Co byste vyzdvihl/a a naopak chtěl/a změnit v přístupu úřadů k Vám jakožto cizinci po příchodu do České republiky.*

Vyzdvihla bych především ochotu a vstřícnost lidí, se kterými jsem se při svém příchodu setkala, ať už s úředníky nebo lidmi mimo tyto instituce. Jako problém vidím mateřský jazyk země. Když jsem totiž přišla do České republiky, setkala jsem se s tím, že mi nikdo nerozuměl a nemohli pochopit, co po nich chci. Připadala jsem si zvláště, protože mi to přišlo dost absurdní.

5. *Pociťujete nějakou změnu v přístupu úřadů k Vaší osobě jako k již právoplatnému občanovi České republiky?*

Ne

6. *Jak se změnilo Vaše vnímání české společnosti za dobu, odkdy žijete na území České republiky?*

Mé vnímání české společnosti se nijak změnilo.

7. *Jaká byla Vaše informovanost o institucionálním, administrativním a právním chodu České republiky?*

- *Malá - Myslíte si, že kdyby Vaše znalosti byly lepší, usnadnilo by Vám to integraci do české společnosti?*

Informovanost byla malá. Myslím si ale, že jsem se dokázala velmi dobře integrovat, takže by na tom zřejmě lepší znalosti nijak nepromítly. I když je pravda, že kdyby mi rozuměli, tak by celý proces probíhal podstatně rychleji.

8. *Co soudíte o rozdělení Československa z hlediska prosperity obou zemí?*

Myslím si, že to byl nešťastný krok z hlediska obou republik. Ale co už se s tím v současné době dá dělat.

9. *Pokud byste se rozhodoval/a znovu migrovat ze Slovenské republiky, byla by Vaší volbou opět Česká republika nebo byste zvolil/a jinou zemi?*

Tuto otázku nedokážu posoudit, protože podmínky se mění s věkem. Ale myslím si, že bych si opět vybrala Českou republiku.

10. *Jak vnímáte svou osobní identifikaci se společností ČR?*

Velice dobře jsem se identifikovala. Mám v současné době dva domovy. Na Slovensku původní rodinu a v Česku současnou rodinu.

11. *Cítíte se plně jako etnická menšina (díky nadstandardnímu vztahu mezi našimi republikami)?*

Ne, necítím. Cítím se jako Čech se slovenskými kořeny.

Dotazník č. 1

24

DOTAZNÍK

1. Jaký postoj zaujímáte vzhledem ke své původní vlasti? Jaké jsou postoje dalších generací?
  - Už ji nepovažuji za svou vlast.
    - Stále ji mám jako domov, ale zapojil/a jsem se do společnosti v nové vlasti.
    - Stále jako domov; nijak se nezapojuji do dění v nové vlasti.
2. Jak si myslíte, že je vztah mezi Čechy a Slováky vnímán v české společnosti? Jsme vůči občanům Slovenské republiky, tolerantní nebo spíše patříme do skupiny xenofobních národů?
  - Ano, Češi jsou tolerantní.
    - Ne, nejsou xenofobní, ale akceptují nás.
    - Češi jsou xenofobní.
3. Myslíte si, že se Vaše etnická identita proměňuje, nebo zůstává původní?
  - Proměňuje se.
    - Zůstává stejná.
    - Tak napůl, nedokážu přesně odpovědět.
4. Jaké jsou nejčastější problémy, které jste pocítoval/a při začleňování do naší společnosti?
  - Jazyková bariéra
    - Administrativa
    - Právní systém
    - Netolerance
5. Dokážete přijmout ČR za svou vlast nebo se stále cítíte jako cizinci?
  - Už jsem ji přijal/a.
    - Cítím se cizincem.
    - Necítím se doma ani tady, ani na Slovensku.
6. Jaká by byla konkurenceschopnost s vyspělejšími státy v EU, kdyby se naše republiky nerozdělily? Vysvětlete odpověď.
  - Větší.
  - Menší.
  - Stejná. *nechtím se o to stejně rozdělit a být konkurenčními partnery - nemá to žádný problém na jiné (Čechy nebo Slováci)*

26

DOTAZNÍK

1. Jaký postoj zaujímáte vzhledem ke své původní vlasti? Jaké jsou postoje dalších generací?
  - Už ji nepovažuji za svou vlast.
  - Stále ji mám jako domov, ale zapojil/a jsem se do společnosti v nové vlasti.
  - Stále jako domov; nijak se nezapojuji do dění v nové vlasti.

2. Jak si myslíte, že je vztah mezi Čechy a Slováky vnímán v české společnosti? Jsme vůči občanům Slovenské republiky, tolerantní nebo spíše patříme do skupiny xenofobních národů?
  - Ano, Češi jsou tolerantní.
  - Ne, nejsou xenofobním, ale akceptují nás.
  - Češi jsou xenofobní.

3. Myslíte si, že se Vaše etnická identita proměňuje, nebo zůstává původní?
  - Proměňuje se.
  - Zůstává stejná.
  - Tak napůl, nedokážu přesně odpovědět.

4. Jaké jsou nejčastější problémy, které jste pocíťoval/a při začleňování do naší společnosti?
  - Jazyková bariéra
  - Administrativa
  - Právní systém
  - Netolerance

5. Dokážete přijmout ČR za svou vlast nebo se stále cítíte jako cizinci?
  - ANO! PROBLÉMY NEBYLY
  - Už jsem ji přijal/a.
  - Cítím se cizincem.
  - Necítím se doma ani tady, ani na Slovensku.

6. Jaká by byla konkurenceschopnost s vyspělejšími státy v EU, kdyby se naše republiky nerozdělily? Vysvětlete odpověď.
  - Větší. VĚTŠÍ STÁT, VĚTŠÍ MOŽNOSTI.
  - Menší.
  - Stejná.

Dotazník č. 3

147

DOTAZNÍK

1. Jaký postoj zaujímáte vzhledem ke své původní vlasti? Jaké jsou postoje dalších generací?
  - Už ji nepovažuji za svou vlast.
  - Stále ji mám jako domov, ale zapojil/a jsem se do společnosti v nové vlasti.
  - Stále jako domov; nijak se nezapojuji do dění v nové vlasti.

2. Jak si myslíte, že je vztah mezi Čechy a Slováky vnímán v české společnosti? Jsme vůči občanům Slovenské republiky, tolerantní nebo spíše patříme do skupiny xenofobních národů?
  - Ano, Češi jsou tolerantní.
  - Ne, nejsou xenofobním, ale akceptují nás.
  - Češi jsou xenofobní.

3. Myslíte si, že se Vaše etnická identita proměňuje, nebo zůstává původní?
  - Proměňuje se.
  - Zůstává stejná.
  - Tak napůl, nedokážu přesně odpovědět.

4. Jaké jsou nejčastější problémy, které jste pociťoval/a při začleňování do naší společnosti?
  - Jazyková bariéra
  - Administrativa
  - Právní systém
  - Netolerance

5. Dokážete přijmout ČR za svou vlast nebo se stále cítíte jako cizinci?
  - Už jsem ji přijal/a.
  - Cítím se cizincem.
  - Necítím se doma ani tady, ani na Slovensku.

6. Jaká by byla konkurenceschopnost s vyspělejšími státy v EU, kdyby se naše republiky nerozdělily? Vysvětlete odpověď.
  - Větší.
  - Menší. *je lepší, se mluvit každý sám se sebe.*
  - Stejná.